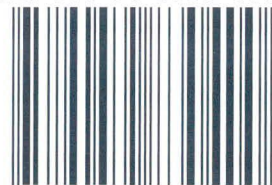

Blue jeans

CENTRAAL
MUSEUM

ISBN 978-90-5983-040-0

9 789059 830400 >

4 essays

Ninke Bloemberg
Anneke Beerkens
Georgette Koning
Lynsey Dubbeld

2 beeld- bijdragen

Freudenthal/Verhagen
Denimheads

2 posters

Freudenthal/Verhagen
Patroon

1 denim dictionary

in samenwerking met
Tenue de Nîmes

Blue jeans

Blue jeans

4 essays

Ninke Bloemberg
Anneke Beerkens
Georgette Koning
Lynsey Dubbeld

2 beeld- bijdragen

Freudenthal/Verhagen
Denimheads

2 posters

Freudenthal/Verhagen
Patroon

1 denim dictionary

in samenwerking met
Tenue de Nîmes

CENTRAAL
MUSEUM

Colofon

COÖRDINATIE EN REDACTIE:

Ninke Bloemberg en Hans Schopping
met assistentie van Ykje Wildenburg,
Tessa Tannemaat, Jamie Tergau en
Fleur Derogee.

PRODUCTIE:

Hans Schopping

CONCEPT EN ONTWERP:

Joachim Baan, Another Something & Co.
Studio wilfredtimo

VERTALING WOORDENBOEK:

Ellen Bokkinga, The New Verbalizers

DRUKKERIJ:

De Swart, Den Haag

UITGEVER:

Centraal Museum
Postbus 2106, 3500 GC, Utrecht
www.centraalmuseum.nl
info@centraalmuseum.nl

Deze publicatie verschijnt ter gelegenheid van de tentoonstelling *Blue jeans* van 24 november 2012 tot en met 10 maart 2013 in het Centraal Museum, Utrecht.

© 2012 Centraal Museum, Utrecht, de auteurs, de fotografen en de vertaler.

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige manier, zonder voorafgaande schriftelijk toestemming van de uitgever.

ISBN 978-90-5983-040-0

DE RODE WINKEL

BankGiro
Loterij

FONDS VOOR
CULTUUR
PARTICIPATIE

M
mondriaan
fonds

klHein,fonds

roc
Rijksmuseum
Oudheidkamer
JAN 2013

In het voorjaar van 2011 vielen twee bijzondere zaken spontaan samen. Conservator mode Ninke Bloemberg gaf aan dat het tijd werd voor de organisatie van een tentoonstelling over jeans. Volgens haar was dat niet eerder op echt grote schaal gedaan. Natuurlijk waren jeans in diverse modetentoonstellingen opgenomen geweest en hadden vele ontwerpers zich over het kledingstuk gebogen en het naar hun hand gezet. Maar verder dan dat was de presentatie van het kledingstuk niet gegaan.

En ook: de Utrechtse ondernemer Tom Broekman zou in 2012 het 175-jarig jubileum van zijn familiezaak vieren. Broekman is eigenaar van De Rode Winkel, een begrip als het over jeans gaat. Pauline Broekman, de dochter van Tom en Margriet Broekman, kwam in contact met Ninke Bloemberg en zo werd het een aan het ander verbonden.

Bijna iedereen heeft een paar jeans. Het is een kledingstuk dat overal ter wereld wel een plek heeft gevonden in de garderobekast. En hoewel door talrijke jeansmerken veel verschillende modellen en uitvoeringen op de markt zijn gebracht, heeft het zijn oorsprong als werkkleding in het geheel niet verloren. Modegoeroe en trendwatcher Lidewij Edelkoort zei in haar aflevering van Zomergasten in augustus 2012 dat er een tentoonstelling over jeans zou moeten komen. Als mode, en daarmee de representatie van mode en de democratisering van de waardering van mode ergens samenvalt, dan is dat in jeans.

Blue jeans is de titel geworden van de tentoonstelling in het Centraal Museum, samengesteld uit bijzondere historische items, schilderkunst uit de zeventiende eeuw, modefotografie, ontwerpen en design, en natuurlijk talrijke en aansprekende jeans. Bloemberg trok ontwerpers aan zoals Jan Taminiau, die speciaal voor de tentoonstelling jeans hebben ontworpen. Ook biedt de tentoonstelling een kritische kijk op de productie van jeans, en brengt een prognose van nieuwe technieken en innovatieve delfstoffen waarmee jeans worden geproduceerd. Het museum als werkplaats, een van de kenmerken van het Centraal Museum, komt op drie manieren naar voren. Als studio van de ontwerper, als plek van industriële productie en als praktijkruimte waar het publiek zelf aan de slag gaat. Kortom, *Blue jeans* brengt op een breed gebied het onderwerp jeans als fenomeen voor het voetlicht, aan de hand van een aantal unieke internationale bruiklenen in combinatie met bijzondere voorwerpen uit eigen land.

Wij danken alle betrokkenen, op de eerste plaats Tom, Margriet en Pauline Broekman en Erik Kuijsten. Daarnaast Joachim Baan voor de vormgeving van de tentoonstelling en voorliggende publicatie, waaraan ook Anneke Beerkens, Georgette Koning en Lynsey Dubbeld vanuit hun expertise een bijdrage leverden. Dank ook aan alle bruikleengevers en Freudenthal/Verhagen, Gluejeans, Boudicca en G-Star, die iets speciaal voor de tentoonstelling vervaardigden. En natuurlijk danken we de BankGiro Loterij, het Mondriaan Fonds, het KfHein Fonds en de overige sponsors voor hun medewerking aan, het meedenken met en het vertrouwen in *Blue jeans*.

Edwin Jacobs, directeur

Ame- kaji

Anneke
Beerkens

essay

Wie denkt aan Japan, denkt aan uiterst verfijnde weeftechnieken, *aizome*, de eeuwenoude indigo verfmethodes, en uitmuntend vakmanschap. Ideale ingrediënten voor het produceren van de meest hoogstaande en geraffineerde jeans. Japan heeft zichzelf dan ook vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw langzaam maar zeker op de kaart gezet als een van de belangrijkste producenten van premium denim. Vandaag de dag zweren jeansfanatiekelingen van over de hele wereld bij *made in Japan* en grote modehuizen kopen louter Japanse denim om jeans mee te maken. Met dusdanige kwaliteiten zoveel vakmanschap binnen 's lands grenzen, verwacht ik de straten van Tokio vol te zien met denim uit eigen land. Is het niet logisch dat de Japanse jeugd en masse hun nationale trots draagt? Ik ging op zoek in een aantal wijken.

EBISU: de vrolijke en snelle ritmes van Count Basies *Jumpin at the Woodside* vergezellen me terwijl ik me een weg baan door kledingrekken vol originele vintage overalls, tuinbroeken en andere werkmanskleren. "Wat een toffe zaak, bent u de eigenaar?" "Nee, mijn baas is op dit moment in de Verenigde Staten."

HARAJUKU: authentieke lederen American football schouderbeschermers uit de jaren twintig van de vorige eeuw hangen ter decoratie aan de muur van een tweedehands denimwinkel. "Deze winkel is echt gaaf. Waar komen al jullie spullen vandaan?" "Nou, as we *špeak* is ons inkoopteam in Los Angeles op de Rose Bowl Flea Market".

SHIBUYA: Clarence Gatemouth Browns *I was born in Louisiana* klinkt uit de speakers als ik de zoveelste winkel binnen loop. De geur van oude kleding, de muziek, de Amerikaanse vlaggen en werkschorten, de houten interieurs en vaantjes doen me vergeten dat ik in Tokio ben. In Tokio, het 'jeanswalhalla' voor denimfreaks van over de hele wereld! "Bizar eigenlijk, dat je dit soort American vintage winkels veel gemakkelijker kunt vinden in Japan dan in de Verenigde Staten. Daar is het echt lastig, terwijl je ze hier in sommige buurtjes op elke straathoek vindt," zegt een perfect geklede jongen van achter de houten werkbank-als-toonbank. Fresno, California staat er nog net leesbaar in gestempeld. Bizar inderdaad.

Waar komt deze interesse voor klassieke Amerikaanse werkkleding vandaan? Vanwaar die obsessie met afgedragen, oude jeans uit de Verenigde Staten? Waarom een zo excessieve aantrekkingskracht van het oude 'Westen'? En vooral: waarom nou juist in Japan?

De Tweede Wereldoorlog

"We hebben de oorlog verloren, weet je." De eerste paar keer dat jongeren in winkels met deze verklaring op de proppen komen ben ik verbaasd. Maar ik blijf het horen. Hoe kan een gebeurtenis, voor deze jongeren relatief lang geleden, zo'n grote invloed hebben op hun dagelijks bestaan? Het zijn immers hun grootouders of overgrootouders die de ontberingen meegeemaakt hebben, niet zij. En meer nog, hoe kan dit een verklaring zijn voor de zucht naar Amerikaanse spijkerbroeken? Hoe vaker ik de jongeren over het verlies van de oorlog hoor spreken, des te meer word ik me ervan bewust dat de overwinning van de Verenigde Staten op Japan helemaal niet zo'n gekke verklaring is voor de aantrekkingskracht van alles wat uit Amerika komt. Mode, net als andere alledaagse en meer luxe producten, blijkt de spil te zijn geweest in de mentale ommezwaai van Amerika als aartsvijand naar Amerika als rolmodel. Al voor de Tweede Wereldoorlog, ten tijde van de *Meiji* Periode (1868-1912), was de 'modernisering' van Japan in volle gang. Na ongeveer tweehonderd jaar zo goed als afgesloten te zijn geweest van de buitenwereld, opende Japan in 1853 haar deuren voor materiële en culturele invloeden van buitenaf. Gretig maakte de natie gebruik van buitenlandse expertise op het gebied van handel, industrie, technologie en onderwijs. Alle invloeden die elders tot succes en groei geleid hadden, werden vol enthousiasme geïmplementeerd om een modern Japan te creëren.

Als overwinnaar van de oorlog bezetten de Verenigde Staten in 1945 het verwoeste land. Tijdens de zeven jaar durende Amerikaanse occupatie nam het moderniseringsproces een andere wending. Het was de Amerikanen niet alleen te doen om de wederopbouw van het verminkte Japan, meer nog wilde de bezetter een pro-Amerikaanse democratische staat van het land maken. Het publieke leven, de infrastructuur, het politieke leven en onderwijsstelsel, alles werd dusdanig getransformeerd, dat Japan naadloos aansloot bij het Amerikaanse ideaal van civilisatie en moderniteit. Hoewel de institutionele hervormingen in de post-bellum periode van grote invloed waren op het leven in Japan, werd het alledaagse bestaan van de Japanse bevolking op een andere manier 'veramerikaniseerd'. Amerikaanse soldaten reden voorbij in kekke auto's, droegen stoere Levi's jeans en luisterden in obscure maar oh zo uitnodigende bars naar blues, doo-wop, jazz en het überhippe rock&roll. Hand in hand liepen ze verliefd met hun Amerikaanse meisjes over straat - iets wat in Japanse steden pas in de laatste decennia meer voorkomt. Ze gingen winkelen in de zogenaamde *PX stores*, warenhuizen vol met geïmporteerde Amerikaanse spullen om zo aan alle noden van de overzeese strijdkrachten te voldoen. Betoverende *billboards* en Amerikaanse TV-beelden maakten de verleiding van 'dat andere leven' compleet. Langzaam maar zeker sijpelde de Amerikaanse levensstijl het leven van de Japanse burgers binnen.

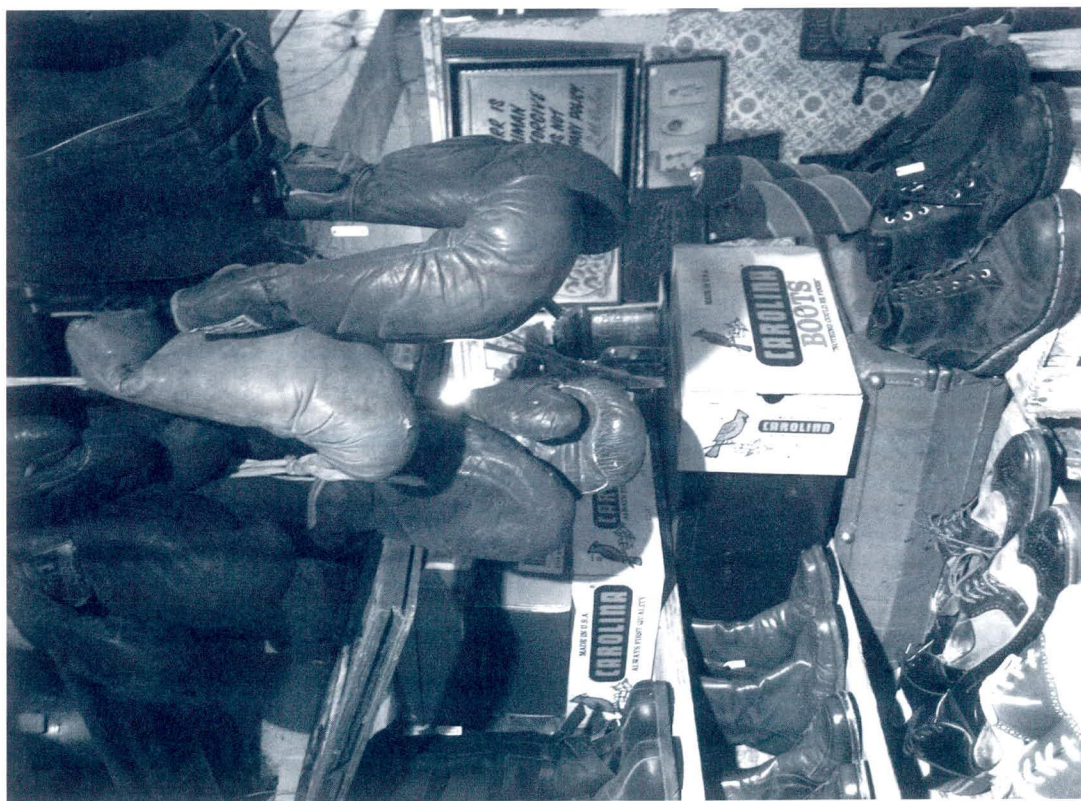
Vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw ging het Japan economisch steeds meer voor de wind. De Amerikaanse levensstijl was niet langer iets om enkel naar te verlangen, maar werd meer en meer iets om daadwerkelijk aan deel te nemen. In de jaren zestig en zeventig werden televisies, enorme koelkasten, muziek en films in grote mate geconsumeerd. Je was pas echt *cool* als je je traditionele Japanse interieur aanvulde met westers (lees Amerikaans) meubilair, op maat gemaakt voor de kleinere Japanse woningen. Met name de Japanse jeugd was in de ban van alles wat de Amerikanen hadden en droegen.

Amekaji

Op het gebied van mode vond al vanaf de *Meiji* periode een gestage 'verwesterlijking' plaats. Begin twintigste eeuw was een traditionele kledingstijl (met onder andere de kimono) gangbaar in Tokio. 'Westerse' kleding en haardracht overheersten echter al snel het straatbeeld. Dit ging niet zonder slag of stoot. Hoewel vanuit het moderniseringsprincipe werd toegejuicht dat steeds meer mannen keurig in pak liepen, was het in de jaren twintig voor velen een doorn in het oog dat Japanse vrouwen vaker westerse outfits aan hadden: met het dragen van deze toch wel wat uitdagende kleding zou de attitude van de dames ongetwijfeld veranderen. *Moga's*, *modern girls* (モダンガール) werden ze met een combinatie van minachting en heimelijke bewondering genoemd. Met de komst van de Tweede Wereldoorlog en de Amerikaanse bezetting in het verschiet, was er echter geen weg terug.

Tijdens de Amerikaanse bezetting maakte de Japanse bevolking voor het eerst en masse kennis met een nieuw soort ruige en oerdegelijke katoen: denim. Al snel werd het product zeer geliefd op de zwarte markt en verkochten Amerikanen hun oude gedragen broeken aan kleermakers, die ze op hun beurt aanpasten aan het Japanse lichaam. De Japanse textielindustrie stond, hongerig naar nieuwe uitdagingen, vooraan om te gaan experimenteren met het nieuwe materiaal. Lange tijd konden de Japanse imitaties echter niet tippen aan de status van de echte Amerikaanse denim. Lee, Levi's en Wrangler, dat was waar het bij de kopers om draaide. Uiteindelijk, na decennia van volharding, slaagde de textielindustrie rondom Okayama *prefecture* (een soort provincie) erin om zich de denimtechnieken eigen te maken. Inmiddels lukt het Japan niet alleen aardige imitaties van *the real American thing* te produceren, maar creëren ze ook een geheel eigen, onderscheidende stijl.

Maar waarom dan toch dat verlangen naar Amerikaanse vintage? Ik vervolg mijn zoektocht en loop tegen een klein uithangbord aan: *Vintage records from USA*. Via een smalle trap loop ik naar boven en kom ik terecht in de kleinste platenzaak die ik ooit in mijn leven gezien heb. Van de vloer tot aan het plafond volgestouwd met 78, 45 en 33 r.p.m. vinyl platen. Nauwelijks een raam of stukje lege muur te bekennen. De eerste vijf minuten sta ik verstijfd van verbazing te midden van deze unieke verzameling van enkel en alleen Amerikaanse muziek. Achter de toonbank staat Abe, de eigenaar van de zaak, samen met Bo, een vriend en Amerikaanse vinyl freak. Beide jonge mannen, geboren in de jaren zeventig, vertellen me dat Amerikaanse popcultuur gevoelsmatig altijd hun eigen cultuur is geweest. "Amerika was overal. Je zou kunnen zeggen dat wij de 51ste staat van Amerika zijn," zegt Abe met een glimlach. "Het feit dat onze jeugd vandaag de dag *amekaji* denkt, ademt en uitdraagt, is iets dat heel normaal is voor ons."

Amekaji (アメカジ), de Japanse afkorting van *American casual*, is uitgegroeid tot de meest gedragen en gewenste mode- en lifestyle. Het behelst alles wat Amerikaans is: van sneakers tot cowboy laarzen, van overall's en tuinbroeken tot veel te grote T-shirts. Bo laat me een tijdschrift zien met daarin een interview met Rin Tanaka, een van 's werelds beroemdste American vintage verzamelaars en auteur en oprichter van de *My Freedamn!* tijdschriften. Tanaka, zo staat te lezen in het interview, herinnert zich de *amekaji* invloeden uit zijn jeugd nog haarfijn. Yokohama, de plek waar hij in de jaren zeventig en tachtig opgroeide, stond bekend als de stad waar een van Amerika's grootste legerbases gestationeerd was. Al van jongs af aan zag Rin de kledingstijl van de stoere Amerikaanse mannen, het werd een obsessie voor hem. Te duur om zelf aan te schaffen, droomde hij weg bij de gedachte dat hij ooit zelf een Levi's jeans zou dragen zoals de Amerikanen uit zijn jeugd. Hoewel *amekaji* gebruikt wordt voor werkelijk alles wat uit *the land of dreams* komt, denk ik dat Rin Tanaka het met me eens zou zijn als ik stel dat het absolute icoon van deze trend toch echt *a pair of good ol' jeans* is.

Langzaam begint het een en ander me te dagen. "Vergeet niet dat ook de Amerikanen op hun beurt geïnteresseerd zijn in onze cultuur," roept Abe me na terwijl ik de trap al afloop. "Wat denk je bijvoorbeeld van al die mensen die het hip vinden om een *kanji* (Japans, van origine Chinees, karakter) tatoeage te hebben? Alles wat de ander heeft is cool..." Inderdaad, ik realiseer me terdege dat de aantrekkingskracht van 'de ander' niets nieuws is en al helemaal niet iets 'typisch Japans'. Overal om ons heen wordt het vreemde geromantiseerd, een oriëntalistisch spel van verlokking en afstoting waar wij allemaal aan meedoen. De verre, onbekende 'ander' wordt geëxotiseerd, geërotiseerd of tot barbaar gemaakt, of het nou een bijna naakte Polynesische danseres met bloemenkrans in het haar is, of een *Sámi* die rond de Noordpool gekleed gaat in lagen rendiervel.

Heritage

Goed, de hang naar 'het andere' kan een reden zijn voor mensen buiten Japan om Japanse denim te verheerlijken, en omgekeerd voor Japanners om *amekaji* te verkiezen boven hun eigen kwaliteitsproducten. Maar er is meer aan de hand. Waar komt de behoefte vandaan om een denim jasje te kopen vol met vervlekken, roestplekken, scheuren en gaten? En waarom zou je een legerbroek dragen van je voormalige vijand, vooral als de Japanse ondergang nog zo vers in het geheugen gegrift zit? "Stel je eens voor hoeveel mensen deze broek hebben gedragen," zegt Bunya, een 29 jarige winkelbediende, ietwat dromerig. "Hoe meer mensen, hoe beter. Vind je het niet geweldig dat deze originele werkmanskleding nu modieus is? Kleding die oorspronkelijk ontworpen is voor het leger of de bouw is stoer en onverslijtbaar. Ik voel me sterk als ik het draag."

De vintage trend is immens in Japan, maar elders op de wereld zien we eenzelfde hang naar nostalgie. Of het nou gaat om voedsel, kleding, vriendschappen of onze diepe innerlijke verlangens, veel mensen zijn op zoek naar oorspronkelijkheid - een zoektocht naar authenticiteit. De drang om de herkomst en oorsprong te weten van alles waarmee we onszelf omringen is een typisch teken van de huidige tijdsgeest, van de postindustriële wereld die steeds sneller voortgaat en verandert en waarin we eenvoudig verdwalen. Denk aan je vrienden die verzonken zijn in macrobiotisch koken, je moeder die haar familielijn al tot ver terug in de achttiende eeuw getraceerd heeft. Denk aan jezelf, aan je vintage schoenen "die nog van je vader zijn geweest", of aan je favoriete oude jeans - met een verhaal bij elke scheur.

Allemaal voorbeelden van onze zoektocht naar puurheid, echtheid en geschiedenis. "Amerika is belangrijk voor alle vintage lovers die willen terugkeren naar de oorsprong van denim," aldus Bunya. "Als we terug willen gaan naar de eerste en meest originele alledaagse kleding, dan komen we uiteindelijk uit bij het Amerikaanse leger en bij Amerikaanse arbeiderskleding."

Bunya bevestigt mijn idee van een breder gedeelde *heritage* trend: "Kijk," zegt hij met een serieus gezicht, "onze liefde voor Amerikaanse vintage heeft eigenlijk meer te maken met vintage dan met Amerika. Bedenk wel dat wij Japanners geen eigen 'moderne' modegeschiedenis hebben. Tot honderd jaar geleden liepen wij bijna allemaal in kimono. Westerse kleding is relatief nieuw hier. Natuurlijk gaan we niet in oude kimono's lopen als we vintage willen dragen, dus als we coole oude kleding willen dragen, kleding met een verhaal, dan komen we automatisch uit in het buitenland." Bunya heeft gelijk. Japan komt van een andere kledingtraditie en heeft op het gebied van moderne mode moeten leunen op de schouders van anderen. Vintage kleding uit Europa is volgens Bunya net zo welkom als alles wat uit de Verenigde Staten komt, maar de afstand Europa-Japan is simpelweg groter. "In California weten we waar we naartoe moeten. Daar vinden we in no time wat we nodig hebben."

Japanse authenticiteit

Abe, de eigenaar van de platenzaak, geeft terecht aan dat ik moet oppassen de 'Amerikanisering' van de Japanse jeugd niet te overdrijven. "Amerika is zo overduidelijk aanwezig geweest in ons leven, dat het bijna 'Japans' is geworden, snap je? Want vergeet niet: onze jeugd is zich erg bewust van zijn eigen culturele achtergrond en traditie. Misschien wel meer dan Amerikaanse jongeren." De behoefte aan Amerikaanse vintage jeans zou ik volgens Abe dus eerder moeten interpreteren als een verlangen naar *heritage*, naar oorspronkelijkheid, dan als een fascinatie voor grote broer Amerika.

Amerika heeft Japan nooit verlaten. Niet fysiek en ook niet ideologisch. Japan echter, is er altijd in geslaagd gebleven om zijn eigen culturele identiteit te behouden, hoezeer beïnvloed door buitenlandse ideeën en waarden ook. Japan is meer dan een *copycat*, doet meer dan 'slechts' absorberen en imiteren wat Amerika voorschrijft. Denk aan de prachtige, tot in de puntjes perfecte handgemaakte Evisu jeans die kleermaker Hidehiko Yamane ontwierp uit frustratie omdat hij zijn 'perfecte vintage jeans' niet kon vinden. Of de Japanse denim merken als Edwin, Momotaro, Triple Works, Real Japan Blues, en Studio D'Artisan, die unieke nieuwe kleding maken met originele Amerikaanse flavour van vergane tijden. Als al deze jeans niets anders waren dan imitaties, zouden ze dan zo'n grote invloed hebben op het westerse modebeeld van vandaag de dag?

Japanners kunnen niet beticht worden van het simpelweg consumeren van Amerika, ze belichamen en eigenen zich het Amerikaanse culturele erfgoed toe op een unieke, eigen wijze. Yuki, een van de eerste *amekaji* jongens die ik ontmoet, vertelt me: "De oude Amerikaanse kleding die ik draag doet me vooral denken aan onze geschiedenis, onze eigen Japanse

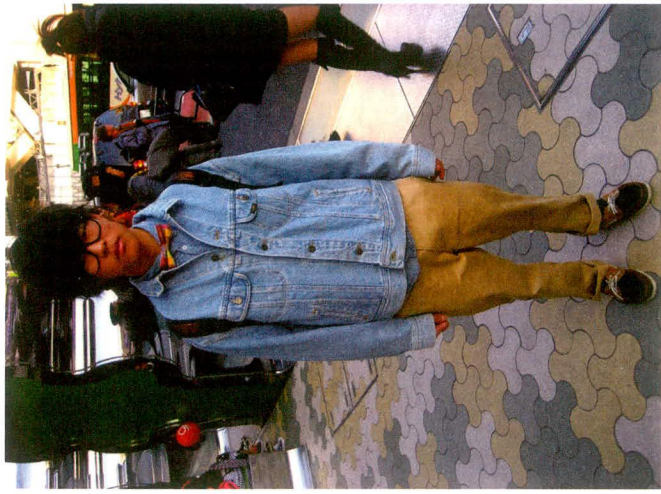
geschiedenis. De kleding kent dezelfde soort schoonheid die vroeger in Japan ook overal te vinden was." Nieuwsgierig vraag ik verder naar zijn ideeën over Japanse esthetiek. "In Japan," zo vervolgt hij, "proberen we schoonheid te zien in zaken die kapot zijn, in asymmetrische vormen, ouderdom en imperfectie. Traditionele Japanse tuinen liggen altijd vol met mos, en Japanse kalligrafie wordt mooi gevonden als je de inkt in de nerven van het papier ziet lopen. Het is niet perfect, het is geen gladgestreken beeld, maar dát is nu juist waar schoonheid te vinden is. Oude indigo jeans die verbleekt zijn door zon en water, of spijkerjasjes met een eigen verhaal door alle imperfecties en gaten geven mij hetzelfde gevoel van natuurlijke schoonheid." De associatie die Yuki heeft met zijn eigen Japanse erfgoed maakt Amerikaanse tweedehands kleding in zijn ogen mooi. Sterker nog, door de oude jeans met zijn persoonlijke esthetische traditie te vervlechten, maakt hij het kledingstuk tot iets Japans.

Waar men in Japan in de jaren vijftig van de vorige eeuw slechts kon dromen van Amerikaanse objecten, gebruiksvoorwerpen en kleding, kon in de decennia erna door de stijgende welvaart het ideaalbeeld 'gekocht' worden. De laatste tijd echter, is in Japan het punt bereikt dat de Amerikaanse visuele en materiële cultuur wordt getransformeerd tot iets Japans, ongeacht hoe Amerikaans het in werkelijkheid is. De jongens die ik ontmoette waren tot in de puntjes perfecte representaties van het verleden van Amerika. Japans in hun perfectie. Door de 'grondstoffen' aan de andere kant van de oceaan te halen en zich deze toe te eigenen door er unieke culturele smaakmakers aan toe te voegen, leveren ze een eindproduct af dat uitermate Japans is. *The American dream* wordt niet langer in de Verenigde Staten geproduceerd. Welkom in de 21ste eeuw, welkom in Japan.

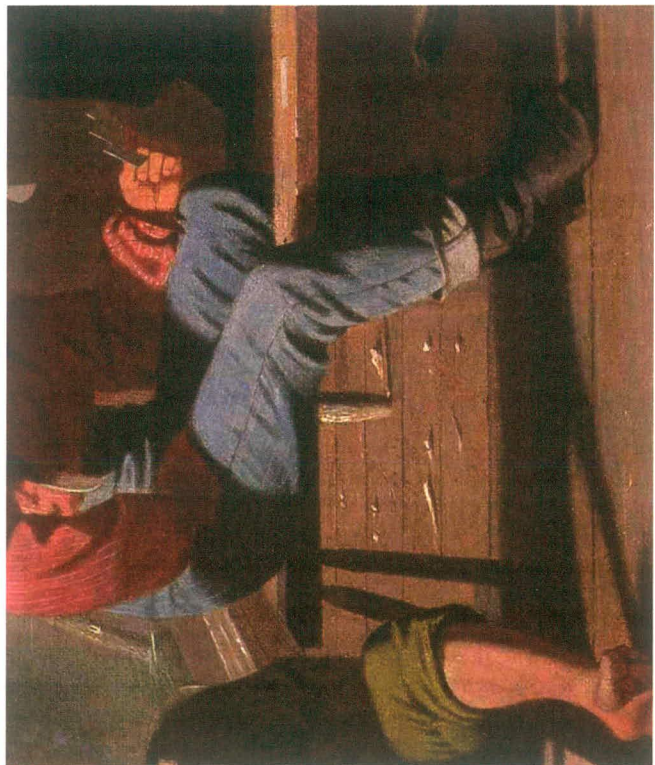
ANNEKE BEERKENS is als cultureel antropoloog verbonden aan de Universiteit van Amsterdam. Momenteel werkt ze in Tokio aan haar proefschrift. Van haar hand verscheen ook *Modegoden: Neotribes in de straten van Tokio*.

Alle foto's: © Anneke Beerkens

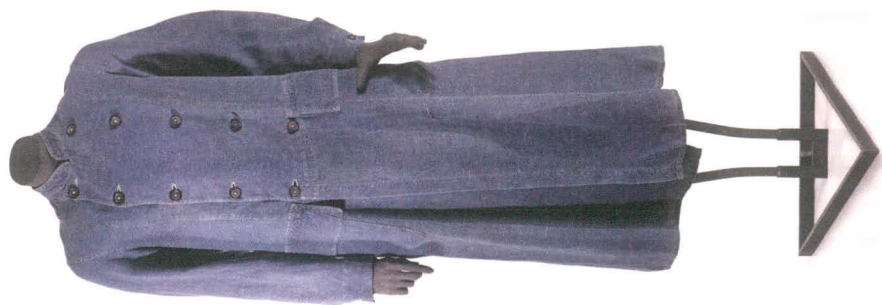

Dutch Jeans

essay

**Ninke
Bloemberg**

CENTRAAL
MUSEUM

AFDEELING LINGERIËN (Parterre).

Dames-Tailles	Onze reclame wit katoenen Dames-Tailles , met prima entre-deux (Uitsluitend verkrijgbaar vóór 12 uur.)	68 cts.
Dames-Tailles	750 stuks fijne shirting Dames-Tailles , met mooi breed borduursel. — Alle maten.....	83 cts.
Dames-Tailles	Fijn Elsasser katoen met breede Zwitsersche strook. Vierkante en punthals, thans.....	1.08
Dames-Tailles	Prima madapolam met rijk borduursel en entre-deux gegarneerd. — Diverse modellen	1.28
Dames-Tailles	Buitengewoon aanbod. Fijne Fransche madapolam, gegarneerd met rijk borduursel en entre-deux	1.38
Dames-Tailles	Prima shirting. Keurig afgewerkt en met rijke garnering. Alle maten, thans	1.58
Dames-Tailles	Fijn Elsasser katoen met breede Zwitsersche strook. Opruiming van circa 250 stuks.	1.88
Dames-Tailles	Prima madapolam met sterke madapolam strook en entre-deux	2.15
	SPECIAAL AANBOD.	
Dames-Pantalons	Opruiming van 50 dozijn madapolam en jeans Dames-Pantalons . Fransch model met borduursel... (Uitsluitend verkrijgbaar vóór 12 uur.)	1.68
Dames-Pantalons	Prima madapolam met fijne Zwitsersche strook en entre-deux. Groote partij. Speciaal aanbod. Thans	1.98
Dames-Pantalons	Enorme partij prima katoenen Dames-Pantalons , met breed Zwitsersch borduursel en entre-deux, thans ..	2.15
Dames-Pantalons	50 dozijn prima wit shirting Dames-Pantalons , (Fransch model) worden opgeruimd tegen	2.55
Dames-Pantalons	Groote partij fijn madapolam Dames-Pantalons , in diverse modellen, thans	2.85
	(Uitsluitend verkrijgbaar vóór 12 uur.)	
Dames-Hemden	60 dozijn Dames-Hemden , met geborduurd pas of feston en entre-deux. Soliede afwerking	1.98
	(Uitsluitend verkrijgbaar vóór 12 uur.)	
Dames-Hemden	1000 stuks fijne shirting Dames-Hemden met mooi feston en entre-deux. Diverse modellen.....	2.35
	Buitengewone prijswaardige aanbieding.	

VROOM & DREESMANN

AFDEELING LINGERIËN (Parterre).

Dames-Hemden	Van prima Fransch madapolam vervaardigd. Voorzien van breed borduursel. Diverse modellen. Thans.....	2.65
Dames-Hemden	Extra voordelige aanbieding van een zeer groote partij prima Engelsche shirting Dames-Hemden . Naar verkiezing met vierkanten of punthals...	2.95
Dames-Nachthemden	Speciale aanbieding van 30 dozijn Dames-Nachthemden . Fijne kwaliteit madapolam met breed Zwitsersch borduursel.....	3.55
Dames-Nachthemden	Groote partij prima madapolam Dames-Nachthemden , met extra breed borduursel en entre-deux. Diverse modellen	3.85
	(Uitsluitend verkrijgbaar vóór 12 uur.)	
Dames-Nachthemden	Fijn Fransch madapolam met Zwitsersche strook en entre-deux-garnering. Soliede afwerking. Diverse modellen	4.15
	Buitengewoon prijswaardig.	
Dames-Nachthemden	30 dozijn prima madapolam Dames-Nachthemden worden opgeruimd. Naar verkiezing met vierkanten of punthals	4.55
Dames-Onderrokken	Zeer groote partij prima wit jeans Dames-Onderrokken . Gefestonneerd. Soliede afwerking	2.35
	(Uitsluitend vóór 12 uur verkrijgbaar.)	
Dames-Onderrokken	Opruiming van circa 10 dozijn fijne witte shirting Dames-Onderrokken , met breedestroomgarnering (uitsluitend vóór 12 uur verkrijgbaar.)	3.35
Kussensloopen	Buitengewone aanbieding solied wit katoenen Sloopen , met overslag, tegen de volgende serie-prijzen.....	83 - 93 cts.
Kussensloopen	In de afdeeling Sloopen reserveerden wij groote partijen, die wij als volgt hebben ingedeeld	1.38 - 1.58 - 1.68
Lakens	Groote partij 2 persoons graslinnen Lakens . Naar verkiezing gefestonneerd of met ajourbewerking. Thans	4.85
Heeren-Overhemden	Met kleine plooijsjes gesikt. Fijn madapolam. Prima afwerking. Thans	2.55
Heeren-Hemden	50 dozijn wit katoenen Heeren-Hemden , met korte mouwen. Met en zonder boord verkrijgbaar. Goede pasvorm.....	2.65
Heeren-Hemden	Met korte of lange mouwen. Prima Elsasser katoen. Keurige afwerking. Goede modellen. Thans	2.85
Heeren-Nachthemden	Zeer groote partij van prima shirting vervaardigd. Met waschecht rood galon afgezet. Diverse maten.	3.15

Kalverstraat - Amsterdam

Anno 2012 is het een feit dat Nederland een grote diversiteit aan jeansmerken kent. Om er een paar te noemen: G-Star, Kuyichi, Denham the Jeanmaker, Scotch & Soda, Blue Blood en Kings of Indigo. De Nederlandse jeansfabrikanten zijn tegenwoordig dan ook goed voor een omzet van twee miljard euro op jaarbasis.¹ Daarnaast blijkt ons land een geliefde vestigingsplaats voor de hoofdkantoren van Tommy Hilfiger, Lois en Levi's. Jason Denham (1969), oprichter van DENHAM the Jeanmaker, geeft als verklaring: "Er wonen hier veel creatieve types en er is een grote vraag naar jeans. Serieus, ik ken geen plek ter wereld waar de bevolking zo'n goede smaak heeft op het gebied van denim".² Internationaal gezien behoort een aantal Nederlandse labels tot de koplopers op het gebied van innovatie en ontwerp. Zo is G-Star sinds 2008 vertegenwoordigd op de prestigieuze *New York Fashion Week*. De kiem van dit succes ligt mogelijk in ons eigen land. Op zaterdag 17 maart 2012 kopte *NRC Weekend* dat "Nederlanders de grootste jeansliefhebbers ter wereld zijn".³ Met 1,82 broek per inwoner streven we Zweden en Duitsland voorbij en staan we op de eerste plaats als het gaat om de aanschaf van dit kledingstuk.⁴ Italië staat in dit overzicht onderaan met 0,6 spijkerbroeken per hoofd van de bevolking. Om deze redenen wordt Amsterdam tegenwoordig ook wel "de jeans capital van de wereld" genoemd'.⁵ Vanaf september 2012 is er zelfs een heuse Jean School, mede opgericht door James Veenhoff van House of Denim.

Ondanks het feit dat jeans in belangrijke mate de identiteit van de Nederlandse mode bepalen, is er niet eerder op grote schaal een tentoonstelling over het onderwerp georganiseerd. In 1991 was in het Textielmuseum in Tilburg *Spijkergoed* te zien, waarbij de aandacht uitging naar het gebruik van denim voor 'vroege werkkleding'. In 2001 toonde het Centraal Museum *Designers Do Denim* in de kapel van het museum, waarbij verschillende vooraanstaande internationale ontwerpers en kunstenaars hun visie op het kledingstuk gaven. Tijd dus om flink uit te pakken met *Blue jeans*, een tentoonstelling waarin aandacht is voor zowel de geschiedenis als de actualiteit. Het onderwerp lijkt op het oog wellicht heel alledaags, maar biedt veel interessante invalshoeken. Hoewel bij de spijkerbroek vrijwel meteen gedacht wordt aan de *Gold Rush*, de mijnen en de cowboys valt er veel meer over te vertellen. Zo heeft de recente 'ontdekking' van de schilderijen van The Master of The Blue Jeans nieuw licht doen schijnen op de

1 RTL nieuws, 25 januari 2012. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek was in 2011 de totale uitvoerwaarde 404,6 miljard euro.

2 Interview met Bregje Lampe, *Het Parool*, zaterdag 2 juni 2012.

3 *NRC Weekend*, LUX mode, zaterdag 17 en zondag 18 maart 2012, p. 12-13.

4 Bron: GfK Panel Services/Kantar Worldpanel Europese jeans markt december 2010-november 2011. De Italianen geven wel het meest uit aan hun jeans, gemiddeld € 49,38. Nederland volgt op de tweede plaats met € 41,20, nauw gevolgd door Zweden met € 41,18. Levi's, Diesel en G-Star zijn in hogere prijsklasse de meest verkochte merken.

5 *NRC Weekend*, LUX mode, zaterdag 17 en zondag 18 maart 2012, p. 13.

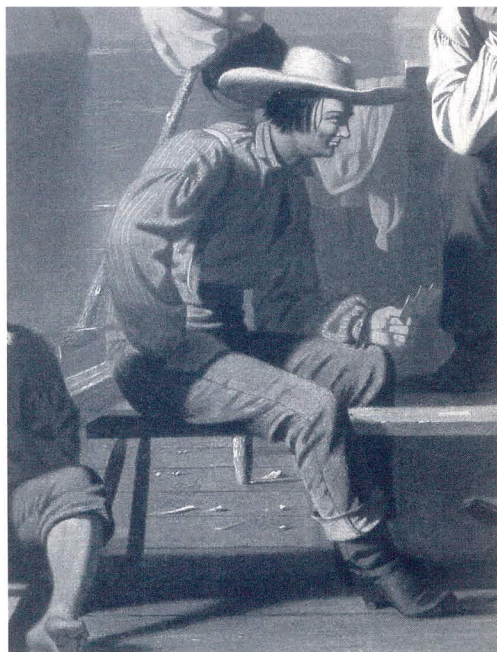
Afbeelding 2

*Man uit de Napolitaanse kerststal, Napels,
achttiende eeuw, Museum Catharijneconvent,
Utrecht, ABM bh500.22*

Afbeelding 3

George Caleb Bingham, *Kaartspelende vlotters*, 1847,
olieverf op doek, Saint Louis Art Museum,
Saint Louis Illinois, Verenigde Staten,
legaat Ezra H. Linley, inv.nr. 50:1934

Afbeelding 1

Master of the Blue Jeans, *Bedelende vrouw met twee kinderen*,
laat zeventiende eeuw, olieverf op doek, 152 x 117 cm.
Parijs, Galerie Canesso. Foto: Thomas Hennocque

geschiedenis van de blue jeans. [afbeelding 1] In combinatie met afbeeldingen uit achttiende-eeuwse boeken met 'jeans' en 'denim' stofstalen of met de herders in 'spijkerbroeken' uit de Napolitaanse kerststal van Museum Catharijneconvent in Utrecht, kan een hoofdstuk aan de vroege geschiedenis van de spijkerbroek worden toegevoegd. [afbeelding 2] Daarnaast is volop ruimte voor het 'DNA' van de jeans (wat maakt een spijkerbroek tot een spijkerbroek?), de kenmerkende indigoblauwe kleur of aspecten zoals innovatie en duurzaamheid, jeans couture en natuurlijk *streetwear*. Wie zich in de geschiedenis van de jeans verdiept, ontdekt bijvoorbeeld dat aan het eind van de achttiende eeuw naast *American jeans* ook *Dutch jeans* voorkwamen en dat jeans van oorsprong een geweven katoenen stof in keperbinding is, met een kettingdraad en inslagdraad in dezelfde kleur. Pas sinds de jaren vijftig van de twintigste eeuw verwijst het woord specifiek naar een kledingstuk; de spijkerbroek, die een aantal duidelijke kenmerken heeft, zoals de keperbinding, de indigoblauwe kleur, klinknagels (rivets), het etiket en de stiksels. Kortom, zowel de *denim heads*⁶ als het 'DNA' geven nieuwe inzichten in blue jeans, waarbij de verhalen vaak in de details verscholen zitten.

Spijkerbroek en spijkerstof

Het woord spijkerbroek is een samenvoeging van 'spijker' en 'broek'. De eerste officiële definitie in 1954 was een "meestal blauwe uit denim vervaardigde en op de naden met enigszins glimmende, op spijkerkoppen gelijkende hechtingen bezette broek; jeans".⁷ Het woord spijkerstof is pas in 1984 in de Van Dale opgenomen als een "stevige katoenen stof voor werk- en vrijetijdskleding". Volgens het Meertens Instituut, bij monde van historisch taalkundige Nicoline van der Sijs (1955), werd naar analogie van de spijkerbroek gezegd dat deze gemaakt is van spijkerstof. De eerste vermelding van de stof is te vinden in het *Limburgsch Dagblad* van 14 juli 1972, waarin staat dat "er welhaast geen jong meisje meer [is] of het loopt in jeans: een strakke broek gemaakt van spijkerstof."⁸ Opmerkelijk genoeg is Nederland een van de weinige landen, dat voor het kledingstuk een eigen naam gevonden heeft. Wie deze naam bedacht heeft, is niet bekend. Elders wordt meestal jeans gebruikt, zoals in Frankrijk, Duitsland en België. In de *Dialectatlas van het Nederlands* uit 2011 is een 'vlakkenkaart' opgenomen, waarop verschillende dialecten zijn weergegeven; 'spijkerboks', 'spiekerbroek', 'spaikerbroek' en 'jeans(broek)' zijn de meest voorkomende varianten van de spijkerbroek.

Voor de herkomst van de blue jeans moeten we verder over de grens kijken en ons richten op de Verenigde Staten. Hoewel Levi Strauss over het algemeen nog altijd beschouwd wordt als de bedenker van de spijkerbroek, bestond er al eerder een vergelijkbaar kledingstuk. Op het schilderij *Kaartspelende vlotters* uit 1847 van George Caleb Bingham (1811–1879) zien

⁶ Zie hiervoor de bijdrage van Jorgen Koolwijk in deze publicatie.

⁷ Zie: <http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=A014212&lemodern=spijkerbroek>.

⁸ *Limburgsch Dagblad*, 14 juli 1972, Koninklijke Bibliotheek.

Limburgsch Dagblad, 1 februari 1952,
advertentie met cowboy spijkerbroeken,
Koninklijke Bibliotheek, Den Haag

U.S.A.
MAASTRICHT
 a.h. VLEESCHHUIS 17

[illegible]

Voor wereldkleding is er slechts één adres en dat is de U.S.A.

Junië ontvangen ten adremme kwaliteit
Zware donker melkroos 9.95
Zware zwart melkroos 14.75
De zware kwaliteit melkplassen 16.75
Extra versierde melkroos 16.75

Voor jongens een pracht soortering plus-
soort in stoffenwas en in abdoel
Schitterende jongedames in abdoel 16.75

Wij ontvingen een grote partij kinderhoesjes
in alle maten en diverse desins. Deze zijn
van een ongekende kwaliteit met 80% wol
en 20% nylon, overalplaat, vanaf 70 cl.
met een kleine stijging in prijs per maat.

Op gebied van damessiergangerien een geheel
nieuwe soortering in dnt, mouwloos met
29.50, 42.50, 43, 43, .. 52.50, 62.50

Herenropassen, 18%, Waterproof, maat

De zeldzaam mooie en warme regenjas, die met zomer en winter gedragen kan worden voor slechts **97.50**

DIT KAN ALLEEN DE
U.S.A.
HEERLEN 50 meter van postkantoor.
GEERSTRAAT 30
MAASTRICHT Achter 't Vleeschhuis 17

Afbeelding 4
LEVI'S spijkerbroek labels
© Ernst Moritz

we een groep mannen gebogen over een kaartspel. [afbeelding 3] Een van de mannen draagt een blauwe broek met omgeslagen pijpen in een lichtere kleur, wat op denim duidt. De kenmerkende klinknagels ontbreken hier echter nog. Deze rivets vormen het belangrijkste aanknopingspunt voor het ontstaan van de spijkerbroek in de negentiende eeuw in de Verenigde Staten. De Beierse emigrant Loeb Strauss (1829-1902) richtte in maart 1853 in San Francisco Levi Strauss op, een groothandel in manufacturen. Op initiatief van Jacob Davis (1834-1908), een van oorsprong Letse kleermaker woonachtig in Reno (Nevada), vroeg Strauss in 1873 patent aan op een met klinknagels verstevigde werkbreek⁹. De metalen rivet moest zorgen voor versteviging van de zakken zodat de naden niet zouden openscheuren. Enkele negentiende-eeuwse jeans, die in de mijnen van Californië zijn opgegraven, hebben inderdaad klinknagels op deze kwetsbare plaatsen. Over een specifieke stof wordt in het patent niet gerept, maar uit deze opgegraven voorbeelden blijkt dat spijkerstof is gebruikt naast canvas. De kwaliteit van de stevige katoenen stof werd al in 1886 onderstreept door de afbeelding op het rechthoekige leren etiket van Levi Strauss: twee paarden proberen op volle kracht een broek uit elkaar te trekken. Ondanks het aansporen van de paarden, lijkt dit niet te lukken. [afbeelding 4]

Wanneer deed de spijkerbroek zijn intrede in Nederland? De tot op heden vroegste vermelding is gevonden in een advertentie in het *Limburgsch Dagblad* van 1 februari 1952. [afbeelding 5] Het bericht is geplaatst door de winkel U.S.A. in Heerlen, die gespecialiseerd was in werkkleding. Naast “een zeldzame kwaliteit [...] mijnkleding” bood de winkel ook “Cowboy-spijkerbroeken” aan.¹¹ Het feit dat spijkerbroeken als eerste in de mijnstreek te koop waren, hangt samen met de samenstelling van de stof. Immers, de spijkerbroeken werden vanwege de ‘zeldzame’ kwaliteit van het weefsel al door de mijnwerkers in de Verenigde Staten gewaardeerd. Toch duurt het tot ruim na de Tweede Wereldoorlog voordat het kledingstuk hier te koop werd aangeboden. In Nederlandse verzamelingen zijn wel blauwe katoenen werkbroeken aangetroffen, maar die zijn niet van denim. Opmerkelijk is verder dat vanaf het begin van de twintigste eeuw al Amerikaanse stomme films met cowboys in spijkerbroeken in Nederlandse bioscopen te zien waren.¹² Eén van de eerste westerns was *The Great Train Robbery* uit 1903, waarin minutenlang cowboys voorkomen. Eén van de beroemdste acteurs – zowel wereldwijd als in Nederland – was ‘Broncho Billy’ (1880-1971, zijn oorspronkelijke naam was Gilbert M. Anderson). Op 25 april 1925 bracht een andere wereldberoemde acteur, Tom Mix (1880-1940), zelfs een bezoek aan ons land. Op filmbeelden is te zien dat Mix onder overweldigende belangstelling arriveert. Ogenscheinlijk draagt hij een spijkerbroek – gelet op het model van de broek en het vallen van de stof. Vanwege de kwaliteit van de film is dit echter niet met 100% zekerheid te zeggen. De Rotterdammer Gerard Martens (1923-2003) herinnerde zich van westerns in de jaren dertig dat de portier van de bioscoop ‘wildwest kleding’ droeg, die hij van de beroemde filmster vanuit de Verenigde Staten opgestuurd had gekregen.¹³ Hieruit blijkt dat deze kleding mogelijk (nog) niet te koop of voorradig was in Nederland.

Wanneer in de jaren vijftig van de twintigste eeuw voor het eerst sprake is van een jongerencultuur, ontstaat er belangstelling voor werkmanskleding, waaronder de spijkerbroek. In het *Twienersonderzoek* van 1967 van de Nederlandse Stichting voor de Statistiek bleek dat jongeren in de leeftijdsgroep van 16 tot 24 jaar voor het eerst veel geld hadden en dat geld ook graag wilden uitgeven.¹⁴ Ook de betekenis van het begrip vrije tijd veranderde. De spijkerbroek bleek uitermate goed te passen bij het beeld

9 Patent #139.121, erkend op 20 mei 1873. Zie: <http://www.google.com/patents?id=XnZNAAAEB&printsec=abstract&zoom=4#v=onepage&q&f=false>. Dit patent liep tot 1891.

10 De datering is door Lynn Downey bepaald aan de hand van bijvoorbeeld de klinskagels, het stiksel en het model. Zie: *Blue Denim by the Bay*, p. 152-153 en p. 162-63 en het Japanse tijdschrift *Boon*, waarin tot in detail de veranderingen van de Levi's spijkerbroeken zijn geanalyseerd en beschreven.

11 *Limburgsch Dagblad*, 1 februari 1952, jaargang 52, nr. 27, p. 5, Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.

12 Met dank aan Mrs. Elif Rongen-Kaynakci, Silent Film Specialist bij het EYE Film Instituut Nederland.

13 Zie: <http://www.engeelfriet.net/Alie/Gastenboek/astameer.htm>, met dank aan Bianca M. du Mortier.

14 *Jong!*, p. 21 en: ‘Lawaaiige twieners’, CBS, 1967. Onder ‘twieners’ werd niet gehuwde twieners, jongens en meisjes van 16 tot 24 jaar verstaan.

dat de jeugd van zichzelf neer wilde zetten, zoals de pleiners, vetkuiven of nozems.¹⁵ Het stoere uiterlijk van de jeugdige rebelse, naoorlogse filmsterren, zoals Marlon Brando, James Dean en Marilyn Monroe, versterkte dit zelfbewuste beeld en inspireerde jongeren extra tot het dragen van bijvoorbeeld leren jacks en spijkerbroeken. Hiermee gaven zij zichtbaar uiting aan hun verzet tegen de gevestigde orde. In de jaren zeventig verdringt de jeans definitief het nette pak en de jurk.¹⁶ Uiteindelijk heeft de spijkerbroek de wijze waarop we ons kleden tot op de dag van vandaag beïnvloed.

Dat de spijkerbroek niet direct en algemeen werd geaccepteerd, blijkt uit de geschiedenis van de Utrechtse winkel De Rode Winkel, opgericht in 1837¹⁷, waar oorspronkelijk uitsluitend beroepskleding verkocht werd.¹⁸ Vanaf de jaren vijftig van de twintigste eeuw kwam hier verandering in. De jonge neef Thom Broekman verkocht spijkerbroeken 'onder de toonbank'. Jongeren, die, geïnspireerd door film- of popster, op zoek waren naar deze kleding konden namelijk nauwelijks ergens terecht. Eigenaar Willem Broekman zag – ondanks dat de spijkerbroek ook een vorm van beroepskleding was – in eerste instantie weinig in de verkoop en voorspelde zelfs de ondergang van het familiebedrijf. Het tegendeel bleek waar: de vraag steeg zelfs zo sterk, dat het assortiment veranderde en de winkel een specialist in spijkerbroeken werd. Inmiddels worden jeans door personen van alle leeftijden gedragen en bij uiteenlopende gelegenheden. Zo is er spijkerkleding voor baby's vanaf maat 50 en zijn de *babyboomers* ook op latere leeftijd trouw gebleven aan het kledingstuk.¹⁹ Met deze schets is echter nog niet het hele verhaal over de spijkerbroek verteld.

15 'Lawaailige twieners'.

16 *Volkskrant* 8 juli 1972, p.2.

17 Voordat het een winkel werd, was het vanaf 1834 een kleermaker en fourniturenwinkel. Zie het jubileumboek *Broekmannen*, p. 42.

18 Andere winkels, zoals het voormalige VET (nu Forecast/Coltex), maken vergelijkbare ontwikkelingen door.

19 In de jaren zeventig trouwde men ook in een spijkerbroek. In de collectie van het Gemeentemuseum bevindt zich een geborduurd exemplaar uit 1973: K117-1975. Zie ook: *De ideale man*, p. 19.

20 Parijs, Musée de la Mode et du Costume, Palais Galliera, 25 oktober 1994 t/m 12 maart 1995.

21 *Raman Spectroscopic Investigation*, p. 85.

22 Cotton, p. 40-41, p. 66 en p. 71.

23 Zie: <http://gtb.inl.nl/IWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=A004086&leemodern=denim>.

24 *Garen en goed*.

25 *Oxford English Dictionary*.

26 Serge komt regelmatig zonder verdere toevoegingen voor. Zo is in 1682 op een Luyffelschrift te Heemstede te lezen: 'Hier verkoopt men Lake, Serge, en Greyne fijn / Ook Garen en Zy, daar sy mé genaait moeten zijn', zie 'Koddige en ernstige opschriften. Op Luyffens, Wagens, Glazen, &c', 12 januari 2012.

27 *Textielwaren*, p. 424. Ook het WNT beschrijft serge als 'een gekeperde wollen stof'.

28 *Histoires du jeans*, p. 27 en *La serge de laine*, p. 18.

Denim en Jeans

De termen denim en jeans worden tegenwoordig allebei met spijkerstof geassocieerd en lijken inwisselbaar. Toch is er een belangrijk onderscheid te maken, niet alleen in de definitie, maar ook in de ontwikkelingsgeschiedenis van beide stoffen. De veelgehoorde opvatting dat denim een vervorming zou zijn van *serge de Nîmes* staat de laatste jaren ter discussie. In de catalogi *Blue de Nîmes, le bleu populaire* (1989) en *Histoires du jeans 1750-1994* (1994) is te lezen dat de herkomst van de spijkerbroek niet zo vanzelfsprekend is als vaak wordt verondersteld.²⁰ Denim is tegenwoordig een katoenen stof met een keperbinding van een gekleurde (vaak blauwe) kettingdraad en een ongeverfde inslagdraad.²¹ Hierdoor heeft de stof de kenmerkende gekleurde voorkant en een witte/ecru achterkant. Een vergelijkbare stof is vermoedelijk al afgebeeld op het laat zeventiende-eeuwse schilderij *Bedelende vrouw met twee kinderen* van de anonieme meester The Master of the Blue Jeans. Hierop is een jonge vrouw afgebeeld, die iets voorovergebogen op een stok leunt, terwijl ze de toeschouwer vragend aankijkt. Links en rechts van haar staat een kind in sleetse kleren. Het schort van de vrouw vertoont een grote scheur met een gerafelde rand. Ook de onderkant van de stof is versleten en verraadt een witte inslag vanwege de op het eerste gezicht ecru-kleurige zoom. De stofuitdrukking op het schilderij van deze anonieme kunstenaar doet denken aan een hedendaagse spijkerrok, maar is deze gelijkenis te trekken? Om iets zinnigs te kunnen zeggen over de kwaliteit, textuur en samenstelling van weefsels uit deze periode is het zinvol om ook de authentieke kleren te bestuderen. Uit de zeventiende eeuw is echter geen textiel bewaard gebleven dat in aanmerking komt voor dit onderzoek. Een bijzonder voorbeeld komt – hoewel van latere datum – uit een wellicht ongebruikelijke hoek, te weten de achttiende-eeuwse Napolitaanse kerststal van het Utrechtse Museum Catharijneconvent. Wie nauwkeurig kijkt, ziet dat een aantal figuren in de kerststal grove gekeperde katoen draagt, met blauwe en ongebleekte draden, een stof die dus overeenkomt met de huidige denim. Luxe materialen zoals zijde, fluweel en de meeste wol soorten (bijvoorbeeld laken) waren bestemd voor de bovenste laag van de bevolking. De meer weerbarstige weefsels zoals linnen, hennep of katoen(mengsels) zoals fustein werden overwegend door de lagere klassen gedragen.²²

Denim uit Nîmes?

In het *Woordenboek der Nederlandse Taal* staat dat denim een “stevige katoenen stof” is, onder meer “gebruikt voor werkkleding”.²³ Het weefsel met “3/1 kettingkeper” heeft een fijne ketting en “groe ongebleekte inslag”.²⁴ Denim zou een verkorting zijn van de Nîmes’, oftewel uit Nîmes²⁵, een plaats in het zuiden van Frankrijk. Serge²⁶, ook bekend als sergie, sarsie, sarge, charge of charge, was al voor de zeventiende eeuw de verzamelnaam voor wollen, halfwollen en zijden stoffen, die werden geweven in een keperbinding²⁷. Nîmes komt in bronnen eveneens voor als *Niem*, *nieme*, *Niemes* of *Nime*. Deze regio speelde in de achttiende eeuw een belangrijke rol in de productie van textiel van onder meer serge en laken (wol).²⁸

Toch is deze etymologie niet zeker. Serge de Nîmes is namelijk oorspronkelijk een wollen stof of een wollen/zijden mengsel, terwijl de huidige denim volledig van katoen is. Bovendien was er in de achttiende eeuw ook een wollen keper onder de naam *nim* bekend. Nim was afkomstig uit Spanje, maar werd tevens in het zuiden van Frankrijk vervaardigd.²⁹ Om het nog gecompliceerder te maken bestond er ook *serge de Rome*, *serge d'Amiens*, *sarge de Florence*³⁰ en *serge de Londres*³¹. De verwijzing naar een streek hoefde echter niet te betekenen dat een stof uitsluitend daar werd geproduceerd. Deze kon ook - onder dezelfde naam - buiten de regio vervaardigd worden. In de *Dictionnaire universel* van de schrijver en geleerde Antoine Furetiere (1619-1688) uit 1690 staat bijvoorbeeld: "On fait des habits long d'ete de serge de Rome qui se manufacture a Amiens": serge de Rome werd dus in Amiens vervaardigd. Helaas wordt serge de Nîmes in dit woordenboek niet vermeld.

Al vanaf de zeventiende eeuw komt serge de Nîmes in de Nederlanden voor. In verschillende boedelinventarissen komen we "enen lap sarge de Nime"³², "een gecouleurd charge de nime ondercleet"³³ met silvere knopen" of "een sarge de nime gecoleurde rock"³⁴ met een broeck"³⁵ tegen. Ook de welvarende Utrechter Jacob de Malapert (1711-1782)³⁶ maakt er in zijn nauwkeurig bijgehouden manuaal (soort kasboek) melding van. [afbeelding 6] In de ruim veertig jaar dat hij zijn uitgaven bijhoudt, schaft De Malapert bijna ieder jaar "sarsie de niem" aan. Zo kocht hij in 1751 "2¾ el Swart Sarge de Niem a 2 gl" en op 15 april 1774 "3 el geblaud Serge de Niem", die hij tot een broek liet vermaken. In de Amsterdamse Courant is zelfs sprake van een "Inlandse en Engelse Sergie de Niemes", wat de suggestie wekt dat de stof ook in Nederland werd vervaardigd.³⁷

Andere aanwijzingen voor de "inlandse Serge de Niemes" vinden we in enkele anonieme achttiende-eeuwse rekeningenboeken, in de collectie van Museum De Lakenhal in Leiden. Deze zijn afkomstig uit de inboedel van de textielfabriek Le Poole, opgericht in 1680 door Jacob Le Poole (1651-1704), een telg uit een belangrijke Leidse textielfabrikantenfamilie. De fabriek was gespecialiseerd in het exporteren en produceren van wollen stoffen, waaronder serges. Op een aantal plekken is bij de bestelling een stofstaaltje toegevoegd, bijvoorbeeld op 11 juli 1792, waar naast het inkt geschreven 'serge de niem' een zwart stofstaaltje van circa 1 cm2 is geplakt. [afbeelding 7] Het is dus mogelijk dat in de fabriek ook serge de Nîmes vervaardigd werd. Het definitieve antwoord op de vraag of serge de Nîmes in Nederland is vervaardigd zal nader onderzoek moeten uitwijzen.

29 Zie: *Histoires du jeans*, p. 27.

30 *La serge de laine*, p. 270.

31 *Ibidem*, p. 276.

32 Duverger, 1984, p. 381. Met dank aan Marieke de Winkel.

33 Ondercleet betekent 'een onder de bovenkleding gedragen kledingstuk'.

34 Een 'rock' verwijst in deze context naar een herenjas.

35 GAA, Not. A. Lock, NA 2262, dd. 13 Augustus 1680, p. 1177-1227.

36 Het Utrechts Archief, Familiearchief De Malapert 63, 204, manuaal van uitgaven aan ruit, paarden, wijn, kleding etc., 1739-1782) door Jacob de Malapert.

37 GAA, Not. A. Lock, NA 2262, dd. 13 juli 1688.

32 leaf 3/4 1/2 3/4 3/4
 11-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 12-20 1/2 1/2 1/2 1/2
 13-26 1/2 1/2 1/2 1/2
 14-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 15-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 16-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 17-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 18-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 19-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 20-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 21-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 22-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 23-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 24-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 25-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 26-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 27-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 28-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 29-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 30-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 31-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 32-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 33-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 34-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 35-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 36-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 37-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 38-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 39-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 40-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 41-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 42-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 43-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 44-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 45-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 46-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 47-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 48-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 49-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 50-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 51-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 52-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 53-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 54-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 55-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 56-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 57-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 58-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 59-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 60-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 61-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 62-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 63-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 64-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 65-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 66-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 67-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 68-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 69-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 70-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 71-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 72-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 73-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 74-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 75-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 76-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 77-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 78-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 79-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 80-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 81-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 82-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 83-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 84-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 85-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 86-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 87-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 88-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 89-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 90-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 91-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 92-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 93-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 94-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 95-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 96-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 97-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 98-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 99-28 1/2 1/2 1/2 1/2
 100-28 1/2 1/2 1/2 1/2

Afbeelding 7
Rekeningenboek textielfabrikant Le Poole, vanaf 1772,
Museum De Lakenhal, Leiden

1792	1793	1794	1795	1796	1797	1798	1799	1800	1801	1802	1803	1804	1805	1806	1807	1808	1809	1810	1811	1812	1813	1814	1815	1816	1817	1818	1819	1820	1821	1822	1823	1824	1825	1826	1827	1828	1829	1830	1831	1832	1833	1834	1835	1836	1837	1838	1839	1840	1841	1842	1843	1844	1845	1846	1847	1848	1849	1850	1851	1852	1853	1854	1855	1856	1857	1858	1859	1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867	1868	1869	1870	1871	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047	2048	2049	2050	2051	2052	2053	2054	2055	2056	2057	2058	2059	2060	2061	2062	2063	2064	2065	2066	2067	2068	2069	2070	2071	2072	2073	2074	2075	2076	2077	2078	2079	2080	2081	2082	2083	2084	2085	2086	2087	2088	2089	2090	2091	2092	2093	2094	2095	2096	2097	2098	2099	2100
1792	1793	1794	1795	1796	1797	1798	1799	1800	1801	1802	1803	1804	1805	1806	1807	1808	1809	1810	1811	1812	1813	1814	1815	1816	1817	1818	1819	1820	1821	1822	1823	1824	1825	1826	1827	1828	1829	1830	1831	1832	1833	1834	1835	1836	1837	1838	1839	1840	1841	1842	1843	1844	1845	1846	1847	1848	1849	1850	1851	1852	1853	1854	1855	1856	1857	1858	1859	1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867	1868	1869	1870	1871	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047	2048	2049	2050	2051	2052	2053	2054	2055	2056	2057	2058	2059	2060	2061	2062	2063	2064	2065	2066	2067	2068	2069	2070	2071	2072	2073	2074	2075	2076	2077	2078	2079	2080	2081	2082	2083	2084	2085	2086	2087	2088	2089	2090	2091	2092	2093	2094	2095	2096	2097	2098	2099	2100

Afbeelding 6
Manuaal, 1738-1781 (1751), Jacob de Malapert,
Het Utrechts Archief

Denim = katoen

In Engeland komt denim voor het eerst voor in 1695, in een periode waarin de katoenindustrie daar sterke groei doormaakte.³⁸ Bijna een eeuw later treffen we een voorbeeld van de stof aan in het *Hilton's Manuscript*, een stalenboek uit 1786, vernoemd naar de katoenhandelaar John Hilton uit Manchester.³⁹ In het *Hilton's Manuscript* is een grote variatie aan stoffen te vinden, zoals satinette en velvet en vier verschillende soorten denims: *Double*, *Single*, *Striped* en *Prussian* denim, die overwegend bruin van kleur zijn. Het stalenboek maakt duidelijk dat deze denim – net als nu – een overwegend katoenen stof is: van wol is geen sprake (meer). Ook in Nederland komen we denim stalen tegen, maar deze zijn van later datum. In de collectie van museum TwentseWelle in Enschede bevindt zich een stalenboek uit circa 1928, waarin allerlei soorten vak- en werkkleding beschreven en afgebeeld staan. Zo werd “Grijs Denim” gebruikt voor een “Heren Stofjas”, gedragen door winkelpersoneel, magazijnmedewerkers of chauffeurs.

[afbeelding 8] Het Gemeentemuseum in Den Haag heeft een jas uit circa 1905-1920 in de collectie, die vergelijkbaar is met de jas op de tekening en in blauwe denim is uitgevoerd. [afbeelding 9] De stofjas werd doorgaans ter bescherming over de gewone kleding gedragen.

Een andere toepassing van denim is een wandelkostuum van rond 1900⁴⁰, bestaande uit een blauwe denim rok en een witte katoenen blouse.⁴¹ [afbeelding 10] Het model van de rok is typerend voor de periode van rond de eeuwwisseling; vanaf de taille is de rok iets uitlopend en tot op de grond reikend. Denim was dus al voor de Tweede Wereldoorlog in Nederland bekend en werd gebruikt voor uiteenlopende kledingstukken. Hierbij ontbreken tot op heden voorbeelden van spijkerbroeken uit deze periode.

38 Zie: <http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=A004086&lemm=odern=denim>.

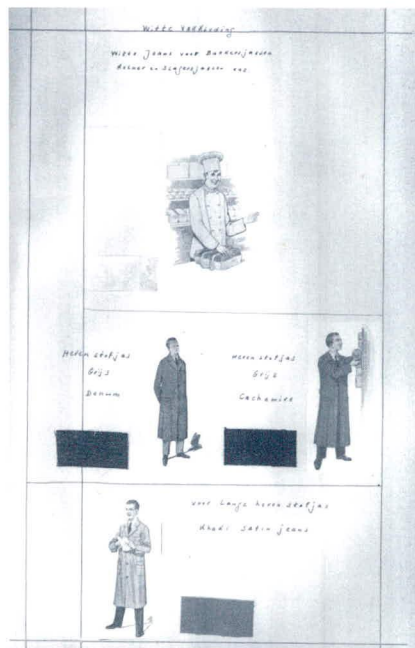
39 The National Archives, Public Record Office (London), *Hilton Manuscript*, inv.nr. BT 6/112.

40 *Een leven in mode*, p. 103-104.

41 Met dank aan Jacoba de Jonge.

Afbeelding 10
Wandelkostuum met denim rok en katoenen blouse, ca 1900, collectie Jacoba de Jonge/
ModeMuseum Antwerpen, B58 en B50.
Foto: Hugo Maertens - Bruges

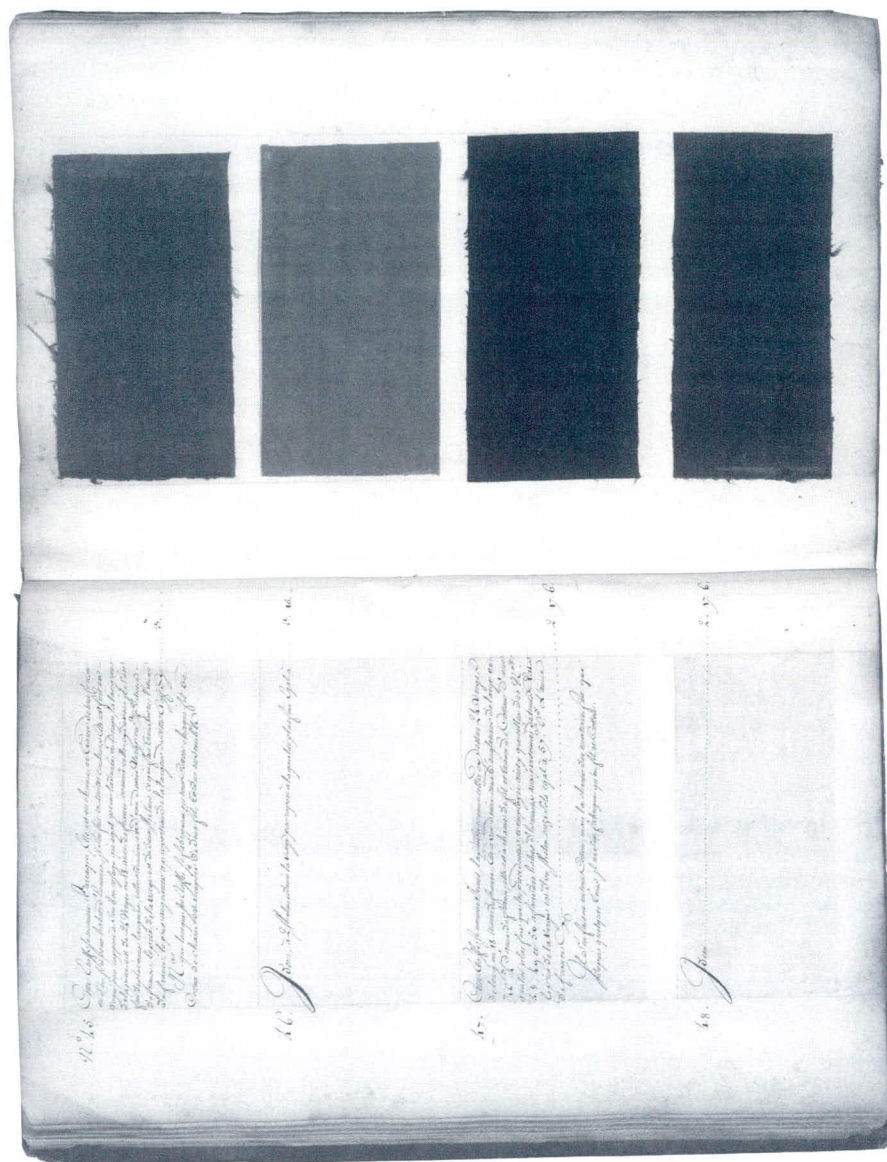

Afbeelding 8
 Monsterboek van J. Van der Molen,
 1928-30, Twentse Welle, Enschede

Afbeelding 9
Denim stofjas, 1905-1920,
Gemeentemuseum Den Haag

Afbeelding 11
 Livre d'échantillons *Holter Manuscript*, Les Arts Décoratifs,
 Musée de la Mode et du Textile, Paris

Jeans uit Genua

Pas vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw staat jeans synoniem voor spijkerbroek. Daarvoor verwees het woord nog naar een dicht, stevig katoenen weefsel in keper- of satijnbinding geweven, die voor allerlei doeleinden gebruikt kon worden.⁴² Over een broek wordt nog niet gerept. Wat moeten we ons voorstellen bij de stof jeans? En waar komt het oorspronkelijk vandaan? De algemene opvatting is dat jeans een verbastering is van fustein uit Genua (Italië).⁴³ De stadstaat Genua gold lange tijd als een belangrijke overslag- en productieplaats voor verschillende soorten textiel, in het bijzonder fustein.⁴⁴ Vanaf de vijftiende eeuw bestond er een intensieve handelsrelatie tussen Noord-Italië en Engeland. Deze fustein uit Genua werd in Engeland afgekort tot Jene fustyan (1567) of Gene fustian (1589).⁴⁵ Maar, vanaf het midden van de achttiende eeuw komt jeans ook in de huidige schrijfwijze voor in Engeland en twee decennia later ook in Nederland. Dat jean ook als jeans wordt geschreven houdt niet per definitie in dat het om een meervoudsvorm gaat, maar komt voort uit de Franse spelling voor de stadstaat Jannes, Gênes⁴⁶. Beide vormen werden willekeurig gebruikt.

Van oudsher waren wol, hennep en vlas in Europa de materialen om kleding van te maken. Vanaf de dertiende eeuw kwam hier vanuit het Midden Oosten zijde bij. Pas na 1500 werd katoen een belangrijke grondstof voor textiele weefsels.⁴⁷ Vanaf de zeventiende eeuw neemt Engeland, met in het bijzonder de regio Manchester en het graafschap Lancashire, wereldwijd een leidende positie in de productie van katoenen stoffen. In het *Livre d'échantillons* uit 1750, dat zich in de verzameling van het museum Les Arts Decoratifs in Parijs bevindt, zijn uit deze Britse regio verschillende stofstalen samengebracht. [afbeelding 11] Dit is bijzonder, omdat het duidelijk maakt hoe 'jeans' eruit zag. In het stalenboek van de Engelsman John Holker (1719-1786) zijn de nummers 47 tot en met 50 namelijk vier effen 'jeans' stoffen in mosterdgeel, kastanjebruin en mosgroen. De katoen weefsels met een keperbinding zijn van "une qualité plus fine". Bij elke stofstaal staat een nummer, een korte beschrijving van de kwaliteit van de stof, de Engelse en soms ook Franse benaming, de Engelse prijzen, de productiewijze en dikwijls ook de toepassing. Een deel van de stoffen was bedoeld voor export, om marineofficieren te kleden, maar ook voor de vervaardiging van bijvoorbeeld onderrokken.

42 *Woordenboek voor den Manufacturier*, p. 34.

43 Fustein is de overkoepelende benaming voor een groep vrij grove stoffen van halffinnen of katoen.

44 *Master of the Blue Jeans*, p. 23.

45 *Histoire du jeans*, p. 28.

46 Zie: WNT jeans, <http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=A009430&lemmodern=jeans> en <http://oxforddictionaries.com/definition/jean?q=jean>, 15 maart 2012.

47 *Cotton*, p. 33 en *Le mode de la coton*, p. 45.

Dutch Jeans

In Nederland komen we het woord 'jeans' vooralsnog het eerst tegen in de *Amsterdamsche Courant* van 3 maart 1778, waarin de verkoop van textiel wordt aangekondigd. In de "party Engelsche en andere manufacturen en winkelwaaren" staat de stof jeans tussen "Zyde en half Zyde Stoffen" en "Cotton de Niems".⁴⁸ In een latere bekendmaking, op 10 november 1772, wordt eveneens de verkoop van "Engelsche manufacturen, bestaande in (...) Jeans" genoemd.⁴⁹ [afbeelding 12] De stof werd tegen het einde van de achttiende eeuw vanuit Engeland naar Nederland geïmporteerd en verkocht. Ook vanuit Nederland werd jeans geëxporteerd. Zo treffen we vanaf het eerste kwart van de negentiende eeuw jeans aan in verschillende kranten uit onze voormalige koloniën. Zo wordt in de *Javasche Courant* van 1 juli 1828 "Gekleurde Jeans" genoemd in de lijst van geïmporteerde katoenen goederen. De handel in jeans leek uiteindelijk niet succesvol te verlopen; de *Bataviaasch Marktbericht en Prijs-courant*⁵⁰ uit 1877 schrijft dat jeans slecht verkoopt, want "daarvan valt niets te melden", of "in jeans ging niets om".⁵¹ Opmerkelijker is nog de vermelding in *Eduard Schellhass & Co.'s Market Report* uit 1877, waarin specifiek *English jeans* en *Dutch jeans* staan bij de import van *Cotton Goods* naar Hong Kong en Shanghai.⁵² [afbeelding 13] Maar ook hier is de handel in jeans in die jaren niet succesvol: de *English jeans* worden verhandeld "at lower rates" en de *Dutch jeans* "remain neglected"⁵³ of "have been in no demand whatever", zo vermeldden verschillende kranten in 1877.⁵⁴ Twee keer komen zogenaamde *American jeans* voor.⁵⁵ Ook deze lijken weinig winstgevend, aangezien deze "not improved in value".⁵⁶ *English, Dutch* of *American* geven mogelijk een onderscheid aan in kwaliteit tussen de verschillende jeans stoffen.

48 *Amsterdamsche Courant*, 3 maart 1778, Koninklijke Bibliotheek.

49 *Amsterdamsche Courant*, 9 augustus 1791, Koninklijke Bibliotheek.

50 Helaas is slechts een klein aantal exemplaren van deze kranten bewaard, waardoor de informatie gefragmenteerd tot ons komt.

51 *Bataviaasch Marktbericht en Prijs-courant*, Soerabaya, 1877, NEHA, Bijzondere collecties, 572, I, 2g.

52 Oprichter Eduard Schellhass was een koopman, vanaf 1872 woonachtig in Hong Kong. De krant verschijnt niet op vaste momenten (dagelijks of wekelijks), maar wel met grote regelmaat (vaak meerdere keren per maand), echter afhankelijk van de 'change of the monsoon'.

53 *Eduard Schellhass & Co.'s Market Report*, 7 juli, 1877, NEHA, Bijzondere collecties, 572, I, 2i.

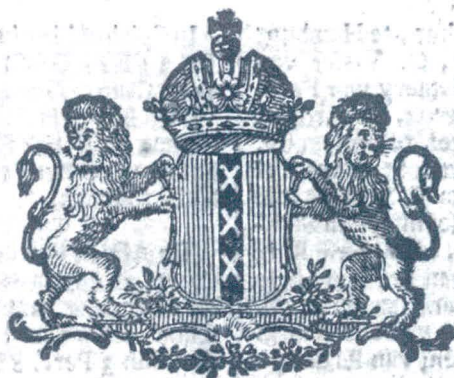
54 *Eduard Schellhass & Co.'s Market Report*, 14 maart, 1877, NEHA, Bijzondere collecties, 572, I, 6i.

55 Gebaseerd op de kranten die bij het Nederlandsch Economisch-Historisch Archief (NEHA) beschikbaar zijn.

56 *Eduard Schellhass & Co.'s Market Report*, 7 juli, 1877, NEHA, Bijzondere collecties, 572, I, 2i.

N°. 1772.

AMSTERDAMSCH

Word uitgegeven by
bezyden de Beurs.N°. 135

Dingsdagsche Courant.

HENDRIK LINSEN,
den 10 November,

, zullen op Donderdag den 12 Novemb., 's morgens ten 9 uuren, t'Amst. in de Keizers-
en extra frisse party Koopmanschappen, als supra fyne Haarlemmer gebleekte en andere
bbelde Canefassen, Bonten, Broekeltreepen, gefigureerde en gestreepte Sjamofien en een
tsen, Catoenen, Neteldoeken en Neusdoeken; als mede diverse Engelsche Manufacturen:
Calminken, Catoen de Niem, Jeans, Sattinet, gestikt Rokkengood en Canefas, een frisse
ts, Zyde en half Zyde Stoffen, Turks Gaarn, Trypen &c. Daags te vooren te zien.
zullen op Mandag den 23 November, t'Amst. in 't Oude Heeren Logement verkoopen;

Afbeelding 12

Amsterdamsche Courant (twee details), 10 november 1772,
Koninklijke Bibliotheek, Den Haag

QUOTA
Cotton

		6 lbs.	Tls.	0.95	1.05	Estimated Sales:
Grey Shirts.....		7	"	0.98	1.40	pieces.
"		8½	"	1.10	1.88	83,450
"		9	"	1.80	2.53	
White		52 reeds	"	1.30	1.40	
"		56	"	1.35	1.45	
"		60	"	1.48	1.54	7,550
"		64	"	1.60	1.85	
T-Cloth.....	6 lbs. ord.		"	0.83	0.92	
"	7	"	"	0.95	1.05	
"	6	" Mex.	"	1.04	1.10	41,360
"	7	"	"	1.15	1.49	
"	8	"	"	1.38	1.69	
Drills, Dutch	13 α 14½ lbs.	"	"	2.10	2.22	5,790
" English.....	14 α 15	"	"	1.77	2.10	37,560
" American.....	15	"	"	2.75	2.93	3,945
Jeans, English.....	8 α 8½	"	"	1.31	1.95	18,270
" Dutch	8½	"	"	2.00	2.10	
" American.....	8 α 8½	"	"	1.70	2.30	1,260

De vermelding van *Dutch jeans* roept meerdere vragen op: hoe is deze benaming te verklaren? En is uit het woord *Dutch* af te leiden dat jeans ook in Nederland werd gefabriceerd? In de geraadpleegde literatuur en primaire bronnen zijn geen verwijzingen naar productie in Nederland gevonden.⁵⁷ Hoewel het te vroeg is om dit helemaal uit te sluiten, lijkt het aannemelijker dat de stof vooral via de handel met Engeland of Amerika in ons land is gekomen. De *Java Bode* van 9 februari 1853 ondersteunt deze gedachte, aangezien onder Aanvoer te lezen is dat “30 do[zijn] gebl. Jeans”⁵⁸ vanuit Boston per Amerikaans schip ingevoerd zijn.⁵⁹ *Dutch* in *Dutch jeans* verwijst dan waarschijnlijk niet naar de plek waar de stof vervaardigd is, maar is vermoedelijk de soortnaam van een weefsel. Nader onderzoek zou in de toekomst antwoord kunnen bieden op deze vraagstelling.

57 Met dank aan Ebeltje Hartkamp-Jonxis.

58 Gebl. staat vermoedelijk voor gebleekte of of geblauwde jeans.

59 *Java Bode*, 9 februari 1853, Koninklijke Bibliotheek.

60 Folder 'Vroom & Dreesmann', 1915, p. 8, NEHA, Bijzondere collecties 572 II, I. 1g. 1915.

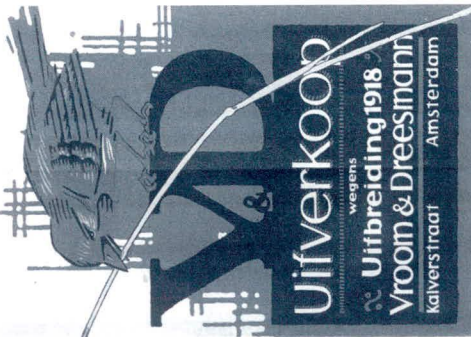
61 Folder 'V&D Uitverkoop wegens Uitbereiding 1918', 1917, NEHA, Bijzondere collecties 572 II, I, 1g, p. 8.

Jeans voor "ondergoederen"

Oorspronkelijk was de stof jeans van lichte kwaliteit en werd deze onder meer gebruikt voor onderkleding of werkkleding, zoals ook al bleek uit het *Livre d'échantillons* van John Holker. Meer recente toepassingen hiervan zijn te vinden in de folders van het warenhuis Vroom & Dreesmann (opgericht in 1887) uit het begin van de twintigste eeuw. In de folder *Onze reclame-week* van september 1915 worden "Dames-Rokken" van "Fijne Franche Jeans, wit met ajour zoom" aangeprezen. De aanbieding is "EXCEPTIONEEL"; de rokken kosten dan ook slechts fl. 0,90.⁶⁰ In juni 1917 vermeldt de folder "Uitverkoop wegens uitbereiding" een "opruiming van jeans Dames-Pantalons, Fransch model met borduursel...".⁶¹ [afbeelding 14 en 15] Twee stalenboeken uit 1904, in de collectie van het Textielmuseum in Tilburg, geven een idee

8 GROOTE UITVERKOOP wegens	
AFDEELING LINGERIËN (Parterre).	
Dames-Tailles	Onze reclame-uitverkoop Dames-Tailles, met prima entre-deux, (Uitsluitend verkrijgbaar vóór 12 uur) 68
Dames-Tailles	750 stuks, fijne shirting Dames-Tailles, met mooi breed borduursel. — Alle maten 83
Dames-Tailles	Fijn Elzevier kanten met breede Zwitserse strook, (Uitsluitend verkrijgbaar vóór 12 uur) 1. 08
Dames-Tailles	Prima madapolam met rijk borduursel en entre-deux gegarneerd. — Diverse modellen 1. 28
Dames-Tailles	Buitengewoon aanbod Fijn Franche madapolam gegarneerd met rijk borduursel en entre-deux 1. 38
Dames-Tailles	Pruis shirting, Koning afgewerkt en met rijk geborduurde. Alle maten, (Uitsluitend verkrijgbaar vóór 12 uur) 1. 08
Dames-Tailles	Fijn Elzevier kanten met breede Zwitserse strook, (Uitsluitend verkrijgbaar vóór 12 uur) 1. 08
Dames-Tailles	Prima madapolam met sterke madapolam strook en borduursel. SPECIAL AANBOD. 2. 16
Dames-Pantalons	Opruiming van 100 doelen madapolam en jeans Dames-Pantalons, Fransch model met borduursel, (Uitsluitend verkrijgbaar vóór 12 uur) 1. 08
Dames-Pantalons	Prima madapolam met fijne Zwitserse strook en entre-deux. Groote partij. Speciaal aanbod. Thans 1. 08
Dames-Pantalons	Elzevier met kanten kanten Dames-Pantalons, met breed Zwitserse borduursel en entre-deux, (Uitsluitend verkrijgbaar vóór 12 uur) 2. 16
Dames-Pantalons	50 doelen prima wit shirting Dames-Pantalons, (Fransch model) wonder opgeruimd tegen 2. 05
Dames-Pantalons	Groote partij fijn madapolam Dames-Pantalons, in diverse modellen, (Uitsluitend verkrijgbaar vóór 12 uur) 2. 85
Dames-Hemden	60 doelen Dames-Hemden, met in bontuursel gas of gestreept, (Uitsluitend verkrijgbaar vóór 12 uur) 1. 98
Dames-Hemden	1000 stuks fijne shirting Dames-Hemden met mooi borduursel, (Uitsluitend verkrijgbaar vóór 12 uur) 2. 38
VROOM & DREESMANN	

Afbeelding 15
folder V&D, 1917,
NEHA Bijzondere Collecties,
International Instituut voor
Sociale Geschiedenis, Amsterdam

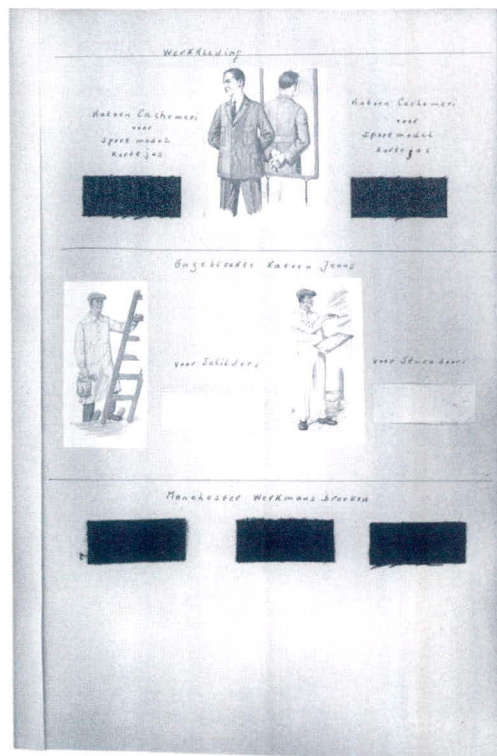
Afbeelding 14
folder V&D, 1917,
NEHA Bijzondere Collecties,
International Instituut voor
Sociale Geschiedenis, Amsterdam

van het soort stof. [afbeelding 16] Hierin vinden we verschillende witte effen jeans stofstalen, die specifiek bedoeld zijn voor “Ondergoederen, Slagersjassen en Koksbuizen”. In tegenstelling tot het stalenboek van John Holker zijn deze gekeperde weefsels uitsluitend wit. De kleding moest vanwege het gebruik hygiënisch schoon zijn en daarom op hoge temperaturen gewassen kunnen worden. Rond 1900 doorstaan alleen witte stoffen deze zware behandeling. Ook het eerder genoemde stalenboek van Twentse Welle geeft voorbeelden van de stofnamen en dragers van jeans, bedoeld voor schildersjassen, kelners, ‘overall’, enz. [afbeelding 17]

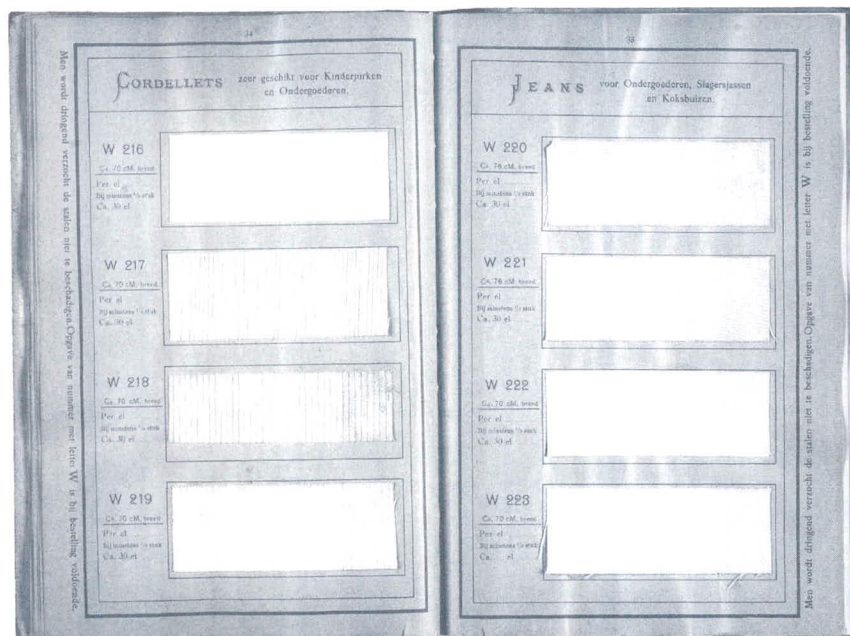
Conclusie

Met de zin “To slip into your jeans, is to slip into history” vat de Australiër Michael Taussig dit verhaal goed samen. De geschiedenis van de blue jeans is niet alleen kleurrijker dan gedacht, het populaire kledingstuk is tegenwoordig geliefder dan ooit.

NINKE BLOEMBERG werkt sinds 2009 als conservator mode en kostuums bij het Centraal Museum. Daarvoor was ze onder andere werkzaam bij het Rijksmuseum, Gemeentemuseum en de Arnhem Mode Biënnale.

Afbeelding 17
 Monsterboek van J. Van der Molen,
 1928-30, Twentse Welle, Enschede

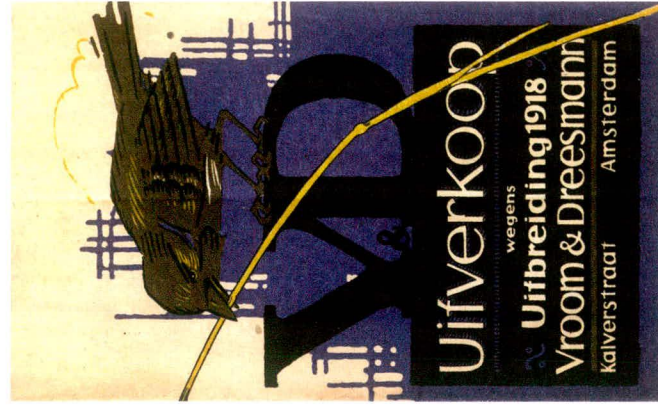
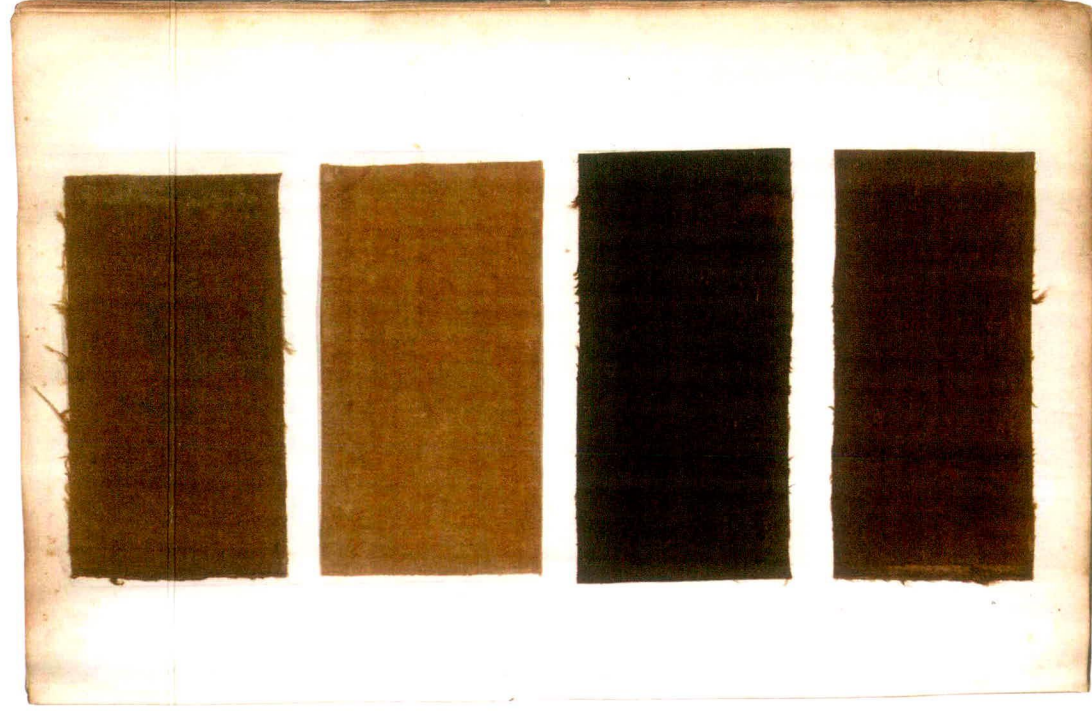
Afbeelding 16
 Stalenboek, 1904,
 Audax Textielmuseum Tilburg
 Foto: Audax Textielmuseum Tilburg

Bibliografie

- BARTHES (Roland), *Histoire et sociologie du vêtement*, Parijs, 1957, p.430-441
- BROEKMAN (Margriet), Visser (Kees), *Broekmannen, 175 jaar mode ondernemers*, Thom Broekman & De Rode Winkel 1837-2012, Nijmegen, 2012
- CONRADS (Marian), 'De mythe van denim', in: *Textielhistorische Bijdragen*, no. 32 (1992), Enschede, p. 93-109
- DEBO (Kaat), GODTSENHOVEN (Karen van), e.a., *Een leven in mode. Vrouwenkleding 1750-1950. Uit de collectie Jacoba de Jonge*, Antwerpen, 2012
- DIBBITS (Hester), *Vertrouwd bezit. Materiele cultuur in Doesburg en Maassluis, 1650-1800*, Nijmegen, 2001
- DIDEROT (Denis), D'ALEMBERT (J.B.), *Encyclopedie de Sciences, des Arts et des Metiers*, Parijs, 1751-1772
- DIEHL, (Johanna M.), *Textielllexicon, verklarend weeftechnisch woordenboek*, Alblasserdam, 1991
- DOWNEY (Lynn), 'Blue Denim by the Bay: The Levi Strauss & Co. Archives', in: *Costume*, 2009, no 43, p. 150-165
- DUVERGER, (Erik), *Antwerpse kunstinventarissen uit de zeventiende eeuw: 1654-1658*, Vol. 7. Brussel, 1984
- FINLAY (Victoria), *Kleur, een reis door de geschiedenis*, Amsterdam, 2002
- GORDON (Beverly), 'American Denim: Blue Jeans and their Multiple Layers of Meaning', in: *Dress and Popular Culture*, Madison, 1991
- GORGUET-BALLESTEROS (Pascale), Couprie (Claude), 'Raman Spectroscopic Investigation of Blue Contemporary Textiles', in: *Journal of Raman Spectroscopy*, vol. 28, p. 85-89, 1997
- GROENEWEG (Irene), 'Heren en boeren. Overwegingen bij mode en streekdracht in het kostuum van de Nederlandse man', in: *Kostuum*, 2000, p. 28-56
- GRUBER (Gerlinde), CATALDI GALLO (Marzia), *The Master of the Blue Jeans: a new painter of reality in late 17th century Europe*, Parijs, 2010
- GUYARD-COMMIEN (Annie), *La serge de laine, une étoffe méconnue à l'histoire mouvementée*, Parijs, 2011
- HARRIS (Michael Allen), *Jeans of the Old West: A History*, Atglen Pennsylvania, 2010
- HOFENK DE GRAAFF (Judith, H.), *The Colourful Past: Origins, Chemistry and Identification of Natural Dyestuffs*, Riggisberg/London, 2004
- HOHE (Madelief), GREEF (John de), BLOEMBERG (Ninke), *De ideale man, man in de mode*, Den Haag, 2008
- HOYTEMA (Suzanna Adrianna van), *Garen en goed. Warenkennis van textielproducten uit het dagelijks gebruik ten dienste van vakscholen, manufacturiers, huisvrouwen, enz.: met uitgebreide verklarende alfabetische naamlijst van textielstoffen en vaktermen*, Deventer, 1917, 2de druk
- JOIN-DIETERLE (Catherine), Gorguet-Ballesteros (Pascale), *Histoires du Jeans de 1750 à 1994*, Paris, 1994
- KINDEREN-BESIER (Johanna Henriëtte der), *Spelevaart der mode, de kledij onzer voorouders in de 17de eeuw*, Amsterdam, 1950
- KWASPEN (Anne), *Jeans! oorsprong, mythe, hype*, Hasselt, 2006
- LEMIRE (Beverly), *Cotton*, Oxford en New York, 2011
- MAZZAOULI (Maureen Fennel), *The Italian Cotton Industry in the Later Middle Ages 1100-1600*, Cambridge, 1981
- MEIJ (Ietse), *Silhouetten in blauw, mode 1750-1800*, Den Haag, 1995
- MEIJ (Ietse), *Van 'New Look' naar folklore: mode 1947-1977*, Den Haag, 1977
- MENZEL (Rebecca), 'Von der Rebellenhose zum "pragmatic style"', in: *Fashion Talks*, Berlijn, 2011
- MONTGOMERY (F.M.), *Textiles in America 1650-1870*, New York, 1984
- MORTIER (Bianca M. du), 'Mannenmode in de 18de eeuw, hoe groter de knopen hoe modieuzer', in: *Rijksmuseum kunstkrant*, Jaargang 27, nov-dec 2001, nr. 6, p. 12-13
- NOUGARÈDE (Martine), *Blauw/Blue-Jeans. Il blu popolare*, Milaan, 1989
- OEL (Loan), *Indigo, leven in een kleur*, Amsterdam, 1985
- PAASSEN (W.J.C. van), RUYGROK (J.H.), *Textielwaren*, Groningen, 1974
- PASTOUREAU (Michel), *Blue: The History of a Color*, Princeton, New Jersey, 2001
- PHILIPPA (Marlies), *Etymologisch Woordenboek van het Nederlands*, Amsterdam, 2003-2009
- POSTHUMUS (Mr. N.W.), *Bronnen tot de geschiedenis van de Leidsche textielnijverheid, derde deel, 1574-1610*, 's-Gravenhage, 1912
- RIJK (Timo de), *Over design, cultuur en onveranderlijkheid*, oratie, Amsterdam, 2011
- ROCHE (Daniel), *The Culture of Clothing: Dress and Fashion in Ancien Régime*, Cambridge, 1994
- SCHIPPER-VAN LOTTUM (M.G.A.), *Advertenties en berichten in de Amsterdamse Courant uitgetrokken op kleding, stoffen, sieraden en accessoires, tussen de jaren 1672-1765*, Groningen, 2004
- SNELLER (Dr. L.W.), 'De opkomst der Nederlandsche katoenindustrie', in: *Bijdragen voor vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde*, 6de reeks, 4de deel, 's-Gravenhage, 1926, p. 237-274
- TAUSSIG (Michael), 'Redeeming Indigo', in: *Theory, Culture & Society*, volume 25, nr. 3 (2008), London, p. 1-15
- WERDT (E.F.L.M. van de), 'Kleding en lichaamsverzorging', in: *Geschiedenis van Kampen*, Kampen, 1992
- WESCHER, (H.), 'John Holker, promoteur de l'industrie textile française', in: *Les cahiers CIBA*, no. 85 (december 1959), Rouen, p. 10-13
- WINKEL (Marieke de), 'The artist as Couturier'. *The 'Portrayal' of Clothing in the Golden Age*, in: *Dutch Portraits. The age of Rembrandt and Frans Hals*, Londen, 2007

Primaire bronnen

- ANONIEM, *De Volmaakte Verver, alles leerende wat 'er vereist word, om alle wollen en zijden... etc...*, 2de druk, Amsterdam, 1770
- FURETIERE (Antoine), *Dictionnaire universel*, Den Haag, 1690 (facsimile)
- KASTELEIJN (Petrus Johannes), *De indigobereider en blaauwverver, of beschrijving van de indigofabriek; verhandeling over het blaauwverven; het bereiden der blaauwkuipen; het omslaan derzelve, en de middelen om zulks te verhoeden en te herstellen*, Dordrecht, 1788
- LAAR (C. van), *Het groot ceremonie-boek der beschaafde zeden, wellevendheid, ceremonieel en welvoegende hoffelijkheden... voorgesteld in verscheidene redenwisingen*, Amsterdam, 1735
- RANOUW (Wilhelm van), *Kabinet der natuurlyke historien, wetenschappen, konsten en handwerken*, Amsterdam, 1719-1723 (deel 8)
- SCHRADER (Hermann), e.a., *Leerboek der proefondervindelijke wol-, katoen-, linnen- en zijdeverwerij*, Groningen, 1840

Al. Knaeff 11 July 1792

N 1 a 28 ft

Serge de Hum

2 a 20 ft

Serge de Bussy N 2

3 a 26 ft

Serge de Bussy N 4

N 4 a 22 ft

getreapt Serge de Bussy

N 5 a 39 ft Paanelle

in Riet Grofse

N 1. 2. 3. 4. 3/4 bit Circa 40 @ N 5. 3/4 bit 43 @

met 2 ft. en nog 2 ft. Contant

20 July 1792 aan G. Buisson te Leuwarden, op de Nieuwe
afvoer van de Looze om te geven de Looze, als die in de
hand getrokken worden. Het is een deel van de Looze, van de
Looze, welke my niet

N 1 a 27 ft 18 bit 10 dy. k. 10 g. en

2 a 33 18 bit 10 dy. k. 10 g. en

3 a 37 23 bit 10 dy. k. 10 g. en

4 a 42 29 bit 10 dy. k. 10 g. en

5 a 44 22 bit 10 dy. k. 10 g. en

6 a 53 25 bit 10 dy. k. 10 g. en

7 a 64 27 bit 10 dy. k. 10 g. en

8 a 89 27 bit 10 dy. k. 10 g. en

9 a 95 27 bit 10 dy. k. 10 g. en

10 a 49 26 bit 10 dy. k. 10 g. en

11 a 47 25 bit 10 dy. k. 10 g. en

12 a 40 29 bit 10 dy. k. 10 g. en

13 a 26 18 bit 10 dy. k. 10 g. en

14 a 21 14 bit 10 dy. k. 10 g. en

15 a 18 14 bit 10 dy. k. 10 g. en

16 a 16 14 bit 10 dy. k. 10 g. en

17 a 16 14 bit 10 dy. k. 10 g. en

18 a 22 14 bit 10 dy. k. 10 g. en

19 a 13 14 bit 10 dy. k. 10 g. en

20 a 13 14 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 21 a 27 ft 18 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 22 a 43 18 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 23 a 50 18 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 24 a 44 18 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 25 a 47 18 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 26 a 50 18 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 27 a 42 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 28 a 24 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 29 a 27 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 30 a 35 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 31 a 58 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 32 a 47 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 33 a 20 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 34 a 29 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 35 a 30 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 36 a 30 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 37 a 30 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 38 a 30 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 39 a 30 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 40 a 30 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 41 a 30 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 42 a 30 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 43 a 30 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 44 a 30 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 45 a 30 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 46 a 30 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 47 a 30 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 48 a 30 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 49 a 30 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

N 50 a 30 16 bit 10 dy. k. 10 g. en

den 22 Aug: 1792 gemaakt 6 onderstaande kaarten 35

en daar i' geronden aan J. C. Oly van de over de Rotterdam

en i' hien geteld tot onbek. pryzen

July 1792

17/4 36 6 1/2

N 1 a 49 ft 2yd agting

26 bit

2 a 46 ft wat minder 2yd agting

25 bit

3 a 40 ft nog wat minder

29 dyet

4 a 38 ft 2yd agting

2100 Fubde

met 2 ft op 6 m en nog 2 ft Contant

nader Conditie 10 ft dy Copij B. 1/2 3/2

Alte. Nieuw & Meppel 27 Aug: 1792

a 53 ft 18 Poll inden V. het Nieuwe

begeert Zouden V. 4 Nieuwe maeten V. dyen

van Zouden het voor V. fabrieken

256 a 57 ca

J. Sibma vroom

25 ft 2 1/2 kloppis Gasin

N 1 a 56 ft 18 Poll inden V. het Nieuwe

begeert Zouden V. 4 Nieuwe maeten V. dyen

van Zouden het voor V. fabrieken

256 a 57 ca

J. Sibma vroom

25 ft 2 1/2 kloppis Gasin

N 1 a 56 ft 18 Poll inden V. het Nieuwe

begeert Zouden V. 4 Nieuwe maeten V. dyen

van Zouden het voor V. fabrieken

256 a 57 ca

Al ruim een eeuw, sinds het ontstaan van de moderne jeans, houden spijkerbroeken de gemoederen bezig.

Gloria Vanderbilt verbindt in 1976 als eerste haar naam aan wat geldt als de echte *designerjeans*. Deze Gloria-Vanderbilt-jeans zit vrij strak, en op de rechterachterzak prijkt geborduurd in geel en goud haar merknaam. Advertentiecampagnes met diep voorover buigende modellen maken overduidelijk dat er stretch in de jeans zit. [afbeelding 1] Het idee achter de eerste designerjeans is van Warren Hirsh. Deze ontwerper beseft dat het tijd wordt om glamour te injecteren in de jeansmarkt. Het is dan ruim twintig jaar na de opkomst van de *casual* Amerikaanse jeans – voorheen *workwear* – als vrijetijdskleding. Oorspronkelijke aanjagers zijn filmsterren en stijliconen, zoals de rebellerende Marlon Brandon in *The Wild One* (1953). Ook James Dean inspireert de jeugd in de film *Rebel Without a Cause* (1955) door het dragen van een wit T-shirt op een jeans, overigens niet één van het dan zo populaire merk Levi's. In zijn vrije tijd draagt Dean de beroemde 501® wel. [afbeelding 2] Omdat de Amerikaanse jeugdcultuur in hoog tempo de wereld veroverd, zijn jeans vanaf dat moment op weg naar Europa.

Afbeelding 1

Gloria Vanderbilt met haar spijkerbroeken, 1979
Foto: Evelyn Floret + Getty Images

Afbeelding 3

Saint Laurent Rive Gauche lente/zomer 1973

© Arthur Elgort - ELLE - SCOOP

Afbeelding 2

Levi Strauss & Co.,
ca. 1950-1960, voor 1971

© Ernst Moritz

Om de jeans een stap verder te herpositioneren – van *casual* naar ge-
kleed – aast Warren Hirsh op een beroemdheid uit de *high society*, iemand
waar consumenten zich graag mee willen identificeren. Hirsh benadert
Jackie Onassis, maar zij heeft er geen zin in, Diane von Fürstenberg laat
niks van zich horen, aan Yves Saint Laurent heeft hij niet gedacht, maar
Gloria Vanderbilt hapt toe. Vanderbilt, erfgename van superrijke spoormag-
naten, heeft dan haar naam al verbonden aan een uiteenlopende reeks van
producten, van ansichtkaarten voor Hallmark tot porselein en tafellinnen.
Ze weet hoe lucratief licenties kunnen zijn.

Dat weet Pierre Bergé ook. De zakenpartner van Yves Saint Laurent,
de couturier die halverwege de jaren zeventig doorbreekt met jeugdige
couture, sluit voor Saint Laurent de één na de andere lucratieve overeen-
komst. De focus echter ligt echter op parfums en make-up, al prijkt zijn
naam ook op sigaretten, een product dat ook past in de chique Yves-Saint-
Laurentwereld. Hoewel Yves Saint Laurent ooit in een interview verzuchtte
dat hij het zo vreselijk jammer vond dat hij niet de uitvinder van de spijker-
broek was en regelmatig, vór voor de gesignde Gloria-Vanderbilt-jeans,
spijkerstof gebruikt voor zijn *Saint Laurent - Rive Gauche*-lijn, was het
lanceren van een heuse designer-jeanslijn kennelijk beneden de stand van
een ontwerper met de status als Yves Saint Laurent. Maar stel je voor dat
Saint Laurent in de jaren zeventig zijn vriendinnen en *it-girls avant la lettre*,
de hippe Talitha Getty of Betty Catroux of zelfs Catherine Deneuve, voor een
campagne had laten fotograferen in een perfect gesneden denim? Zeker is
dat Yves Saint Laurent, die de vrouw wel aan de elegante broek kreeg, dan
nog een wapenfeit op zijn lijst had kunnen bijschrijven. [afbeelding 3]

Het inzetten van een beroemdheid als Gloria Vanderbilt om jeans als
mode te verkopen is een voorbode van wat nog zal komen. In 1980 vraagt
Brooke Shields in een serie dubbelzinnige televisie-commercials voor Calvin
Klein Jeans: "You wanna know what comes between me and my Calvins?
Nothing." In de commercials is te zien hoe de vijftienjarige Amerikaanse
actrice, net doorgebroken met de romantische tienerfilm *Blue Lagoon*,
suggestieve bewegingen maakt terwijl ze zich met haar lange benen in een
taillehogje jeans wurmt: seks verkoopt, ook voor jeans. [afbeelding 4, omslag]

De man achter de geniale campagne was niet Calvin Klein zelf, maar
wederom Warren Hirsh, die na zijn Gloria-Vanderbilt-succes voor een
miljoenensalaris is binnengehaald bij Calvin Klein Jeans en in een record-
tempo zorgt voor een duizelingwekkende omzet van een half miljard dollar
op jaarbasis.

In 1985 scoort Levi's met *Laundrette*, dat de populairste commercial-
serie van de jaren tachtig wordt. Te zien is hoe een knappe jongeman in een
wasserette zijn Levi's uittrekt en in de wastrommel gooit. Vervolgens wacht
hij halfbloot hoe zijn *shrink-to-fit*-jeans in de wastrommel met stenen krimpt
en als *stone washed*-versie uit de machine komt. Terwijl hij wacht wordt hij
bespied door meisjes. Nogmaals: *sex sells*.

Van volkskunst naar design

De bovenstaande verhalen maken duidelijk dat jeans een ideaal product is voor marketing. Een verklaring hiervoor is dat de spijkerbroek in vrij korte tijd onmisbaar is geworden; er was simpelweg ontzettend veel vraag naar. Over de snelle opmars die jeans vanaf de jaren vijftig doormaakt, schrijft Richard M. Owens, auteur van *Blue Denim Magic*¹: "Iemand die het niet heeft meegemaakt zal nooit helemaal kunnen begrijpen hoe benauwd en duf de levensopvatting was die door de mode van die jaren werd weer-spiegeld." Mannenmode was kleurloos en vrouwenmode weinig vrouwelijk. Omdat de jeugd haar onvrede – zowel op maatschappelijk vlak als in het uiterlijk – moest uitten dient denim als een canvas voor vrije expressie. "Mijn werk met naald en draad is voor mij een kosmisch avontuur. Het eindresultaat heeft echt een magische uitwerking," merkte Marta Green op in *Blue Denim Magic*.

De behoefte om te versieren – *customizen* van denim, zouden we nu zeggen – leidt tot een ware volkskunst. Borduren, appliqueren, beschil-deren, bleken, patchwork, maar ook tie-dye; verschillende – voor in die tijd – oude handwerktechnieken werden losgelaten op de blauwe stof. Als modeartikel komt jeans sinds het eind van de jaren zestig uit verschillende windstreken aanwaaien. 'Hippe vogels' importeren de Amerikaanse iconi-sche merken Lee, Wrangler en Levi's en het van oorsprong Spaanse Lois vanuit Amerika naar Europa. Terwijl in de *seventies* de jeugd haar vrijheid al heeft veroverd met jeans, blijft denim verbijsterend populair. De grootste producent op dat moment, Levi's, bekleedt zelfs boekomslagen en stoelen met spijkerstof.

Na de opmars aan het eind van de jaren zeventig van de designer-jeanslijnen van Gloria Vanderbilt, en vervolgens Calvin Klein Jeans, Ralph Lauren en in Europa Giorgio Armani en het jeugdige Fiorucci, groeit de interesse voor *design*, een woord dat je opeens overal hoort. *Streetwear* met een *designer-edge*, en bovendien innovatief op gebied van wassingen, vorm en details als stiksels en ritsen, is afkomstig van het Franse Marithé + François Girbaud (opgericht in 1964 door Marithé en François Girbaud).

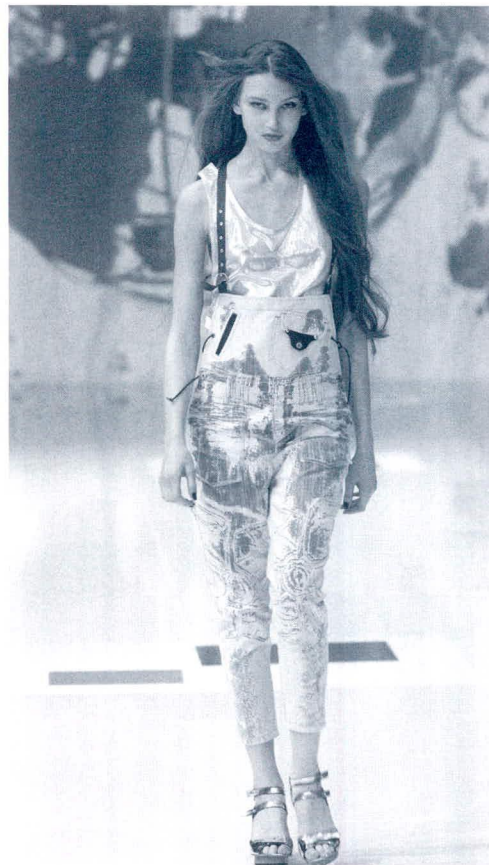
[afbeelding 5]

Richtten de Girbauds zich vooral op *streetwear*, op de catwalk dringt, halverwege de jaren tachtig de *Haute Jeans* op. Karl Lagerfeld, sinds 1983 in dienst bij Chanel, stuurt topmodel Linda Evangelista in een jeansvariatie op het bekende tweedelige Chanelpakje over de catwalk. Azzedine Alaïa maakt, net als Thierry Mugler, van *raw denim* breedgeschouderde jasjes met loeistrakke rokjes. Inspiratie komt steeds minder vaak van de straat. Jean Paul Gaultier, Chanel, Vivienne Westwood, Dolce & Gabbana: tot het eind van de jaren negentig leven toonaangevende modehuizen zich uit op jeansstof. [afbeelding 6]

1 Richard M. Owens. *Het versierde spijkerpak. Blue denim magic*. 1975.
Harry N. Abrams, Inc., New York)

Afbeelding 6
CHANEL Prêt-à-Porter herfst/winter 1991
© CHANEL

Afbeelding 5
Marithé + François Girbaud,
lente/zomer 2008
© Jean-Louis Coulombel

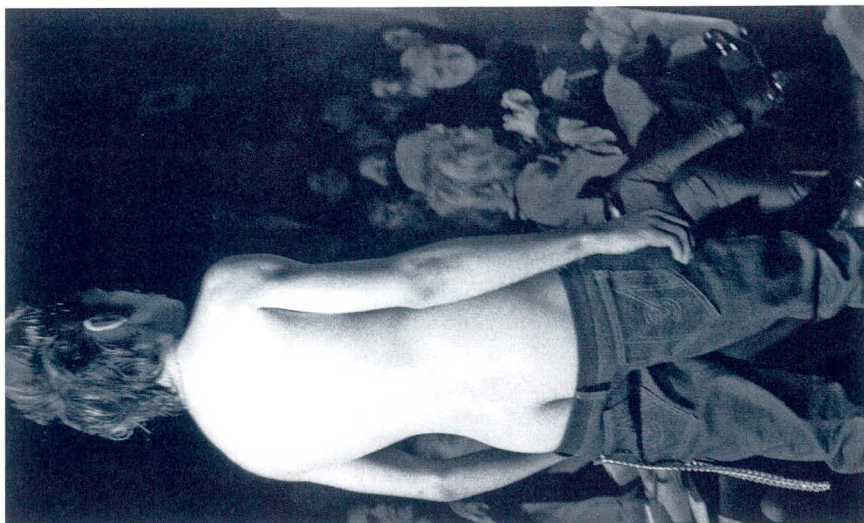
Toch is er maar één modehuis dat in 1996 ook werkelijk een trend zet die het straatbeeld beïnvloedt: Alexander McQueen met de *bumsterjeans*. Deze afzakkende jeans met 'bouwvakkersdecolleté' wordt flink door de mode pers gepromoot. [afbeelding 7]

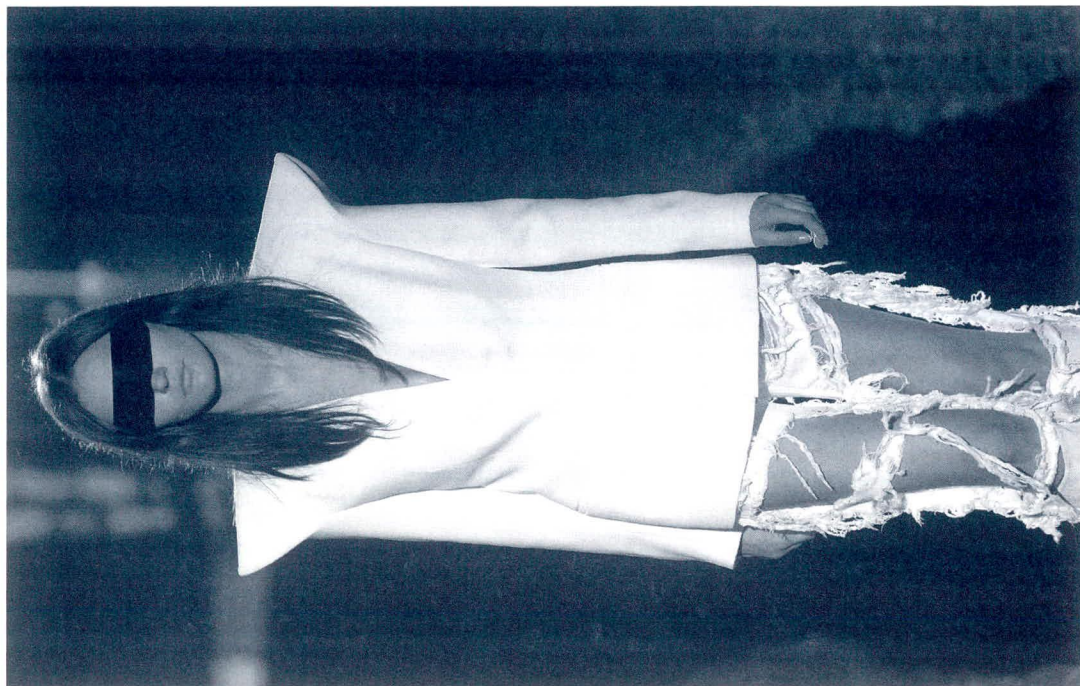
Reclamecampagnes van Gucci prijzen in 1999 overdadig versierde, van borduursels tot zelfs veren, jeans aan, bedacht door Tom Ford. Met een prijskaartje vanaf tweeduizend euro onbetaalbaar voor de massa. Maar Acne en Cheap Monday krijgen ook zónder 'hulp' van overvloedige pers-aandacht, advertenties of beroemdheden, succes met iets nieuws waar echt behoefte aan is: de slanke *skinny*. Zoals een luxe label als Hermès haar bestaansrecht dankt aan de Kelly-tas, zijn beide Zweedse labels op de kaart gezet door één model jeans.

De diepblauwe *raw* denim-trend, die begin 2000 inzet, moest het snel afleggen tegen de jeans met gaten, rafels en bleke vlekken die Balmain ontwerper Christophe Decarnin toont vanaf 2006. Na McQueen komt er opnieuw een jeanstrend van de Parijse catwalk. [afbeelding 8]

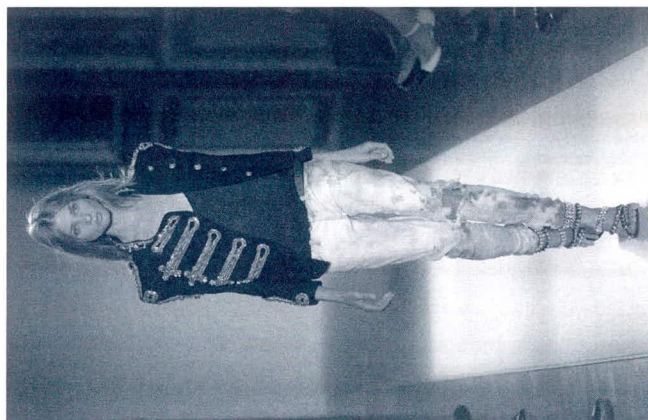
Clean en minimalistisch, de massa houdt er niet van. Het moet gehavender. In 2009 showt Maison Martin Margiela (bekend van high fashion recycle-mode) een gebleekte, vakkundig aan flarden gescheurde jeans, die meer been dan jeans toont. [afbeelding 9]

Afbeelding 7
Alexander McQueen, *bumsterjeans*, New York, maart 1996
© Catherine McGann / www.catherinemcgann.com

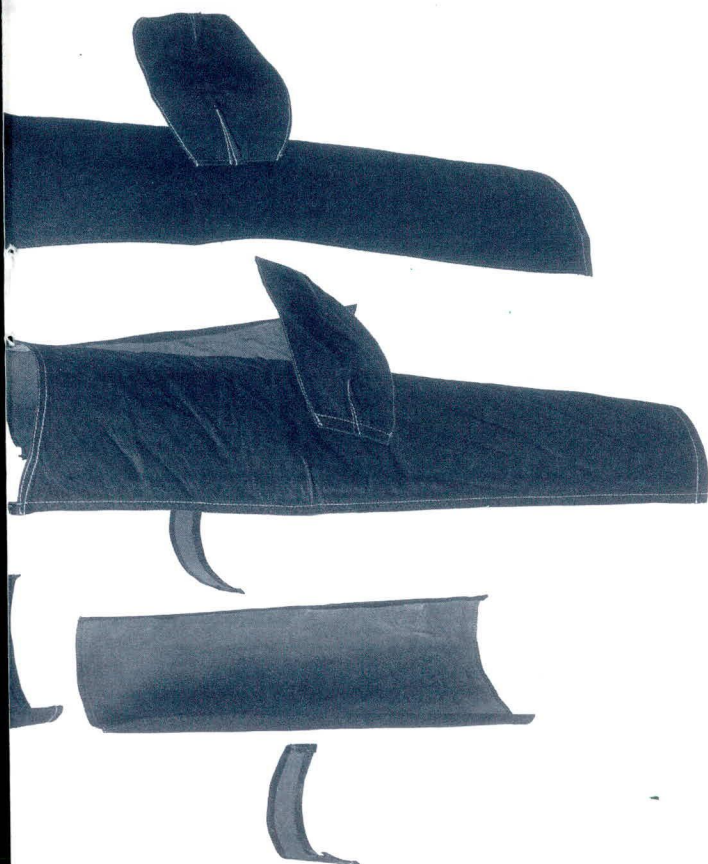

Afbeelding 9
Maison Martin Margiela lente/zomer 2008
© Catwalkpictures / Catwalkpictures.com

Afbeelding 8
Balmain lente/zomer 2009
© Catwalkpictures / Catwalkpictures.com

Afbeelding 10
G-Star Elwood in 3D

Blauw, de kleur van de Nederlandse straten

Elk land kent tegenwoordig wel één of meerdere succeslabels. Zelfs Nederland. Het meest geslaagde voorbeeld is G-Star, opgericht in 1989 als Gap Star, dat de wereld vanaf 1996 veroverd RAW denim de *G-Star Elwood*. Het ontwerp voor deze spijkerbroek is geïnspireerd op een motorbroek met horizontale stiksels rondom de knie. [afbeelding 10] Kuyichi introduceert eind jaren negentig met wisselend succes de eerste jeans van biologisch katoen. Blue Blood, gepresenteerd als een exclusief jeansconcept – een idee uit 2002 van Steve te Pas en Jason Denham – wordt met veel bombarie in de markt gezet en profiteert van de premium-jeans-hype. Later, in 2008, richt Jason Denham DENHAM the Jeanmaker op.

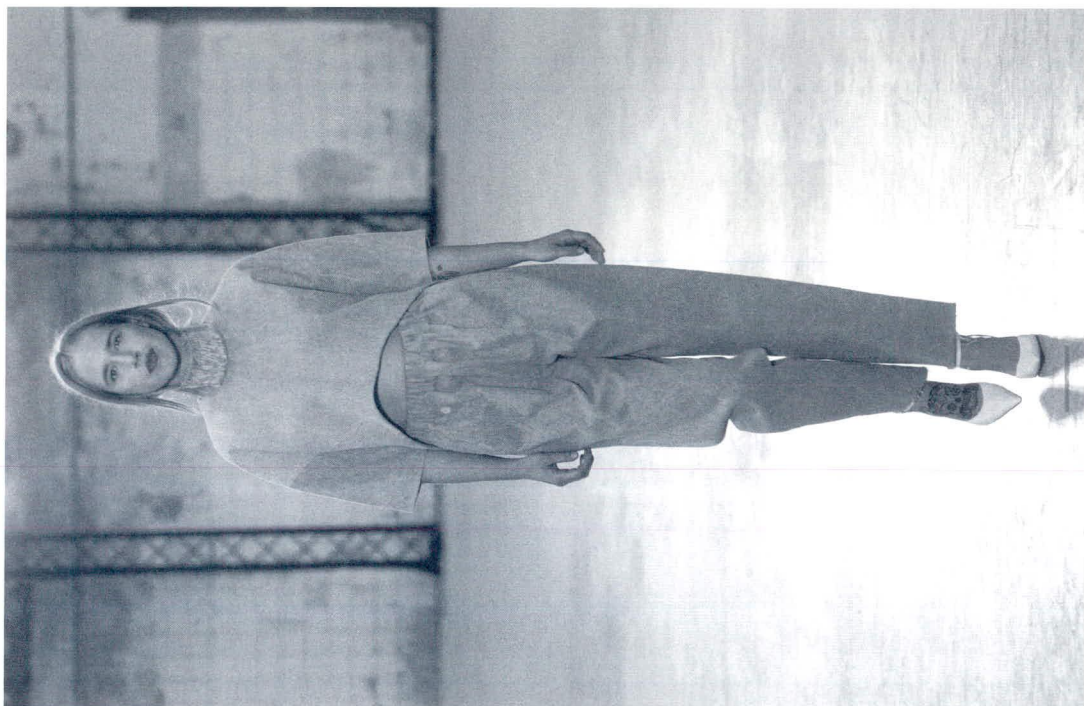
Blauw, het is de kleur van de Nederlandse straten. Indigo verveelt Nederlanders geen seconde, en de positie van Amsterdam als *jeanscapital* groeit sterk. Jason Denham noemt Amsterdam al jaren de 'capital of jeans'. James Veenhoff, initiatiefnemer van het jeanskenniscentrum House of Denim, trekt het breder: volgens hem is Nederland op meerdere niveaus een echt spijkerbroekenland, reden waarom ook buitenlandse labels als Tommy Hilfiger hun design- of hoofdkantoor hier vestigen. Maar ook talloze andere merken, van het bekende Pepe Jeans, Levi's, Amsterdams Blauw (de denimlijn van Scotch & Soda), het hippe Avelon, het biologische Kings of Indigo, het avant-gardistische gluejeans en commerciële Cars bouwen vanuit Nederland aan internationaal succes. [afbeelding 11] De omzet aan jeans en jeans gerelateerde mode in de regio Amsterdam komt op ten minste drie miljard euro. Daarvan neemt Tommy Hilfiger met een omzet van twee miljard euro een groot deel voor zijn rekening en is G-Star, met ongeveer 800 miljoen euro per jaar, goed voor een groot deel van de rest.²

² Het Parool, Bregje Lampe, 7 januari 2012

Arbeiding 11
Gluejeans Revolution Jeans © Bill Tanaka

Volgens James Veenhoff, die jarenlang werkte in de jeansindustrie, zijn er in Nederland honderden banen in de jeansindustrie, en richtte hij daarom in samenwerking met het ROC een gespecialiseerde opleiding voor de jeanssector op. Sinds september 2012 kan een twintigtal geïnteresseerden in Amsterdam studeren aan de eerste 'Jean School' ter wereld, een ROC-opleiding op mbo4-niveau. De nadruk ligt op technische kennis en het duurzaamheidsaspect, maar ook de historie van jeans wordt er onderwezen. Ook bij studenten van verschillende modeacademies is denim een geliefd materiaal. Zo toont Maaïke Bles, modestudent aan ArtEZ hogeschool voor de kunsten in Arnhem, tijdens haar afstudeershow een denim set met broek en top. [afbeelding 12]

Afbeelding 12
Maaïke Bles, afstudeercollectie Fashion Design ArtEZ, 2012
© Peter Stigter

Elke denim vertelt een verhaal

Sinds zijn bestaan, maakt het blauwe broekje verschillende ontwikkelingen door: van werkplunje tot vrijetijdskleding tot modegevoelige *must-have*.

Waar zouden we zijn zonder?

Wat door de jaren heen de modetrends ook zijn, de geliefde spijkerbroek is een blijvertje. Trends buitelen over elkaar heen. Jeans vertelt steeds vaker een verhaal, dit kan gaan over een denimstof geweven op originele, Amerikaanse weefgetouwen uit de jaren zestig, de hoogtijdagen van de jeans. Zo'n feitje verklaart dan weer waarom halverwege het eerste decennium van de 21e eeuw bijvoorbeeld een Japanse Evisu-jeans – premium – peperduur is. Nog een voorbeeld van verhalende jeans, in dit geval van Blue Blood dat in 2009 dertig broeken uitdeelt aan evenveel *denim heads*. De bedoeling is dat de denimfanaten een half jaar lang de jeans – een klassieke *five-pocket* van denim geweven op een getouw uit de jaren dertig – dagelijks dragen en nooit wassen. Want zoals elke jeanskenner weet, wordt een jeans des te mooier naarmate hij langer wordt gedragen. Na een half jaar intensief gebruik werden de gepersonaliseerde jeans ingelijst en waren ze als kunstwerken te zien op een expositie waar de bezoekers ze als ware archeologen konden bestuderen.

Niet alleen vertelt elke jeans een verhaal, maar ook de zogenaamde *heritage* labels – Lee, Levi's en Wrangler buiten hun jarenlange bestaan uit en verheffen dat tot een verdienste. Hun geschiedenis biedt nieuwe inspiratie uit bewezen successen. Daarmee concurreren ze met een nieuwe golf aan designersjeans en onderscheiden ze zich op de overvolle jeansmarkt, met veel van het zelfde. Ingezet wordt tegenwoordig op pasvorm, materiaal en duurzaamheid. Een voorbeeld van het eerste is de Curve ID Women's Denim Line, een lijn van Levi's speciaal voor de verschillende vrouwelijke rondingen. G-Star introduceert in 2012 Powerstretch voor extra rek en om de vrouwelijke vormen sexy te benadrukken.

Wat duurzaamheid betreft zet de huidige economische crisis de mode-wereld op scherp. Voor ontwerpers betekent dit dat ontwerpen niet automatisch meer gelinkt is aan creativiteit; met de wetenschap dat alleen al voor het vervaardigen van één jeans 7000-8000 liter water nodig is, groeit het bewustzijn in rap tempo, net als de ontwikkelingen op gebied van duurzaamheid.

Rode-jeans-draad

Gaat het bij het ontwerpen van bijvoorbeeld een T-shirt 'slechts' over stof en model, bij het ontwerpen van jeans gaat het om het model, stof én was-singen. Slijptollen, laserstralen, staalborstels, zandstralen, schuurpapier, bleekmiddelen en wasmachines vol stenen. Een arsenaal aan gereedschap, technieken en handwerk komt er de afgelopen jaren aan te pas om een modieuze jeans te maken - al dan niet geruïneerd. In de mannencollectie voor Louis Vuitton voor zomer 2013 dragen modellen moderne spijkerpakken van nieuw ontwikkelde stoffen, en blouses en bermuda's samengesteld uit een patchwork van bewerkte jeanslapjes.

Als er een rode draad is op het gebied van jeans dan is het de onweersaanbare behoefte om denim te bewerken. Modemerken als Louis Vuitton, en eerder Balmain en Maison Martin Margiela, handelen vanuit een modebenadering. [afbeelding 13] Maar oorspronkelijk komt het bewerken van jeans in de jaren zestig voort uit individuele expressie. Tot diep in de jaren zeventig versieren de hippies hun indigokleding op zijn mooist. Eind jaren zeventig mishandelen punkers hun jeans met bleekmiddel, maken er scheuren in en 'versieren' de stof met veiligheidsspelden.

Diesel, opgericht in 1978 door Renzo Rosso, en bekend om *destroyed* jeans, doet inspiratie op in de punk. *Distressed to impress* is nog altijd de specialiteit van het Italiaanse label dat mateloos populair is in de jaren negentig als het grote publiek behoefte krijgt aan 'unieke' jeans met bijzondere details en wassingen. Gehavend slaat breed aan. 'Vernielde' jeans is handwerk, dus uniek. De eeuwige trend vindt ook aansluiting bij de aanhoudende vintage-look, waarvoor de bedrieglijke oud uitzierende jeans zo vaak gewassen en behandeld is dat het zacht en comfortabel voelt.

Hoewel jeans sinds ruim een halve eeuw nooit echt uit de mode zijn geweest, is er vooral sinds het nieuwe millennium een aanhoudende stroom aan nieuwe merken met bijzondere concepten en trends. Is het einde daarvan in zicht, of houdt onze jeansliefde stand?

In elk geval, het voorlopige toppunt van deze jeansrenaissance vond plaats op 14 mei 2012 in Versailles, waar Karl Lagerfeld rondom de beroemde fontein Chânel's *resort*collectie voor 2013 showde: panierrokken van jeans versierd met ruches en gecombineerd met wit kant. [afbeelding 14] Een geestige herinterpretatie van de achttiende-eeuwse mode uit de tijd van Marie-Antoinette. Hoe vrij en speels hij denim in de ontwerpen toepaste, bleek ook uit de jeans livrei-jasjes met epauletten boven jeans kniebroeken waarin als jongens verklede modellen over de geïmproviseerde catwalk liepen. Als een hedendaagse zonnekoning van de mode liet Karl Lagerfeld in Versailles zien dat de broeken van de oude Amerikaanse mijnwerkers zelfs in een paleis op hun plaats zijn.

Afbeelding 14
CHANEL Cruise 2012-2013
© CHANEL

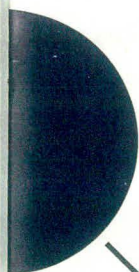
Afbeelding 13
Louis Vuitton Homme lente/zomer 2013
© Louis Vuitton Malletier

GEORGETTE KONING is modejournalist en publiceert onder meer in de *Vogue*, *Glamcult*, *Linda* en *Elsevier Stijl*. Ook schrijft ze voor kranten als *NRC Handelsblad*, *nrc.next*, *Het Parool* en *Het Financiële Dagblad*. Daarnaast houdt ze haar eigen blog bij: *Independent Fashion Daily*.

Design jeans

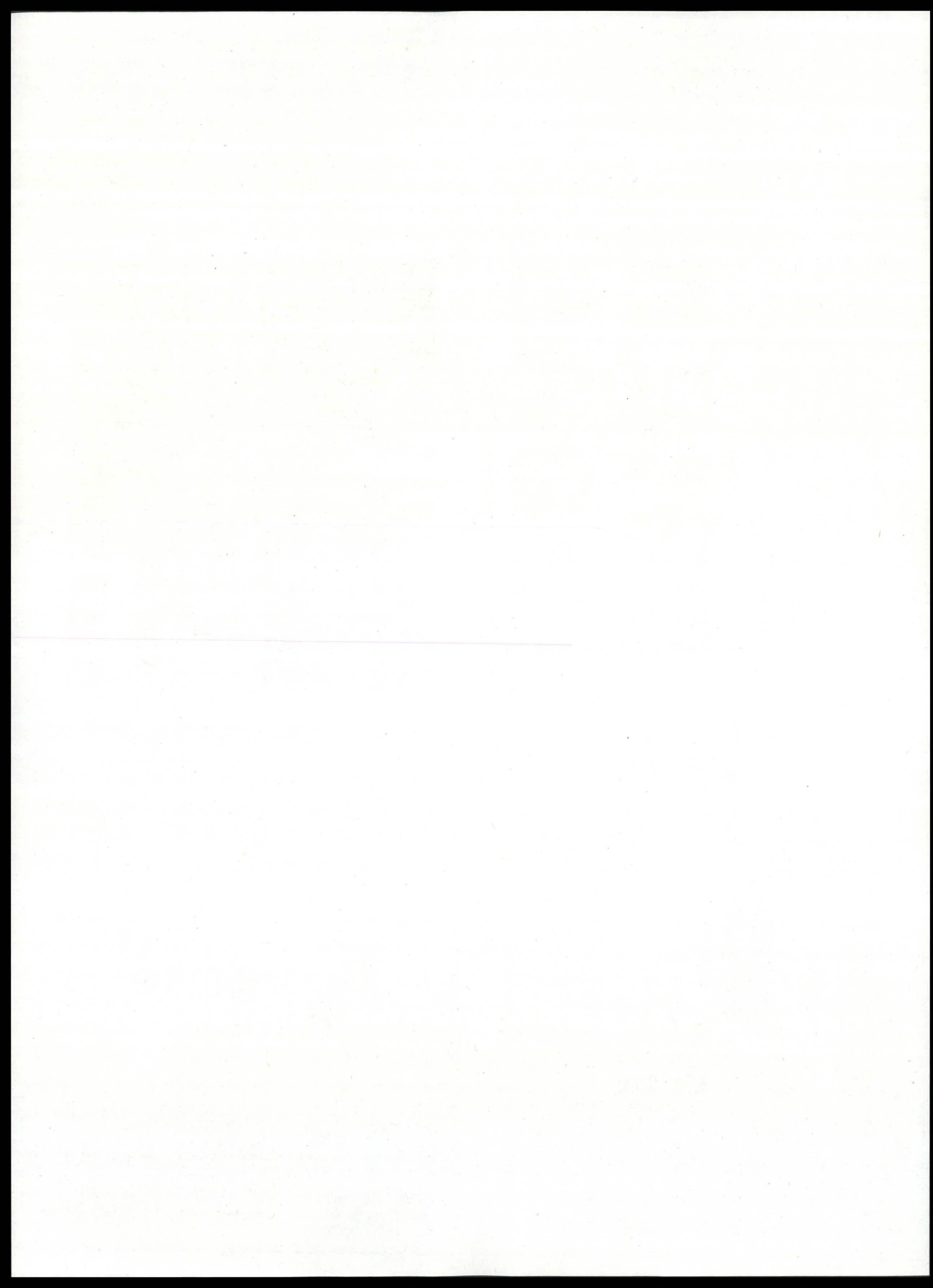

essay

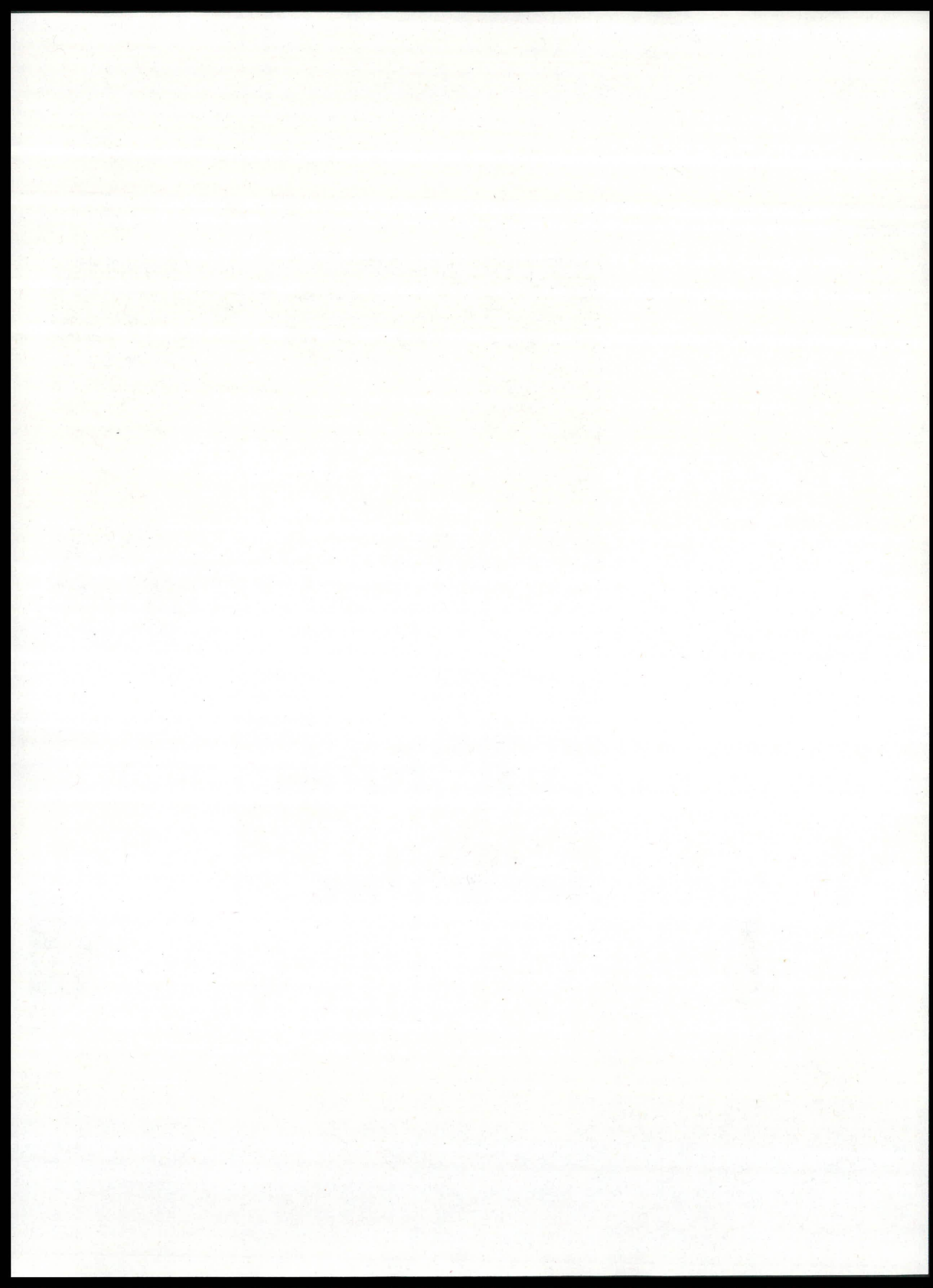

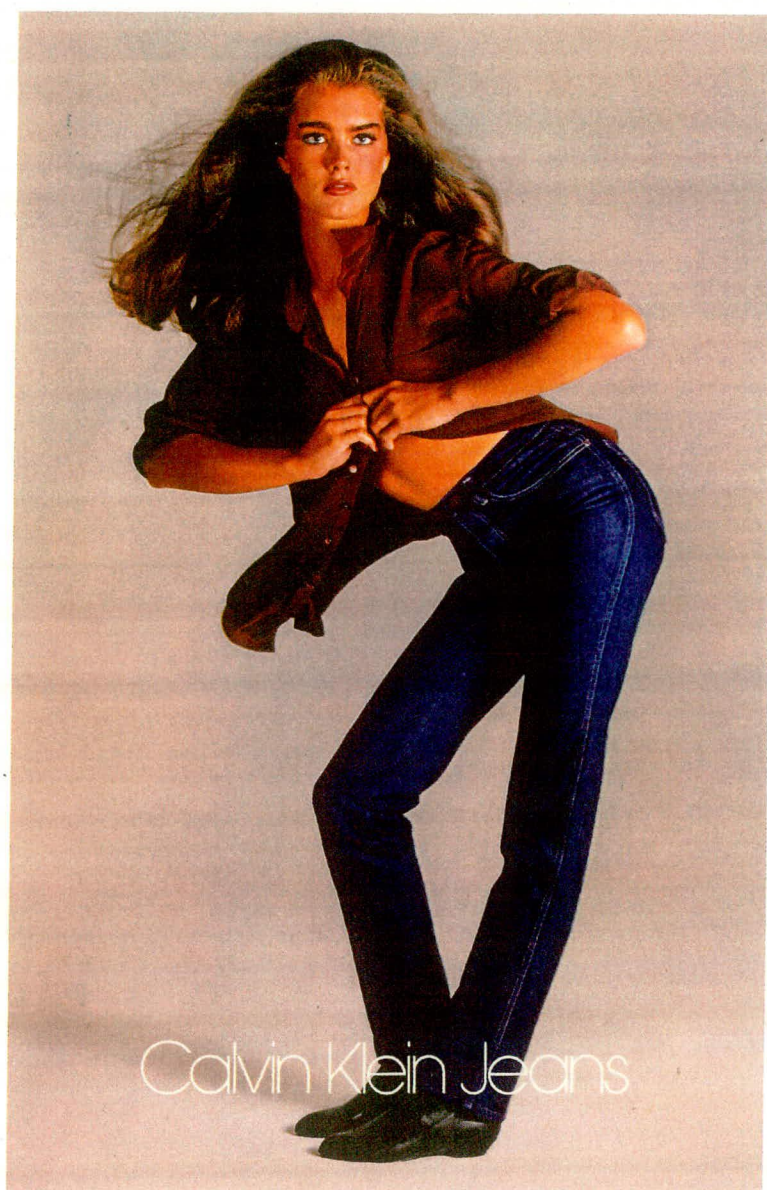
CENTRAAL
MUSEUM

**Georgette
Koning**

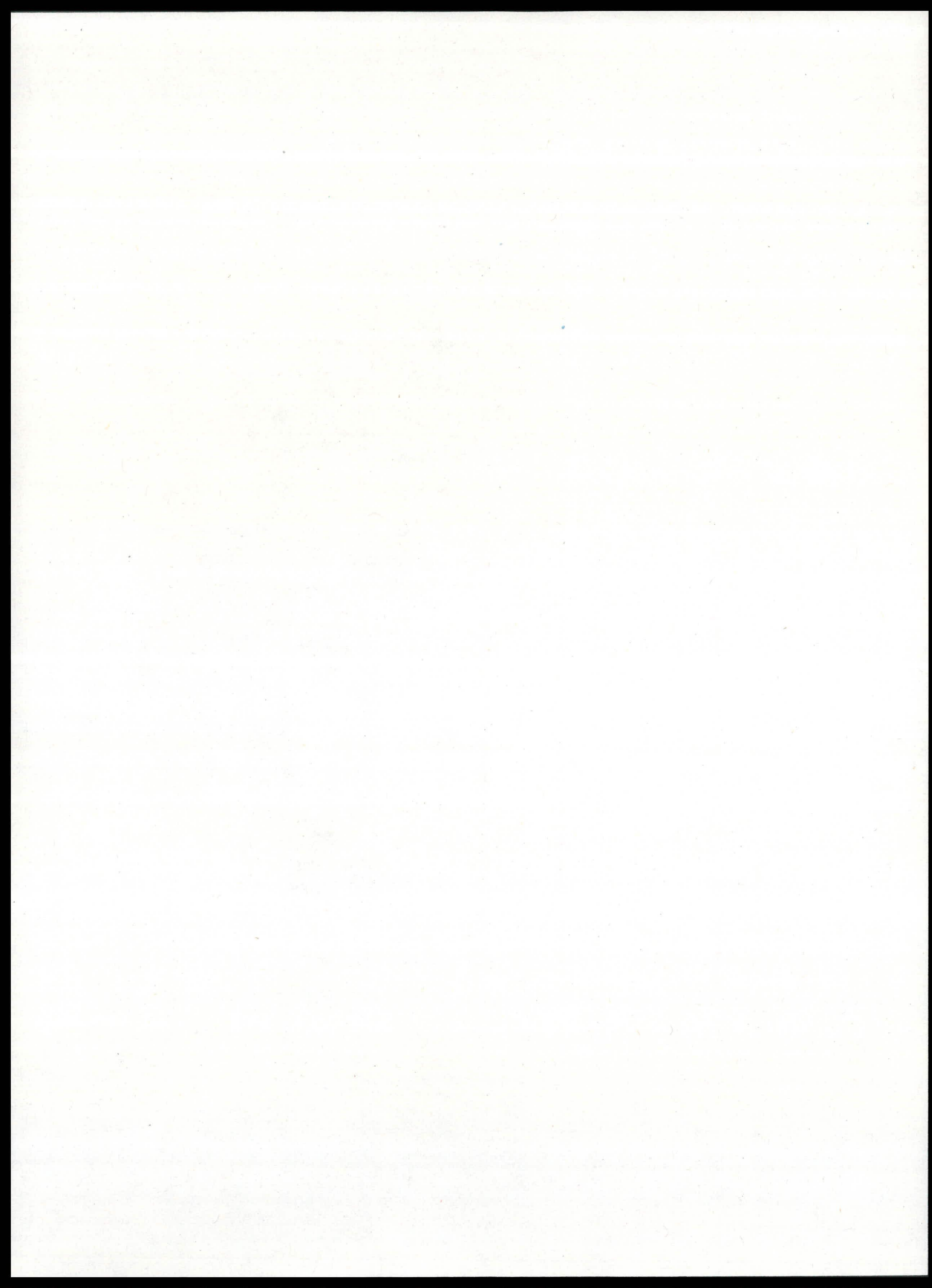

Afbeelding 4

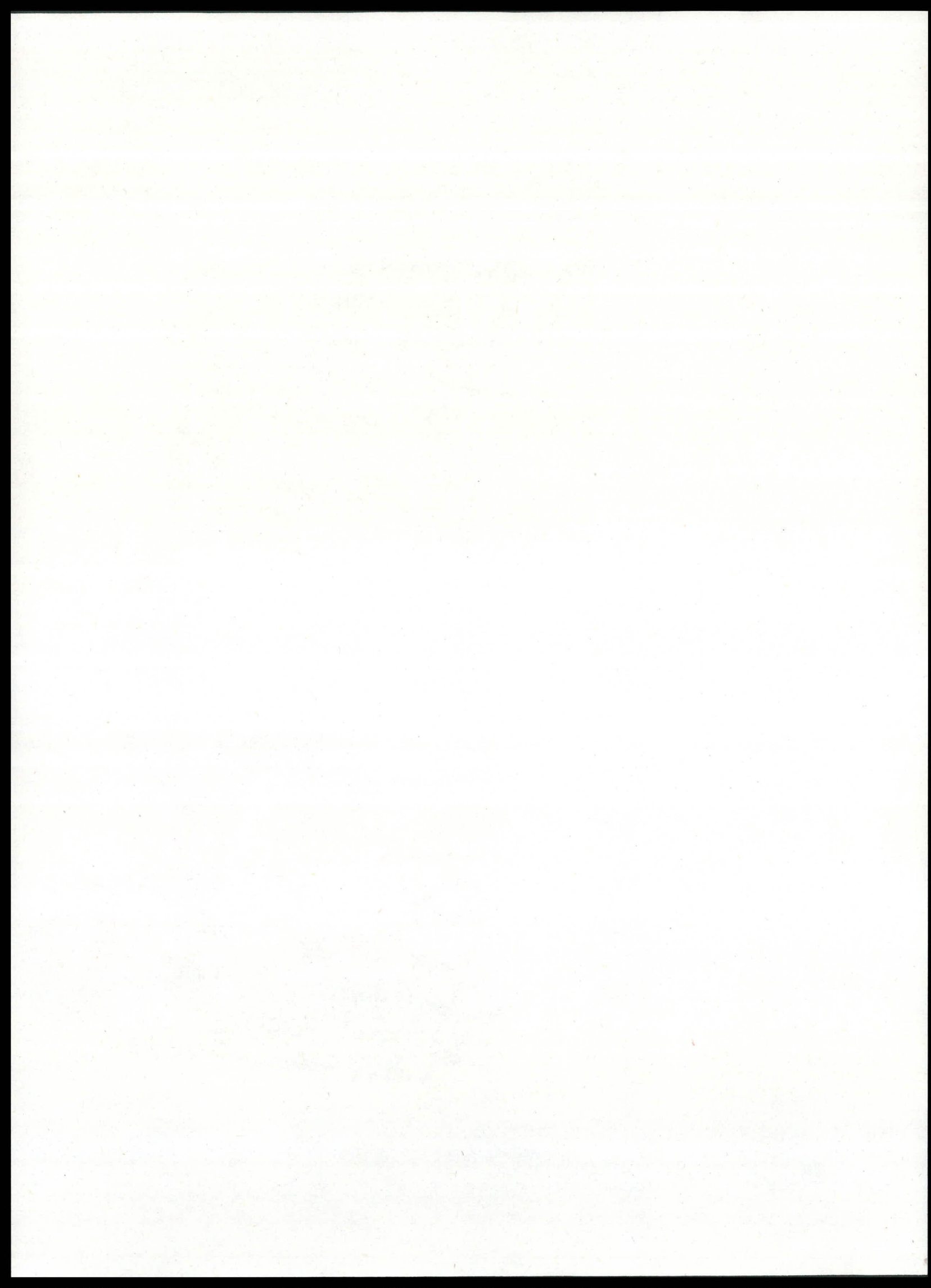
Advertentie voor Calvin Klein Jeans met Brooke Shields, 1980

Foto: Richard Avedon, Brooke Shields, New York, juli 1980

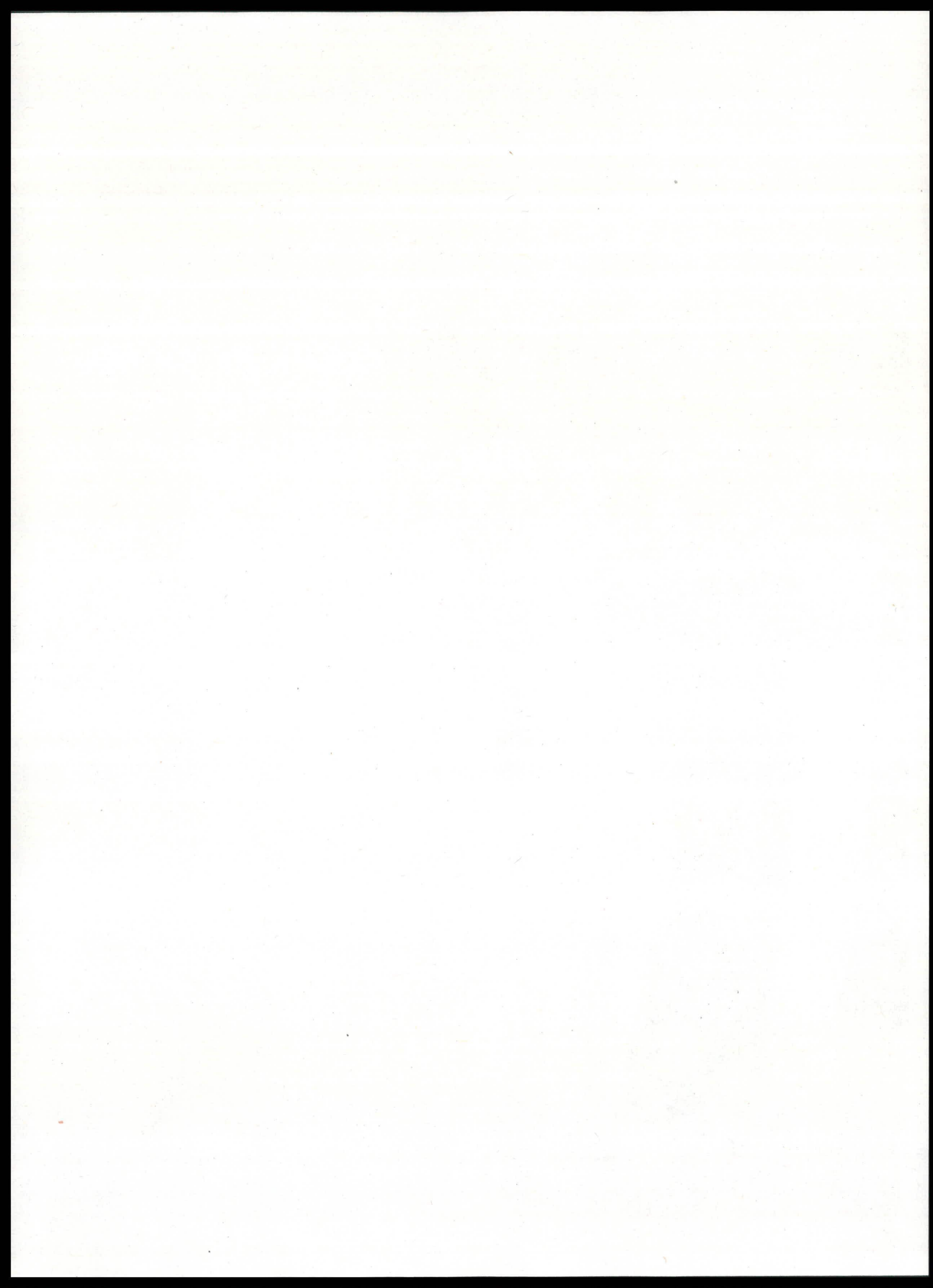
© The Richard Avedon Foundation

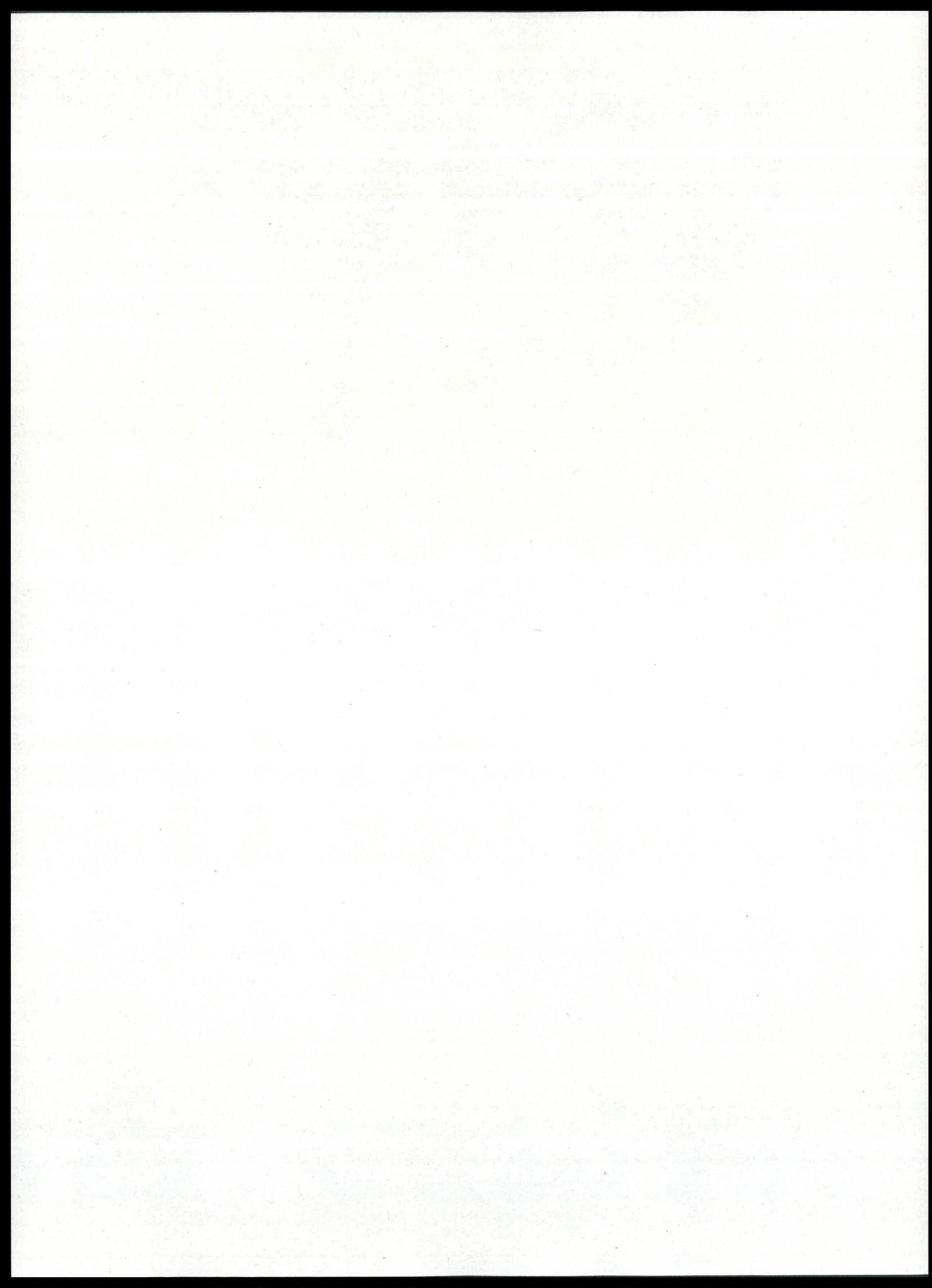

Eco-chic is een paradox. Dat zegt onderzoeker Sandy Black van het *London College of Fashion* in haar boek *Eco-chic*.¹ Het concept van duurzame kleding lijkt haaks te staan op de frivole wereld van overvloedige, snel wisselende modetrends. De ogenschijnlijke tegenstelling tussen milieu en mode geldt zeker ook voor denim. De spijkerbroek is van oudsher een ijzersterk kledingstuk dat lang mee kan gaan. Maar omdat denim tegenwoordig trend gebonden is, kan de jeans niet altijd meer op een lang leven rekenen. Die korte levensduur is echter niet de enige reden dat de jeansindustrie bekend staat als milieubelastend. Zowel de bewerking van katoen, als het verven en behandelen van denim stelt de textielindustrie voor serieuze uitdagingen op het gebied van waterverbruik, chemicaliën en energie. Hoe duurzaam is denim en hoe maken we jeans groener?

Finishing?

De milieu aspecten van jeans komen grotendeels overeen met die van andere katoenen kledingstukken. Een aantal duurzaamheidskwesties is specifiek voor de jeansindustrie. Het gros van de denim stoffen is gemaakt van 100% katoen, een donzige grondstof die een milieubelastende productiewijze heeft.² De negatieve milieueffecten van de katoenproductie in landen als Benin, India, China of Oezbekistan hangen grotendeels samen met het landgebruik dat nodig is voor de teelt. Daardoor bestaat het risico dat de katoenteelt andere gewassen, die noodzakelijk zijn voor de voeding van de lokale bevolking, verdringt.

Ook het waterverbruik in de katoenindustrie heeft een grote impact op het milieu. Bijvoorbeeld: voor het vervaardigen van één spijkerbroek is gemiddeld 7000 tot 8000 liter water nodig, waarvan de helft van het water voor het cultiveren van katoen dient. De irrigatie van katoenvelden kan dan ook ernstige gevolgen hebben voor de grondkwaliteit van het omringende land. Het bijna opgedroogde Aralmeer in Centraal-Azië is daar een zichtbaar bewijs van.

De (niet-biologische) katoenproductie is dus milieubelastend vanwege het waterverbruik, daarnaast zijn ook de gebruikte chemicaliën vervuילend. Zo worden plantages doorgaans flink bespoten met insecticiden en pesticiden. Daarnaast worden voor het verwerken van de katoenvezels tot garens en stoffen vaak chloorbleek, chemische verven en toxische *finishings* toegepast. In lagelonenlanden komen deze milieubelastende stoffen nogal eens terecht in de rivieren in de buurt van de fabrieken – en uiteindelijk in het drinkwater van de bevolking. In tegenstelling tot andere textielsoorten, wordt denim geleverd vóórdat de katoengarens geweven worden. Hierdoor

1. Sandy Black, *Eco-Chic. The Fashion Paradox*, Black Dog Publishing, Londen, 2008.

2. Lucy Siegle, *To Die For. Is Fashion Wearing Out the World?*, Forth Estate, Londen, 2011.

zijn tussen de drie en tien wassingen nodig om de kenmerkende indigo-blauwe kleur te verkrijgen. Dit betekent dat het gebruik van water, energie en chemische verfstoffen bij jeans veel hoger ligt dan bij andere katoenen kledingstukken. De rivier vlakbij de Chinese stad Xintang, waar jaarlijks 260 miljoen jeans worden gemaakt, is donkerblauw gekleurd op de plekken waar de fabrieken verf en afvalwater dumpen. [afbeelding 1] Sterker nog: in 2011 was 70% van het water vervuild en 50% zelfs 'onveilig' verklaard, zo blijkt uit het onderzoek *Dirty Laundry*, dat Greenpeace in dat jaar presenteerde.³ Daar staat tegenover dat verschillende (inter)nationale merken zoals C&A, H&M, Nike en Adidas inmiddels toegezegd hebben om de krachten te bundelen in de *Joint Road Map*, wat inhoudt dat in 2020 geen gifstoffen meer mogen worden geloosd in rivieren en meren bij hun kledingfabrieken.⁴ Omdat een groot aantal leveranciers en toeleveranciers betrokken is bij de kledingproductie, is de industrie niet van de ene op de andere dag gifvrij.

Ondanks het intensieve proces om de kenmerkende blauwe kleur van jeans te verkrijgen, schrijft de mode al tijdenlang voor dat spijkergoed er allesbehalve nieuw uitziet. Zandstralen is een van de manieren om de populaire *worn look* te creëren. Deze hippe uitstraling heeft echter ook een keerzijde. Fabrieksmedewerkers bewerken bij het zandstralen letterlijk jeans met zand door middel van een hogedrukpuit. Vanwege de vaak slecht geventileerde ruimtes en lange werkdagen worden de werknemers hierbij blootgesteld aan hoge concentraties kwartsstof, een hele fijne stof, die nauwelijks te zien is, maar diep in de longen door kan dringen [afbeelding 2]. Hierdoor lopen ze een verhoogde kans op een acute, ongeneeslijke (en soms dodelijke) vorm van stoflongen. Pressie vanuit de Schone Kleren Campagne (SKC) heeft ertoe geleid dat de zandstraalmethode inmiddels is verboden voor leveranciers van Nederlandse bedrijven.⁵ De SKC is een Nederlands samenwerkingsverband van vakbonden, consumentenorganisaties en ontwikkelingsorganisaties om de arbeidsomstandigheden in de kledingindustrie in de lagelonenlanden te verbeteren. Verschillende Nederlandse merken, zoals CoolCat, Kuyichi en Scotch & Soda waren al voor de actie van de SKC tegenstanders van zandstralen. Toch hoeven we het niet zonder een vintage look te doen, omdat er inmiddels goede alternatieven bestaan.

3 Zie: <http://www.greenpeace.org/international/en/publications/reports/Dirty-Laundry/>.

4 Zie: http://www.canda.com/uk/en/corporate/fileadmin/templates/master/img/fashion_updates/International_Press_Releases/111118_StatementJointRoad-map-EN.pdf.

5 Zie: <http://www.schonekleren.nl/activiteiten/zandstralen>.

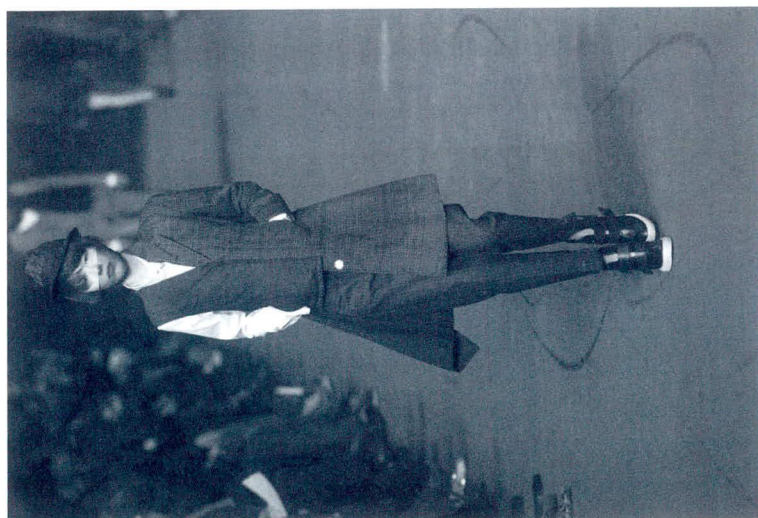

Afbeelding 1
Fabrieksarbeider in de provincie Guangdong
© Lu Guang / Greenpeace

Afbeelding 2
Fashion Victims
© Allison Joyce 2010

Afbeelding 3
Maritné + François Girbaud, herfst/winter 2010-2011
© Ludwig Bonnet

Bekende labels zoals het Franse Girbaud en het Italiaanse Replay en duurzame merken zoals het Nederlandse Kuyichi gebruiken al geruime tijd lasertechnieken om denim zonder zandstralen toch een verweerde uitstraling te geven. [afbeelding 3] Deze bewerkingsmethode bereikt in enkele minuten een vergelijkbare verschoten uiterlijk bij een spijkerbroek. De grootste winst ligt in het feit dat het een verbetering betekent van de arbeidsomstandigheden van fabriekswerknemers en de techniek ook nog eens liters water bespaart.

Groene jeans

Inmiddels worden er dus op verschillende terreinen initiatieven genomen om denim duurzamer te maken. Op het verminderen van waterverbruik kunnen bedrijven grotendeels zelf direct controle uitoefenen. Nieuwe technologieën, zoals de *ozone washing machines* die Replay en Girbaud gebruiken, maken het mogelijk om zuiniger te wassen dan met conventionele wasmachines. Ozon heeft als bijkomend voordeel dat het bacteriën vernietigt.

Bovendien veroorzaken de machines minder CO₂-emissie. Levi's gebruikt voor de in 2010 geïntroduceerde *Water<Less* denimlijn een finishingmethode die de traditionele reiniging vervangt door één enkele wasbeurt. Daarmee kan volgens het bedrijf tussen de 28 en 96% worden bespaard op het watergebruik. Als jeansliefhebber is het eveneens mogelijk om een steentje bij te dragen, bijvoorbeeld door de was- en drooggewoonten aan te passen. Veelvuldig wassen op hoge temperaturen is energie-intensief en water verspillend. Levi's berekende dat als consumenten hun jeans eenmaal in de veertien dagen in plaats van iedere week zouden wassen, er voldoende water zou worden bespaard om 60.000 mensen gedurende veertien jaar van drinkwater te voorzien. In Canada droeg Josh Le vijftien maanden lang bijna dagelijks zijn spijkerbroek, zonder deze te wassen.⁶ In een lab werd de broek door Rachel McQueen, docent *Human Ecology* aan de University of Alberta, onderzocht. De conclusie was dat er niet substantieel meer bacteriën op de stof aanwezig waren dan bij een broek die hij twee weken aan had. Eerlijkheidshalve moet worden gezegd dat de broek wel een enkele keer de vriezer in is gegaan om de geur te verdrijven.

⁶ Zie: <http://www.nakedandfamousdenim.com/blog/denim-science-experiment/>

Afbeelding 4
G-Star Raw Nettle

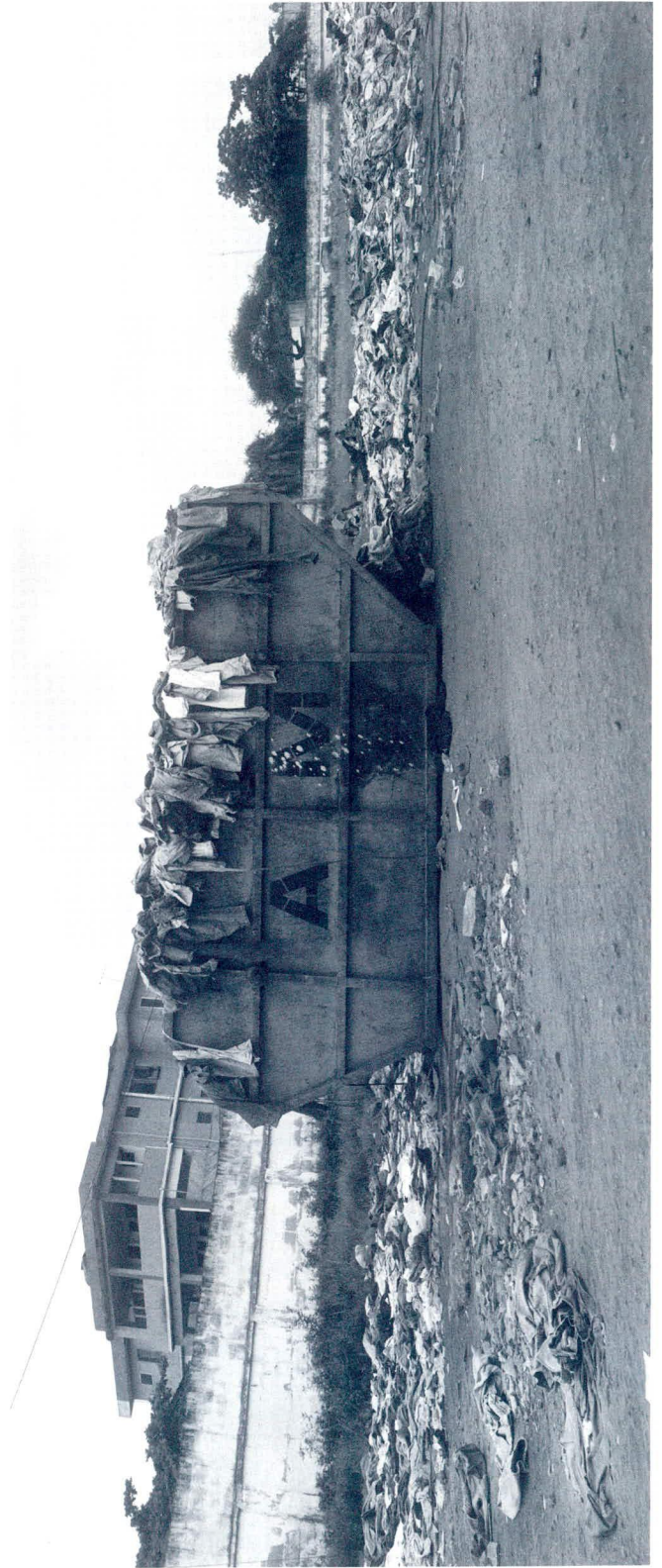
Alternatieven

Sinds een aantal jaren kan de milieu impact van jeans verminderd worden door alternatieven voor conventioneel katoen te gebruiken. Bio-katoen is daarvan de bekendste. Bij biologisch geteelde katoen zijn pesticiden en genetisch gemodificeerde zaden verboden. Het Zweedse Nudie Jeans presenteerde in 2012 een jeanscollectie die van top tot teen van biologisch katoen is gemaakt. Zelfs de garens waarmee de zakken, knopen, ritsen en spijkers zijn gestikt, zijn vervaardigd van deze verantwoorde katoen. Steeds meer winkels, waaronder H&M, HEMA, De Bijenkorf en C&A, verkopen al collecties van (deels) bio-katoen. Omdat het water- en energieverbruik van de biologische katoenproductie net zo hoog ligt als in de traditionele industrie, zoeken de koplopers in duurzaamheid naar alternatieven. Zo gebruikt Kuyichi onder andere gerecycled katoen en tencel. Tencel, de merknaam van lyocell, staat bekend als relatief milieuvriendelijk.⁷ De vezel is afkomstig van houtpulp en kan gemaakt worden zonder gebruik van zware chemicaliën. Bovendien is een kledingstuk van tencel goed recyclebaar en biologisch afbreekbaar.

Een andere veelbelovende textielvezel is brandnetel. De *Raw Nettle* collectie, een samenwerkingsverband tussen de twee Nederlandse bedrijven G-Star en Netl, is sinds 2011 op de markt. [afbeelding 4] Deze (nu nog beperkte) lijn bestaat uit jeans van 90% biologisch katoen en 10% brandnetelvezel. De brandnetels zijn afkomstig van de velden van Netl in de Noordoostpolder. Bij de teelt en verwerking van brandnetelvezels komen betrekkelijk weinig water en chemicaliën kijken. Daarnaast kan de productie van kleding van (deels) brandnetel plaatsvinden binnen Europa, wat de *foot print* van kledingstukken beperkt.

⁷ Kate Fletcher, *Sustainable Fashion and Textiles. Design Journeys*, EarthScan, Londen, 2008.

Afbeelding 5
What We Wear, Accra, Ghana (2010),
distributie centrum voor textiel afval
© Pieter van den Boogert

De ecologische voetafdruk van een jeans heeft te maken met het verbruik van fossiele brandstoffen. Daarbij is vooral het vervoer tijdens de productie van vezels, stoffen en kleding van invloed. Twee journalisten van de Britse krant *The Guardian* berekenden in 2001 dat een jeans in een winkel in het Verenigd Koninkrijk bijna 65.000 kilometer over land en zee had afgelegd.⁸ In totaal had de spijkerbroek dertien landen aangedaan voordat het in Ipswich over de toonbank ging. Zo'n wereldreis gaat gepaard met forse emissies van broeikasgassen. De jonge fotograaf Pieter van den Boogert heeft deze reis in beeld gebracht in zijn *What We Wear* project.

[afbeelding 5]

8 Zie: <http://www.guardian.co.uk/g2/story/0,497788,00.html>.

Recycling

Verduurzaming van denim is niet alleen meer een kwestie van het verbeteren van het productieproces. Er is ook steeds meer aandacht voor hergebruik en recycling. Een directe vorm van hergebruik vindt plaats via textielinzamelaars zoals KICI, Humana, Leger des Heils en Het Goed. Zij verzamelen onze afdankertjes om deze door te verkopen aan Nederlandse kringloopwinkels of aan handelaars in Afrika en Oost-Europa.⁹ Textiel dat niet meer draagbaar is, krijgt een tweede leven als poetsdoek, of wordt vervezeld tot nieuwe materialen zoals textielgarens of isolatiemateriaal. Van jeans kunnen bijvoorbeeld nieuwe jeans vervaardigd worden, wat een besparing van 40% aan grondstoffen kan opleveren.¹⁰ Zo experimenteert het open innovatiecentrum Texperium met het *Jeans for Jeans* project om van gedragen jeans nieuwe vezels te maken waar bijvoorbeeld 'nieuw' katoengaren van gesponnen kan worden. Het Nederlandse label YOUASME heeft de techniek ingezet om van de vervezelde jeans nieuwe truien en sjaals te breien. [afbeelding 6]

Jaarlijks komt echter nog altijd ongeveer 135 miljoen kilo textiel terecht in de vuilverbranding.¹¹ Deskundigen schatten dat op dit moment niet meer dan één op de drie Nederlanders textiel inlevert voor recycling. Om consumenten te stimuleren oude kleding beschikbaar te maken voor hergebruik, experimenteren Nederlandse bedrijven zoals C&A, Didi en Claudia Sträter met inleverpunten in winkels. Bij C&A ontvangen klanten in ruil voor hun donatie een kortingsbon voor een nieuwe aankoop. Andere winkels steunen met inzamelacties goede doelen zoals *Dress for Success*, een vrijwilligersorganisatie die werkzoekenden passende kleding geeft voor sollicitatiegesprekken.

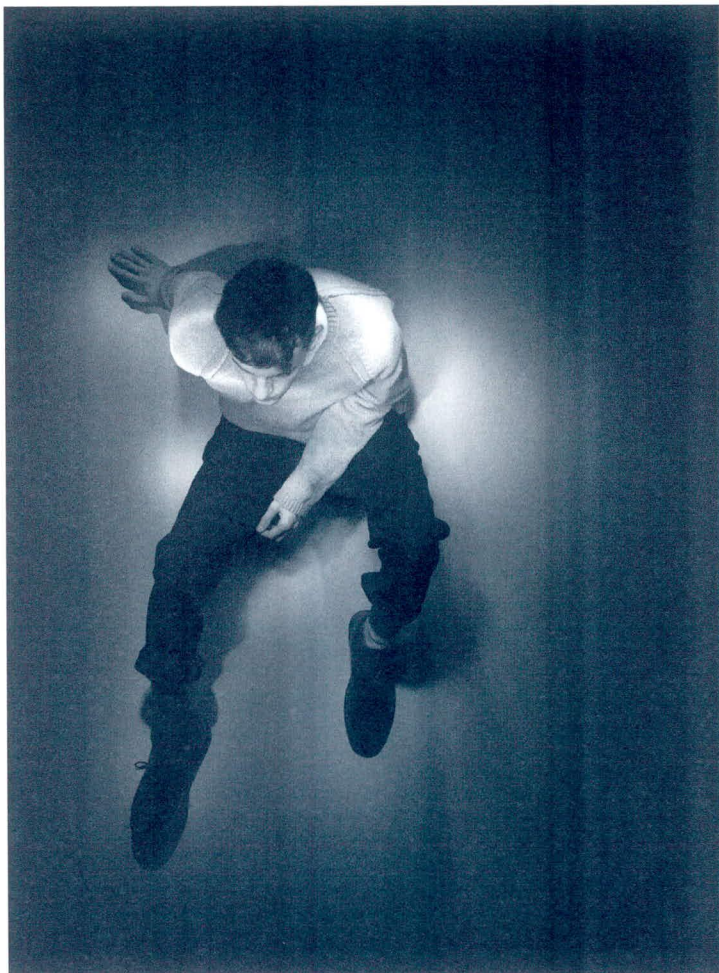
Voor een aantal duurzame labels behoort hergebruik tot de kern van de bedrijfsfilosofie. Zo gebruikt het jonge Nederlandse jeanslabel Kings of Indigo (K.O.I.) tweedehands jeans en werkkleding, en laat er in gecertificeerde fabrieken in Tunesië nieuwe van maken.¹² Zandstralen is hierdoor overbodig, omdat de *vintage look* vanzelf voortkomt uit de in het verleden gedragen en versleten jeans. Tweedehands jeans lenen zich ook goed voor het maken van accessoires zoals tassen. Zo vervaardigt het Nederlandse Windkracht8 tassen van restmaterialen en spijkerstoffen die ontwerpster Nelly Verduijn opscharrelt in kringloopwinkels en vlooiemarkten. Chatoui, een Nederlands merk dat tassen, sieraden, sjaals en textielproducten maakt van gebruikte materialen, werkt samen met sociale werkplaatsen. Daar zetten mensen met een zogenoemde afstand tot de arbeidsmarkt de *limited editions* in elkaar.

9 Het klinkt misschien niet duurzaam, maar export naar ontwikkelingslanden is minder milieubelastend dan recycling op vezelniveau of het maken van nieuwe items nadat de oude zijn vernietigd in de vuilverbrandingsoven.

10 Zie: <http://www.texperium.eu/en/nieuws/1/24nieuwe+spijkerbroek+uit+oud+klm-pak>.

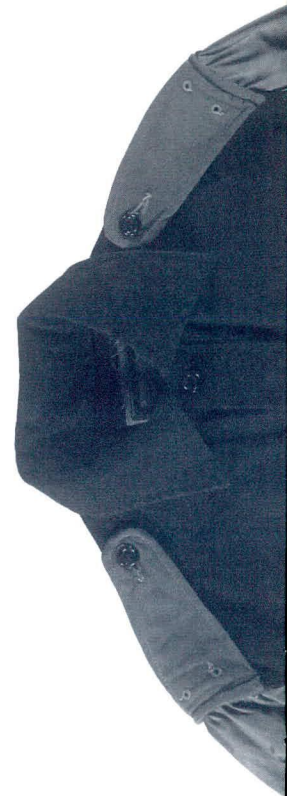
11 Samenstelling van het huishoudelijk restafval, resultaten sorteeraanlyses 2010, Agentschap NL, Den Haag, februari 2011.

12 Kledingproductie in Europa is nu eenmaal nauwelijks mogelijk als een bedrijf grote oplages produceert. De fabrieken waar K.O.I. mee samenwerkt, zijn gecontroleerd op sociale normen.

Afbeelding 6
YOUASME MEASYOU,
100% recycled denim gebreide sweater, 'Recover' herfst/winter 2012-2013.
Foto: Blommers/Schumm Styling: Lidewij Merckx Model: Vic @ Ulla Models

Hergebruik heeft voor modemerken milieuvoordelen omdat daardoor bespaard kan worden op grondstoffen voor nieuwe creaties.¹³ Daarnaast biedt recycling een oplossing voor het textielafval van kledingproducenten en modewinkels. Snijafval, *overstock* en afgedankte aankopen komen allemaal in aanmerking voor recycling. Kuyichi experimenteert daar al mee. Het *Salvage Project* uit 2012 is een minicollectie die volledig is gemaakt van oude jeansproducten. [afbeelding 7] Van *samples* en ingezamelde items maakt het duurzame denimmerk nieuwe kledingstukken. Die worden in Amsterdam met de hand geknipt, genaaid en met indigo geverfd. Ook de labels en verpakking zijn van gerecycled materiaal gemaakt.

13 G.J. van de Vreede en M.N. Sevenster, *Milieuanalyses textiel. Ten behoeve van prioritaire stromen ketengericht afvalbeleid*, CE Delft, Delft, maart 2010.

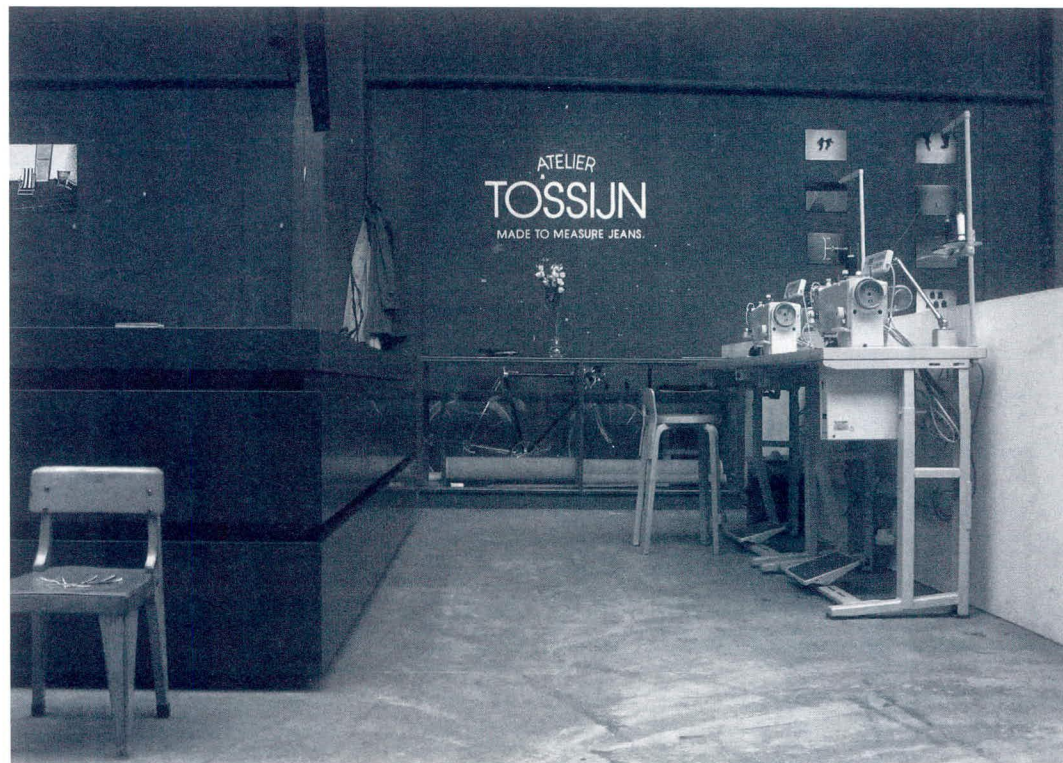

Afbeelding 7
het Kuyichi Salvage Project
© Kuyichi

Afbeelding 8

Atelier Tossijn, *with you in my mind.*

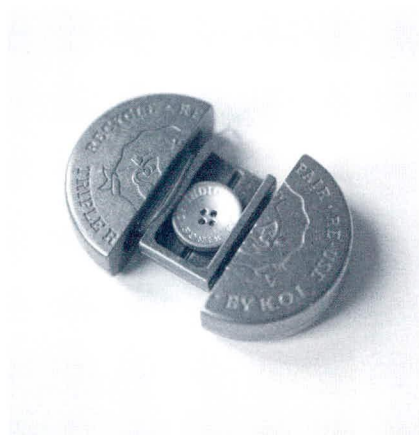
Foto: Koen Tossijn

Afbeelding 9

Jeans met Triple R concept,
dat staat voor Recycle, Repair, Re-Use.

© Jorgen Koolwijk

Groene garderobe

Biologische stoffen, alternatieven voor katoen, water- en energiebesparende productietechnieken, hergebruik ... De veelzijdigheid van hedendaagse perspectieven op *ethical fashion* maakt duidelijk dat er niet één (simpele) weg is naar duurzaam denim. Daar komt nog bij dat verduurzaming van de jeanswereld niet uitsluitend een opgave voor ontwerpers en producenten is. De milieu impact van een spijkerbroek heeft namelijk voor de helft te maken met de productie van het kledingstuk. Het andere deel komt voort uit de manier waarop wij een kledingstuk gebruiken en afdanken.¹⁴ Wie zich bekommert om de groeiende afvalberg, doet er goed aan om een spijkerbroek een tweede leven te gunnen. Dat kan in een textielcontainer, maar ook via ruilfeesten of *repair services*. Bijvoorbeeld: Dead Jeans maakt van de zakken van je oude spijkerbroek een hoesje voor een *smart phone*.

Tenslotte kunnen consumenten in hun koopgedrag rekening houden met duurzaamheid. In de eerste plaats door te kiezen voor milieuvriendelijke stoffen en eerlijk geproduceerde producten. En daarnaast door bij nieuwe aankopen te denken aan duurzaam – in de zin van: langdurig – gebruik. In Atelier Tossijn maakt de Amsterdamse ontwerper Koen Tossijn met de techniek van een kleermaker spijkerbroeken op maat. [afbeelding 8] Het idee dat de kledingstukken aan de andere kant van de wereld ook door mensenhanden voor de internationale markt in elkaar worden gezet, inspireerde hem om het zelf te gaan doen. Hierbij gebruikt hij Japanse *raw denim*: de diepblauwe broek krijgt 'karakter' naar mate deze langer wordt gedragen. Labels zoals K.O.I. en DENHAM the Jeanmaker maken op het verleden geïnspireerde klassiekers die ontworpen zijn om lang mee te gaan. [afbeelding 9] En jeans die de tand des tijds kunnen doorstaan, dragen net als recycling bij aan een duurzamere modewereld.

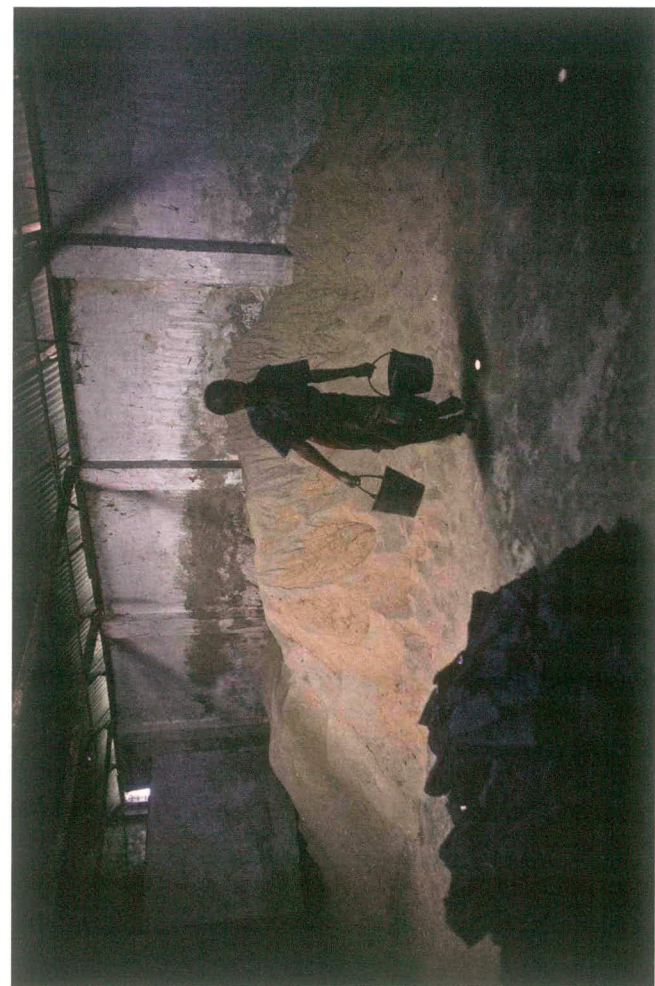
Zo bezien hoeft een duurzame jeans eigenlijk helemaal niet zo ingewikkeld te zijn. Het is vooral een kwestie van kiezen voor tijdloze, hoogwaardige items die passen bij de persoonlijke stijl en lichaamsbouw. Op die manier hoeven eco en chic helemaal geen tegenstellingen te zijn.

14 Barbara Giesen, *Ethical Clothing. New Awareness or Fading Fashion Trend?*, VDM Verlag, april 2008.

Een aantal feiten op een rij:

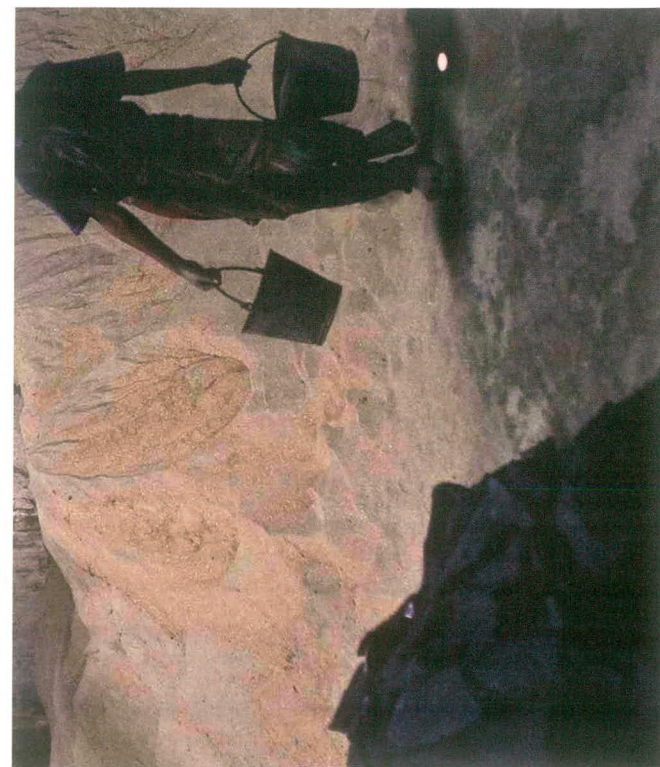
- Wereldwijd is ongeveer 2,5% van alle beschikbare landbouwgrond beplant met katoen.
- Jaarlijks worden er wereldwijd vijf miljard jeans gemaakt.
- Bijna de helft van de Nederlanders denkt ten onrechte dat kapotte of versleten kleding niet mag worden ingeleverd in textielcontainers of bij huis-aan-huis-inzamelacties.
- Het merendeel van de Nederlandse volwassenen heeft een spijkerbroek een tot drie jaar lang in de kledingkast hangen.
- Een kledingstuk kan gemiddeld 52 keer gewassen worden voordat het is versleten.

LYNSEY DUBBELD werkt als trendanalist en tekstschrijver. Sinds 2009 is zij gespecialiseerd in duurzame mode. In 2012 verscheen haar boek *Mode voor morgen. Duurzame kleding in Nederland*.

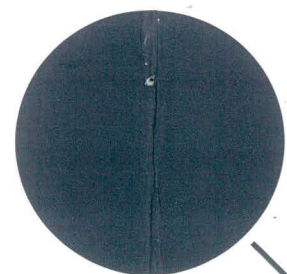
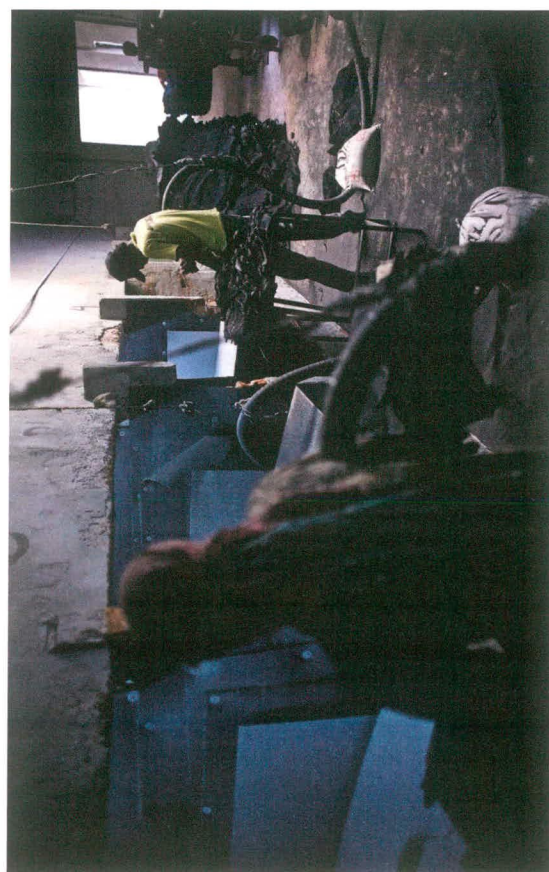

Green jeans

essay

Lynsey
Dubbeld

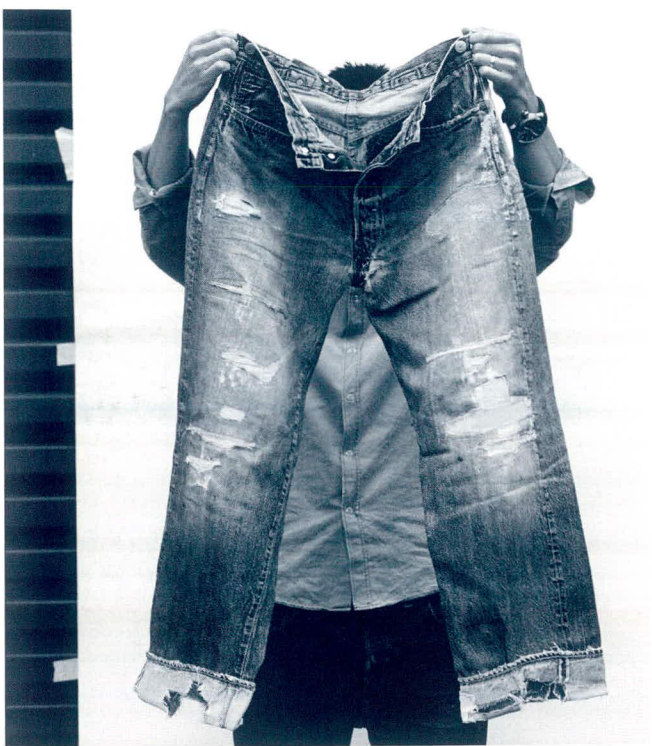

CENTRAAL
MUSEUM

Denimheads

Jorgen Koolwijk

Speciaal voor de tentoonstelling is een aantal denimheads geportretteerd met hun favoriete spijkerbroek. Ze delen hun passie voor de blue jeans door tot in detail te bespreken wat de broek zo bijzonder maakt.

Jorgen Koolwijk fotografeerde vijf liefhebbers, die elk een eigen rol binnen de jeanswereld vervullen.

Selfedge belt loop

no g. grom 30

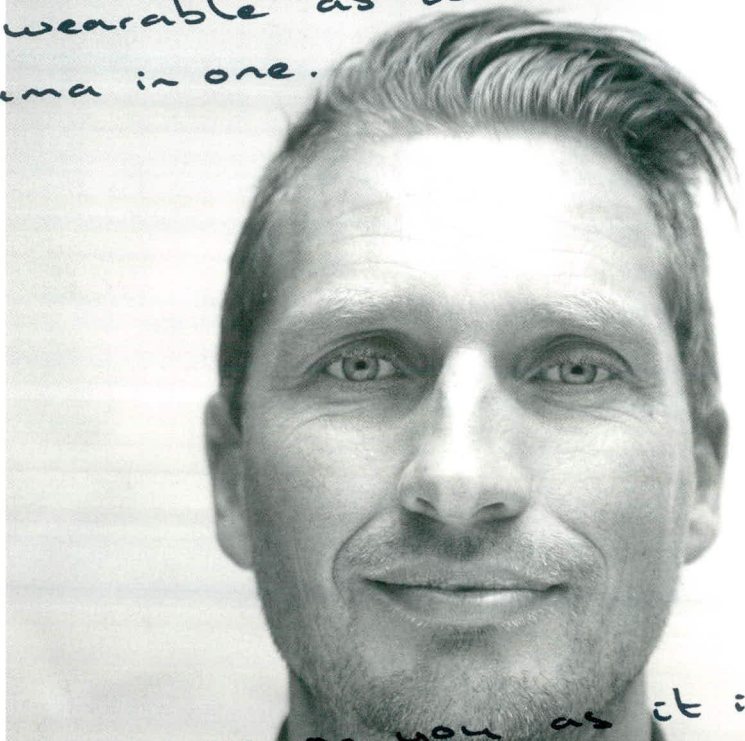
Japanese
Roll cuff

3D line
moustache

rat purple
Selfedge

Japanese
Roll cuff

The best thing about denim for me is that it is uncomplicated and non Pretentious! Its without ego and is wearable as a tuxedo and a Pyjama in one.

Denim grows on you as it is such an organic product. I love the smell of a well worn in pant when worn after a rainshower hit you during a bike ride. Not to mention the hundreds of blue shades you can discover on a sunny day at the beach.

Denim is alive and it lives it to the max. Blue fingernails, Boxershorts and "chucks" are all a part of the Indigo addiction.

Alex Jaspers
Brand Manager Denim

Half
Gevoerde coin
pocket voor
extra stevigheid

dikke clubbele
kettingssteek in
de band van de
broek, the way
it should be!

handmade repairs:
Zijnaad open
knippen, lap
erachter, zijnaad
sluiten: kan
weke jaren mee!

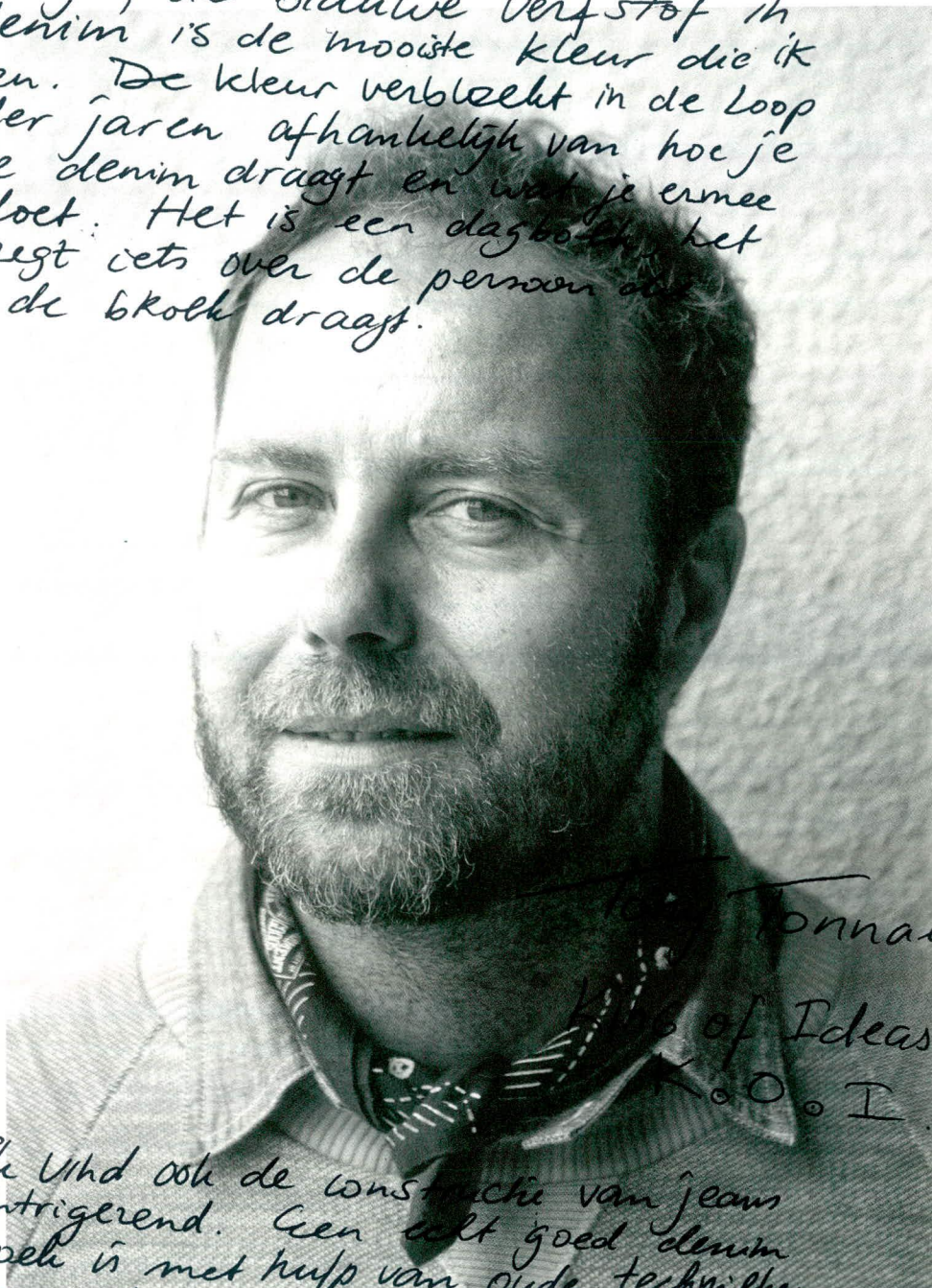
love this worn
in blue colour!

Triple
needle inseam,
zoals U.S.
workwear.

4 folded
hem met
Chainstitch.

selvage,
self edge of
zelfkant
van de stof.
Roll them up!

Ik draag denim sinds mijn 3e,
maak denim sinds mijn 27ste.
Indigo, de blauwe verfstof in
denim is de mooiste kleur die ik
ken. De kleur verbleekt in de loop
der jaren afhankelijk van hoe je
de denim draagt en wat je ermee
doet. Het is een dagboek, het
zegt iets over de persoon die
de broek draagt.

K.O.I. Tonnaer
K.O.I. of Ideas by
K.O.I.

Ik vind ook de constructie van jeans
intrigerend. Een echt goed denim
broek is met hulp van oude technieken
gemaakt, bedoeld om de broek zo
lang mogelijk mee te laten gaan...
Denim is made to last!

on the inside of this pair of jeans are
a lot of different colours.
these are cotton patches that I used at
the back of the embroideries.

the golden embroideries stay soft, and
to have a divers "look" I used different
types of thread.

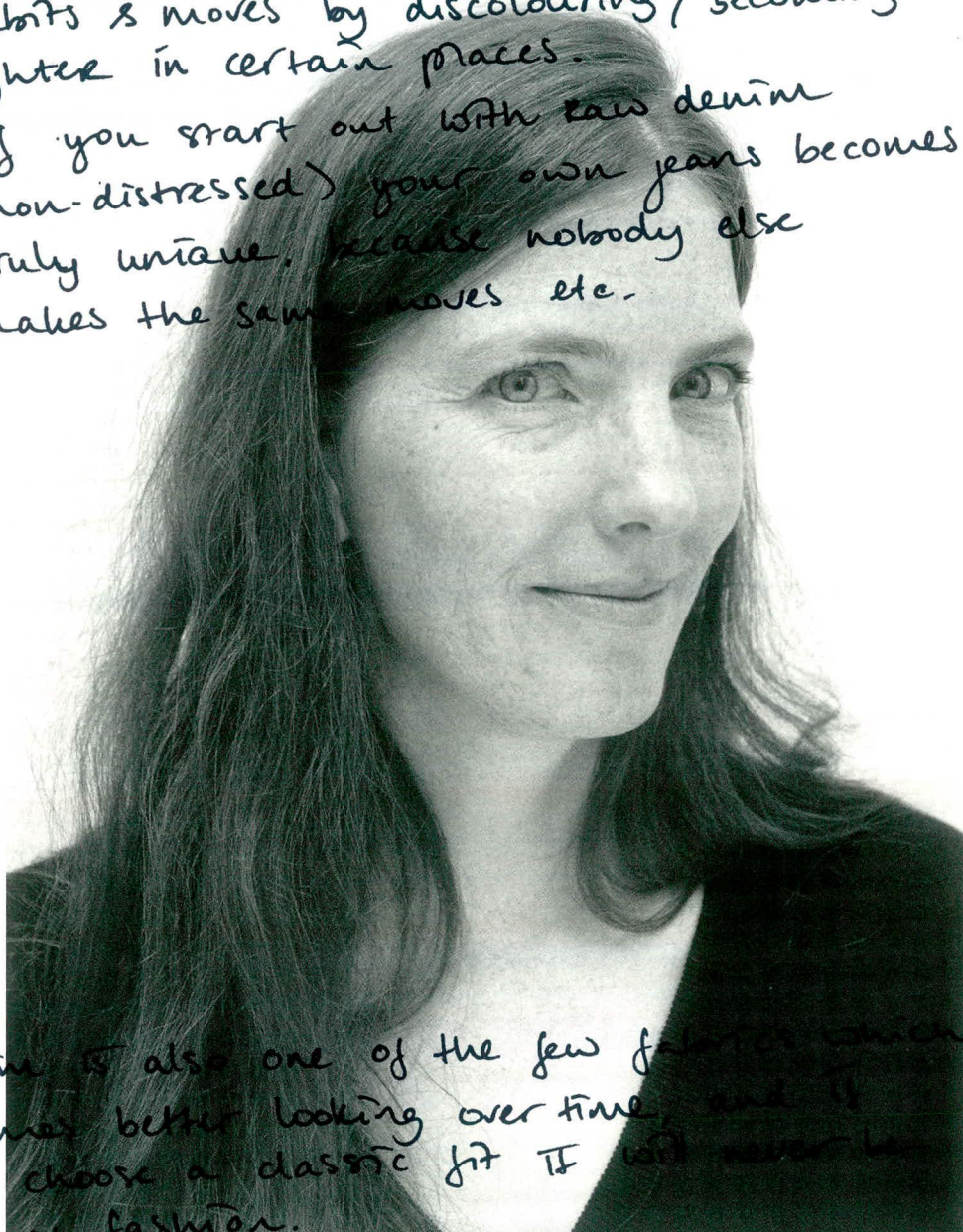
like Indigo the golden thread also
loses colour over time, so you can see
what the oldest holes are.

Denim is a magical fabric.

It reflects your personality like no other fabric does.

The shades of indigo give away your habits & moves by discolouring / becoming lighter in certain places.

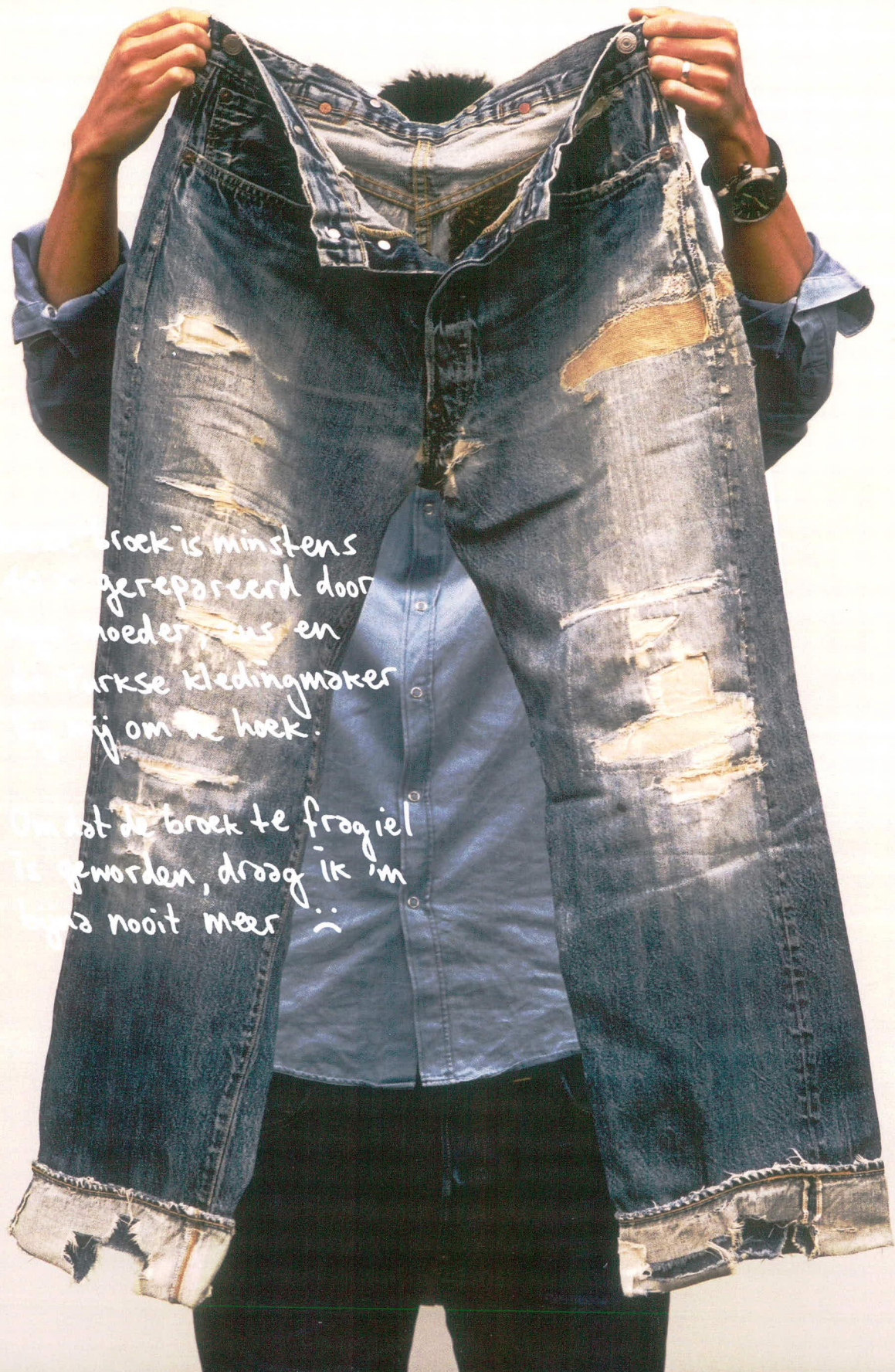
If you start out with raw denim (non-distressed) your own jeans becomes truly unique, because nobody else makes the same moves etc.

Denim is also one of the few fabrics which becomes better looking over time, and if you choose a classic fit it will never be out of fashion.

I wouldn't want to miss out of jeans in my wardrobe.

Natasja Martens
Fashion Designer

De broek is minstens
drie keer gerepareerd door
mijn moeder, zus en
een lokale kledingmaker
om het te redden.

Omdat de broek te fragiel
is geworden, draag ik 'm
nu nooit meer :)

Man Kit Lam
Denim verzamelaar

Vintage denim is voor mij bijzonder vanwege de vakmanschap en het verhaal wat er achter zit. Welke keuzes er gemaakt zijn die hebben geleid tot een bepaald denimmodel.

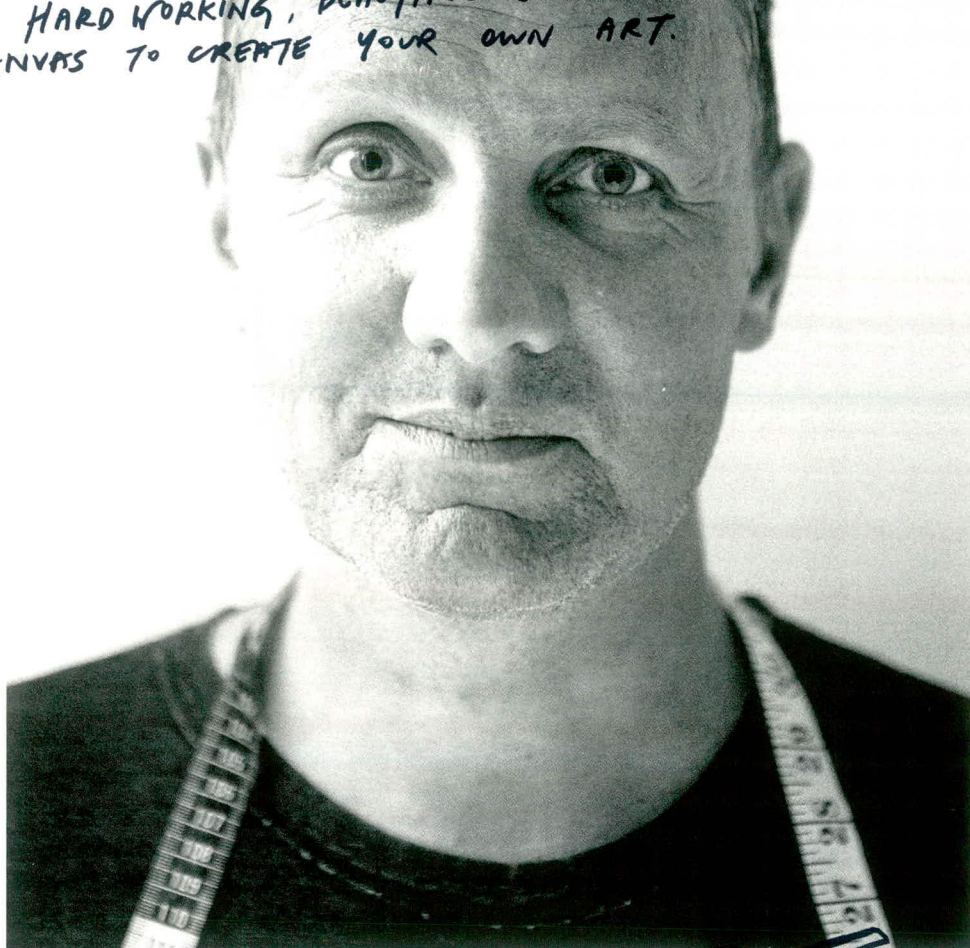
EARLY 1940's (GEN 501) RE:SCULPTED FLY BURN'T OUT &
REPLACED WITH ORIGINAL MATERIAL.

WHAT MAKES
A JEAN?

'GRAFTED LEG' THE FULL LEG HAS BEEN 'RE:ATTACHED'
USING ORIGINAL CLOTH FROM THE SAME PERIOD. THIS
JEAN HAS A LOT OF STORIES TO TELL.

I FIRST FELL IN LOVE WITH DENIM WHEN I WAS STUDYING FASHION DESIGN AT UNIVERSITY IN ENGLAND (1990-1994). I CREATED A FINAL YEAR COLLECTION CALLED 'DENHAM-DENIM'... I GUESS IT WAS MEANT TO BE. I FINISHED UNIVERSITY ON A FRIDAY IN APRIL 1994 AND STARTED MY FIRST JOB IN DENIM ON THE FOLLOWING MONDAY... I COULDN'T START QUICK ENOUGH.

AFTER 20 YEARS IN THIS BUSINESS THE THING I LOVE MOST IS THAT I STILL LEARN EVERY DAY. DENIM IS AN ORGANIC PRODUCT THAT IS ALIVE, IT CHANGES EVERY DAY. THE TECHNIQUES AND DEVELOPMENTS ARE ENDLESS. WHAT DOES DENIM MEAN TO ME? - "IT MEANS EVERYTHING", I BASED MY LIFE & MY CAREER AROUND IT. DENIM IS MY FABRIC OF CHOICE, IT'S THE MOST HARD WORKING, BEAUTIFUL & VERSATILE CLOTH. DENIM IS A CANVAS TO CREATE YOUR OWN ART.

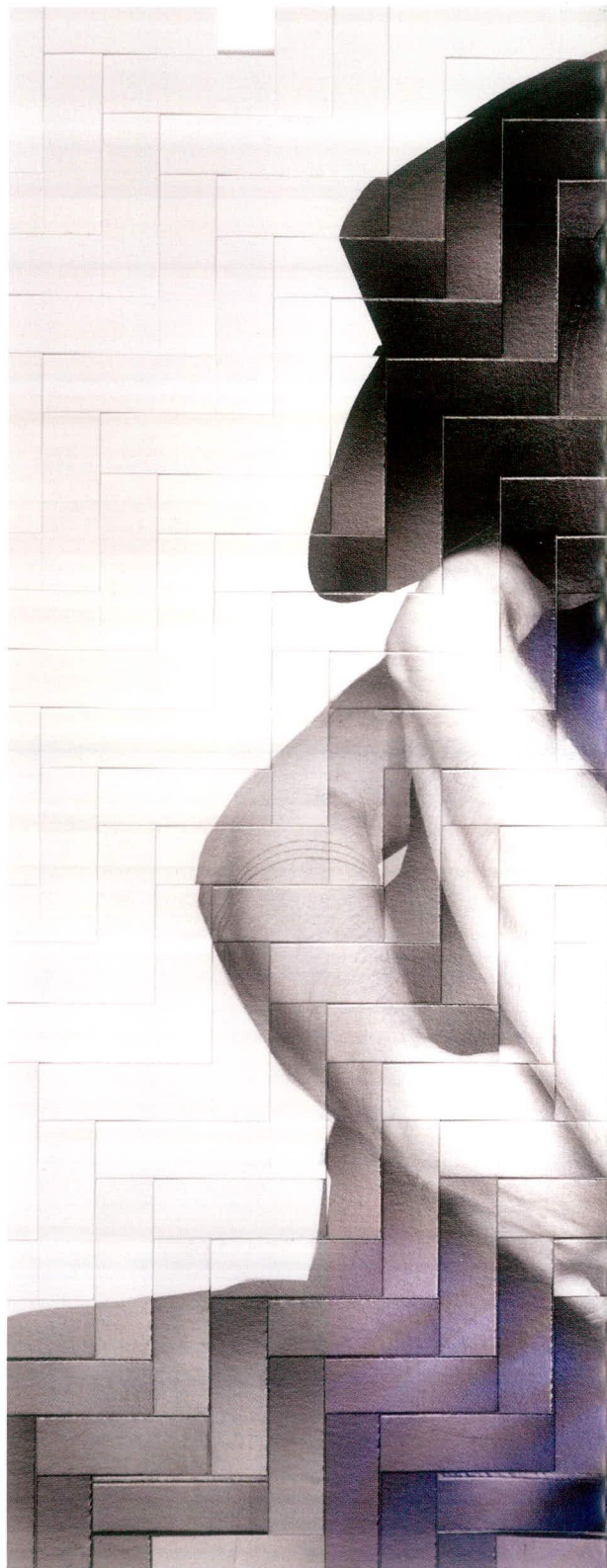

JASON DENHAM

Carmen Freudenthal en Elle Verhagen
Genes, 2012

Gemaakt in opdracht van het Centraal Museum

Carmen Freudenthal en Elle Verhagen
Dye, 2012

Gemaakt in opdracht van het Centraal Museum

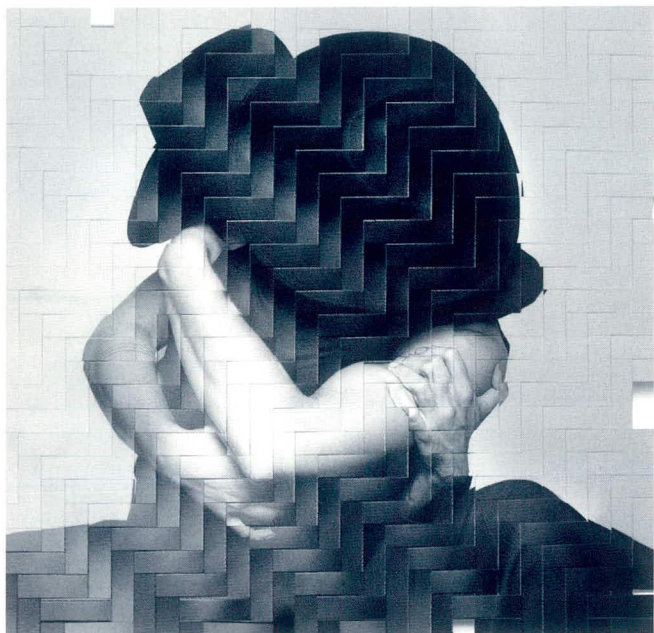
Carmen Freudenthal en Elle Verhagen
Horse and rider, 2012

Met dank aan: G-Star, Sergul Iyriboz,
Ben Verhagen, Aernout Veerman en Thijs

Hoed: English Hatter

Gemaakt in opdracht van het Centraal Museum

Freudenthal/ Verhagen

Dat denim meer is dan alleen stof voor spijkerbroeken, bewijst het duo Carmen Freudenthal en Elle Verhagen. Samen creëerden ze in opdracht van het Centraal Museum nieuwe foto's, die geïnspireerd zijn op thema's uit de tentoonstelling, zoals DNA, duurzaamheid en vroege geschiedenis.

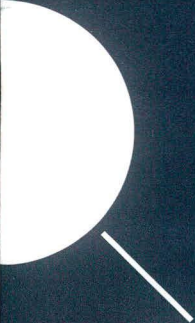
Mede mogelijk gemaakt door het Mondriaan Fonds.

**CENTRAAL
MUSEUM**

denim dictionary

i.s.m. Tenue de Nîmes

CENTRAAL
MUSEUM

#

501

Nadat de door Levi Strauss en Jacob Davis in 1873 gepatenteerde rivet in 1890 was verlopen, werd besloten om de werkbreeken van nummers te voorzien. Naast de goedkopere 200 serie was er ook de 500 serie. Nummer 501 is het enige model dat is blijven bestaan. Door de jaren heen is het model steeds iets veranderd. De 501 is nu vooral bekend vanwege de dubbel boogvormige golvende stiksels op de achterzakken, het leren etiket met twee paarden en het rode label. LS&CO gebruiken in eerste instantie stoffen die gangbaar waren voor werkkleding, zoals canvas en denim.

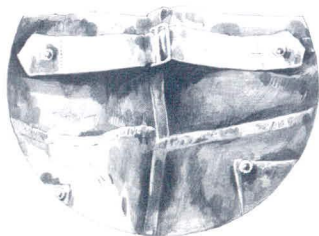
Five pocket jeans

Dit ontwerp is, tezamen met de 501, in 1922 door LS&CO geïntroduceerd en wordt gekenmerkt door twee achterzakken, twee steekzakken voor en een horloge-/muntzakje in de rechter voorzak. De prototypen van LS&CO uit 1873 hadden er slechts drie: twee op de voorkant en één op de achterkant. Het horloge-/muntzakje werd in 1890 toegevoegd en de vijfde zak, de tweede achterzak, in 1905. Tegenwoordig is de *five pocket jeans* de standaard in de jeans-industrie.

A

Acid Wash

Bij *Acid wash* gebruikt men puimstenen doorweekt met chloor. Dit haalt de kleur uit de bovenste laag van de stof en daardoor ontstaan er scherpe contrasten in de jeans. Deze methode was, mede door de invloed van de *hard rock* en *metal scene*, populair in de jaren 80 van de 20ste eeuw. Candida Laundry patenteerde het proces in 1986.

Achtergesp

Het riempje dat soms aan de achterkant van een broek zit, verwijst oorspronkelijk naar de riem die het zadel met de rug van een paard verbindt. Op een jeans dient het om de tailleband aan te trekken. Dit riempje, ook wel 'achtergesp' of *back cinch* genoemd, is gemaakt van denim en heeft een metalen gesp. Jeans met dit riempje werden door de meeste jeansfabrikanten na 1942 uit productie genomen.

Afwerking

a) Het afwerkingsproces van denim dat wordt toegepast om kleding ouder te laten lijken of andere effecten te creëren. Er worden verschillende methoden gebruikt zoals *enzyme wash* of *stone wash*.

b) De afwerking kan ook verwijzen naar de laatste stap in het productieproces van denim. Deze bestaat uit drie fasen: het uitrollen van de denim tussen verschillende rollen om de overtollige draden of vezels te verwijderen; het langs een gasvlam halen van de stof om zo alle losse vezels er uit te branden en tenslotte het dompelen van het weefsel in een vat met een afwerkingsvloeistof en het tussen koorden door leiden om resterende vloeistof te verwijderen.

Amoskaeg

De eerste grote leverancier van denim in de Verenigde Staten, gevestigd in een fabrieksstadje in New Hampshire. Hier kwamen de denim broeken van Jacob Davis en LS&CO vandaan.

Antikrimp

Zie 'Sanforized'.

Arcuate (of Arcs)

Decoratieve dubbele stiksels in de vorm van vleermuisvleugels of bogen op de achterzakken van de spijkerbroek. Aan LS&CO wordt toegeschreven dat dit merk als eerste deze dubbele stiksels op de allereerste 501 toepaste. Nog steeds wordt het merk geassocieerd met deze iconische jeans. Levi's claimt zelfs het alleenrecht op het gebruik van de dubbele stiksels of wat ook maar op de *arcuate* lijkt. Japanse imitatie-merken die de boog namaakten, hebben nu te maken met diverse rechtszaken.

Atari - あたり

Een van oorsprong Japans woord. De term staat voor het gedeeltelijk vervagen van de stof naast de ribbels van de naden, bijvoorbeeld op het zitvlak (ook wel *yoke* genoemd), de achterzakken, de riemlussen en de ritsluiting.

B

Back pocket flasher

Traditioneel een strook papier of karton dat aan de rechter achterzak is bevestigd, om de verschillen in maat, afwerking, stof en vorm van de broek aan te geven. Het label wordt ook vaak als een marketing gimmick ingezet.

Baggy jeans

Wijd gesneden broek met een lage taille en een laaghangend kruis: het tegenovergestelde van de *skinny jeans*. Deze ruimvallende broeken waren aanvankelijk vooral populair onder skaters en in de hip-hop scene. Vermoedelijk zijn de broeken geïnspireerd op de oversized overalls zonder riem die verdeelden in Amerikaanse gevangenisstraffen droegen.

Bell-bottoms

De *bell-bottoms* waren zeer populair tijdens de jaren 60 en 70; de broek zit strak om de taille en dijen, maar loopt wijd uit onder de knieën. Dit geeft de jeans een vage gelijkenis met de vorm van een klok, waar de naam waarschijnlijk van afgeleid is.

Big E

Deze term duidt op een LS&CO collector's item van zowel jeans als jassen. Vóór 1971, stond op het rode rechthoekige label LEVI'S geborduurd in hoofdletters. Dit zijn nu zeer gewilde kledingstukken bij verzamelaars.

Binnen beenlengte

De binnen beenlengte is de lengte, gemeten vanaf de binnenkant van de broekspijp van het kruis tot de zoom (die tot de enkel moet reiken). Samen met de taillemaat bepaalt de binnen beenlengte de verschillende maten van jeans.

Biologische katoen

Dit is katoen dat drie jaar op pesticide-vrije grond wordt geteeld. Dit type katoen is hierdoor milieuvriendelijk en bovendien vrij van genetische manipulatie.

Bleek(middel)

Een chemische stof die nodig is om de blauwe kleur van denim te laten verbleken. Hiervoor wordt zowel natrium hydrochloride als kaliumpermanganaat gebruikt.

Blue Bell

Is in 1904 opgericht als producent van denim kledingstukken. Na de Tweede Wereldoorlog is het merk begonnen met het maken van spijkerbroeken. De eerste jeans, geproduceerd in 1947, werd *Wrangler* genoemd. Dit is de naam waar het bedrijf nu nog steeds onder bekend is.

Blue jeans

Synoniem voor spijkerbroek, uiteraard vanwege de doorgaans blauwe kleur. Blue jeans heeft als inspiratie gediend voor bijvoorbeeld filmmakers en songwriters.

Bombazijn

In Nederland heette in de 17de en 18de eeuw een weefsel van katoenen inslaggen met linnen ook wel bombazijn. Het was een goedkope stof die voor werkkleding werd gebruikt.

Bootcut

De vorm van dit model jeans doet denken aan de *bell-bottoms*, maar dan minder extreem. De *bootcut* (of *bootleg*) verwijst naar de wijdere pijpen aan de onderkant, die oorspronkelijk waren bedoeld om ze makkelijker over laarzen heen te kunnen trekken.

Borduurwerk

Decoratieve details die door borduren aan jeans worden toegevoegd. Hierbij wordt verschillende kleuren gebruikt om perspectief en diepte te creëren. Borduurwerk komt het meest voorop de achterzakken van de broek of op de rug van een denim jas. Jeans versieren met borduurwerk was vooral een rage in de jaren 70.

Bouwwakkers decolleté

Het zogenaamde bouwwakkers decolleté deed zijn intrede op de catwalk in 1996 in een show van Alexander McQueen. De broek is vooral populair in de hip-hop scene.

Boyfriend jeans

De *boyfriend* verwijst naar een oversized *baggy* jeans. De naam komt voort uit het feit dat de broek eruitziet alsof de draagster de broek van haar vriend aanheeft.

Buffies

Dit zijn kunstmatige plooiën in de stof rond de dijen, die tijdens het *finishen* worden aangebracht. De term *buffies* is ontleend aan het Italiaanse woord voor snor, *baffi*.

Bull denim

Zwaargewicht weefsel (van 14 oz. of meer). Het is een ecru kleurige stof die tijdens de productie bedrukt of geverfd wordt.

Brandnetel

Een stekelige plant die na bewerking als vezel kan dienen voor het vervaardigen van spijkerbroeken.

Buddy Lee

Een pop die Lee in 1920 introduceerde en miniatur outfits van dit merk droeg. De Buddy Lee werd ingezet als advertentie mascotte. Tot 1949 werden de 13 inch poppen van keramiek gemaakt, daarna werden ze van minder kwetsbaar kunststof vervaardigd. De productie van de Buddies is in 1962 gestopt. Tegenwoordig zijn het waardevolle collectors items.

C

Canvas

Stevig gewezen katoenen weefsel, in het Engels ook wel *cotton duck* genoemd. Het is een type canvas dat gewezen is met stevige draden, het tegenovergestelde van het *plain weave* canvas. Vermoedelijk is de naam afgeleid van het Nederlandse woord 'doek'. Dit weefsel is van gemiddeld tot grove garens. Canvas wordt ingedeeld naar gewicht; bij een zwaarder gewicht is het materiaal dikker en steviger.

Capri broek

Een broek die op het midden van de kuit eindigt of daar net onder.

Chambray

Een katoenen weefsel in platbinding van medium gewicht katoenen stof die ook bekend is onder de naam batist. Het wordt meestal gemaakt van blauwe en witte garens en gebruikt voor het maken van shirts, jurken en kinderkleding. Het ontleent zijn naam aan de stad Cambrai in het noorden van Frankrijk. Een zwaardere versie werd in de Verenigde Staten gebruikt voor de shirts van werklieden en is als zodanig wellicht de bron voor de term *blue collar*, waarmee werkkleding wordt aangeduid.

Cigarette jeans

Een nauwsluitende broek met smalle, rechte pijpen.

Coating

Een methode die wordt toegepast in het laatste stadium van de productie. Er wordt een laagje pigment, acryl of polyurethaan (PU) over het denim aangebracht. Acryl en PU zijn transparant, terwijl pigment een nieuwe look aan denim geeft. Coating wordt gebruikt om vlekken en het vervagen van de stof te voorkomen. Vaak geeft het een leerachtige glans aan de stof.

Cone Mills

Een naam die bekend in de oren klinkt bij alle *diehard* denimfans over de hele wereld. Tot op de dag van vandaag is het één van de grootste fabrikanten van denim ter wereld. Cone Mills is in 1891 in Greensboro, North Carolina gestart. Het werd opgericht door Mozes en Cesar Cone als een kruideniersgroothandel. Een paar jaar later begonnen zij met het weven van stoffen. Vervolgens ging de fabriek in 1910 leveren aan LS&CO, waaronder exclusief voor de 501.

Cotton duck

Zie 'Canvas'.

Crooking

Zo wordt het afgeven van kleurstof door blauwe denim op huid, schoenen of andere stoffen genoemd.

Crotch rivet

Een klinknagel die gekoppeld is aan de basis van een knoop. Deze werden als versterking van de broek vroeger ook in het kruis geplaatst. Het verhaal gaat dat LS&CO ze in 1942 uit de jeans verwijderde, na talrijke klachten van cowboys dat de klinknagels bij het kampvuur erg heet werden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was metaal hard nodig en werden de knopen uit jeans verwijderd.

Crushed denim

Denim dat er gerimpeld uit ziet. Deze look wordt bereikt door te weven met dubbel gedraaid inslaggaren. Het weefsel krimpt vervolgens tijdens het wassen. Het effect kan versterkt worden door de stof te *stone washen* of te bleken.

D

Denim

Denim is een stevige katoenen stof met een keperbinding van een gekleurde (vaak blauwe) kettingdraad en een ongeverfde inslagdraad. Hierdoor heeft de stof een gekleurde buitenkant en een witte/ecru binnenkant. Tegenwoordig wordt denim het meest geassocieerd met spijkerbroeken. Het woord denim zou een verbastering zijn van *serge de Nîmes*, zie hiervoor *serge de Nîmes*. In Engeland komt denim voor het eerst voor in 1695. Bijna een eeuw later treffen we een voorbeeld van de stof aan in het *Hilton's Manuscript*, een stalenboek uit 1786, dat vernoemd is naar de katoenhandelaar John Hilton uit Manchester.

Denimhead

Een term voor *diehard* denimfans.

Density

De dikte van denim wordt bepaald door de hoeveelheid garens die voor de stof is gebruikt. Er zijn vier categorieën van dichtheid te onderscheiden: laag, gemiddeld, hoog en super hoog. Dit maakt het verschil tussen een los of stevig weefsel.

Desizing

Het proces om met een bepaald enzym tijdens een spelbeurt de denim te verzachten.

Destroyed finish

Het opzettelijk beschadigen van jeans, meestal met scharen, messen of kleine schuurmachines. Deze look werd voor het eerst populair in het midden van de jaren 80 van de 20de eeuw toen ontwerpster Katherine Hamnett op de catwalk verscheen in jeans met scheuren. De stijl is sindsdien nooit helemaal uit het modebeeld verdwenen.

Dip dye

Het in verfstof dompelen van garens of textiel. Hoe vaker dit gebeurt, hoe donkerder de uiteindelijke kleur uitvalt. Tussen het dippen in de verfstof wordt het garens blootgesteld aan de lucht, waardoor het indigo kan oxideren.

Distressed jeans

Spijkerbroeken die zeer veel zijn gedragen, grote slijtageplekken hebben, ingescheurd zijn en uit elkaar vallen. Dit effect kan ook kunstmatig worden bereikt met versleten zomen en naden, waarbij het denim bijvoorbeeld kapotgetrokken is.

Doorstikken

Een stiksel dat zowel functioneel als decoratief is, meestal op de zoom of langs de naad van een broek. Geeft een afgewerkte look.

Double dyed

Double dyeing (dubbel verven) betekent dat denim zo'n 12 tot 16 keer wordt ondergedompeld in een indigo bad, in plaats van de normale 6 tot 8 dips. Denim krijgt hierdoor een meer donkere en diepe blauwshakering.

Donut knoop

De knoop boven de gulf van de spijkerbroek die op een donut lijkt door het 'gat' in het midden. Meestal staat de naam van het merk erop, maar aanvankelijk was deze merkloos. Zie ook 'Knoop'.

Draaipijs

Het effect van de *left-hand* of *right-hand twills*, waardoor de stof de neiging krijgt om in de richting van het weefsel te draaien. Een gebroken keperbinding wordt vaak gebruikt om te voorkomen dat dit gebeurt. Een draaipijs is met name te zien aan de buitenste naden van de broekspijpen.

Dry denim

De naam voor blauwe denim, als het nog ongewassen en onbewerkt is. Na het verven en weven is de stof stijf en heeft het door de donkerblauwe indigo een glans. De drager kan vervolgens zelf karakter geven aan de spijkerbroek. De jeans zal zich modelleren naar het lichaam, waarbij gaandeweg persoonlijke draagplooien en vervaagde accenten ontstaan. Zie ook *raw denim*.

Dubbele naden

Ook wel *twin* naad genoemd. Een methode die gebruikt wordt om perfecte dubbele naden te maken, vaak toegepast op jeans te verstevigen. Achterzakken met deze dubbele naden geven spijkerbroeken inmiddels wereldwijd het onmiskenbare uiterlijk.

Dungarees

Een vergelijkbare broek als een jeans, maar met wijdere pijpen. Het woord verwijst naar *Dongari Kapar*, een stevige katoensoort die geproduceerd wordt in India.

E

Eco denim

Denim dat met milieuvriendelijk katoen, kleurstof en recyclingtechnieken wordt gemaakt. Na het verproces worden de overblijfselen van de indigo niet weggegooid, maar gefilterd en gerecycled voor andere doeleinden. Zie ook 'Biologische katoen'.

Ecru

Dit is de natuurlijke kleur van ongeverfd grove denim. Er bestaan spijkerbroek die deze kleur hebben en niet met indigo geverfd zijn, maar deze zijn schaars.

Eight O Seven (807)

Ook bekend als 'verdeling van productie'. 807 is een controversiële wet die alleen betrekking heeft op de textielsector. Het stelt fabrikanten in staat om de arbeidskosten voor hun producten te verlagen. In de praktijk komt het erop neer dat zij hun kleding mogen knippen in de Verenigde Staten, om de delen vervolgens te assembleren in Mexico, het Caribisch gebied of in de Midden-Amerikaanse landen en de kleding terug te transporteren naar de Verenigde Staten.

Elasthaan

Een elastische vezel toegepast in stretch spijkerbroeken. Zie ook 'Stretch denim'.

Enzymenbad

Bepaalde enzymen kunnen worden gebruikt om de cellulose (plantenvezels) in katoen op te lossen, om een verwassen uitstraling aan denim te geven, de stof soepeler te maken. Enzymen zijn biologische, niet-giftige stoffen die chemische processen versnellen. Als het denim wordt gewassen in een enzymenbad verdwijnt met de vezel echter ook de indigokleur. Om dit proces te stoppen wordt het water verwarmd of het alkaliëgehalte van het bad verandert. Omdat bij dit proces geen puimsteen wordt gebruikt, is het een milieuvriendelijker alternatief van *stone washing*.

Elwood

Zie 'G-Star Elwood'.

F

Faded denim

Een verschoten effect dat wordt verkregen door een jeans langdurig te dragen en vaak te wassen. De indigo kleur in de katoenen vezels vervaagt langzaam. Er bestaan meerdere methoden om dit effect op een kunstmatige manier te creëren, bijvoorbeeld door *stone washing* of door de stof te bleken.

Fair to Middling

Katoen wordt doorgaans ingedeeld naar sterkte, vezellengte, kleur, zachtheid en gelijkmatigheid. Deze term staat voor een gemiddeld cijfer van katoen, meestal gebruikt voor denim.

Fit

Zie 'Pasvorm'.

French cut

Strakke jeans, met name bedoeld voor vrouwen. Om deze zeer slanke pasvorm te verkrijgen, is de broek vaak van rekbaar materiaal gemaakt. Daarom staat deze jeans ook bekend als 'tweede huid'.

Frosted denim

Frosted verwijst naar de lichte kleur van bepaalde jeans. Dit type denim was in de jaren 80 zeer geliefd.

Fustein

Fustein is de overkoepelende benaming voor een groep vrij grove stoffen van halflinnen of katoen en werd vooral in de 17de en 18de eeuw gehanteerd.

G

Garen

Een lange draad die ontstaat door vezels te spinnen. Door de draden te weven ontstaat textiel.

Gebroken keperbinding

Een denim weefsel waarin de keperlijn van richting verandert. Tot de jaren 60 werd denim in één richting geweven, met als gevolg dat de broekspijpen draaiden. Door een gebroken keperbinding te gebruiken wordt dit effect vermeden.

Gerecyclede denim

Gerecyclede jeans kunnen nieuwe of tweedehands jeans zijn, maar zijn allen op een bepaalde manier bewerkt voordat ze aan de consument verkocht worden, bijvoorbeeld met decoratieve patronen van stras of borduurwerk. Een rage in de jaren 70.

Geverfd garen

Weefsels waarvan het garen is geverfd voordat het wordt geweven. Denim is het bekendste voorbeeld van een weefsel, waarvan de garens altijd eerst worden geverfd.

Geverfd kledingstuk

Terwijl het verven van garen vóór het weefproces plaatsvindt, gebeurt *garment dye* bij de afgewerkte kleding. Het ecru kleurige of gebleekte kledingstuk is op voorraad en kan daarna afhankelijk van de vraag in uiteenlopende kleuren geverfd worden. Aan de voering van de zakken of de labels van een kledingstuk is te zien of deze mee zijn geverfd.

Genua

Zie 'Jeans'.

Gewicht

Het gewicht van denim wordt aangegeven in ounces per vierkante yard, in drie categorieën: licht, middelwaar en zwaar. Het materiaal weegt normaliter 5 oz. tot 20 oz. (1 ounce is 28,3 gram), maar ook extremen van 30 oz. bestaan. De meeste jeans zijn gemaakt van denim tussen de 12 of 14 oz. De lichtere variant denim wordt meestal gebruikt voor rokken, shirts en andere kleding.

Ginning

Het verwijderen van katoenzaden uit de katoenkapsels. Dit proces kreeg zijn naam van de ontkorrelingsmachine, de *Gin*, die door de Amerikaan Eli Whitney in 1793 werd uitgevonden.

Goudkoorts

Een periode in de 19de eeuw waarin een grote hoeveelheid mensen naar Noord-Amerika (en Australië) trok op zoek naar goud. In deze periode kwam ook Loeb Strauss (later Levi Strauss) naar San Francisco en zette daar zijn groothandel op, met onder andere sterke, duurzame broeken, waarmee hij geschiedenis schreef.

Good Middling (GM)

Good Middling, vaak afgekort als GM, is een term voor de hoogste kwaliteit katoen en heeft een gebroken witte kleur. *Middling Cotton* is de standaard waartegen alle soorten katoen gemeten worden.

G-Star Elwood

G-Star's meest bekende jeans, in 1996 bedacht door Pierre Morisset, hoofdontwerper van het bedrijf. Het model is geïnspireerd op een broek motorrijder, wat terug te zien is in de opgezette kniestukken. Het eerste driedimensionale denim, dat ontworpen is om de contouren van het lichaam te volgen, waardoor de broekspijpen iets naar binnen zijn gebogen.

H

Hand/Handle

Een term om te beschrijven hoe het denim aanvoelt, gelet op specifieke kenmerken van het materiaal zoals de gladheid, stijfheid, rekbaarheid of dikte.

Hanglabels

Niet als een (leren) label, etiketjes en *back pocket flashers* zijn hanglabels voor merken een manier om de filosofie en specifieke kenmerken van hun producten uit te dragen. Omdat de hanglabels letterlijk aan de kleding hangen, worden ze zo genoemd. Zie ook 'Leren label' en 'Back pocket flashers'.

Hennep

Een goedkope en extreem veelzijdige zaadplant, die al vanaf 4000 voor Christus in China wordt gekweekt. De plant bevat een van de sterkste plantaardige vezels en creëert een duurzame stof die in zijn textuur vergelijkbaar is met linnen. Hennep is naast wol en vlas een van de oudste grondstoffen voor textiel.

Hige - ひげ

Hige is Japans voor 'snor' of 'snorharen'. Dit zijn de horizontale, vervagende lijntjes in de stof rond de heup en het kruis van de jeans. Deze ontstaan als het *dry* of *raw* denim intensief is gedragen. Zie ook 'dry denim' of 'raw denim'.

Hip huggers

Een spijkerbroek die vooral populair was in de jaren 60 en begin jaren 70. De broeken waren herkenbaar aan de lage taille en strakke pasvorm. Vandaar de bijnaam *hip huggers*.

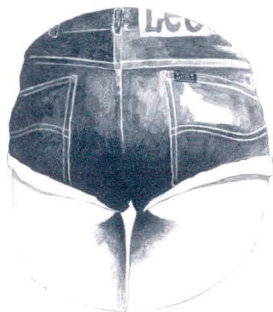

Honeycombs

De term verwijst naar structuur van de stof in de knieholte van de jeans. De indigoblaauwe kleur vervaagt wanneer de broek vaker wordt gedragen en dit levert een honingraatpatroon op.

Horlogezakje

Zie 'Muntzakje'.

Hotpants

Zeer korte jeans voor vrouwen, meestal recht onder de bil afgesneden, zodat het gehele been bloot is. In de jaren 70 was het een populair kledingstuk. Sinds 2011 is het weer in de mode.

Hyperwashed

Een term die wordt gebruikt om weefsel te beschrijven dat keer op keer is gewassen, om een verschromten look te creëren.

Inch

Een Amerikaanse en Engelse lengtemaat om de lengte en taille van jeans aan te duiden. Eén inch is 2,54 centimeter. Maat 28 betekent dat de heupwijdte van een broek 28 inch is, en dat is omgerekend 71 cm.

Indigo (Indigofera tinctoria L.)

De indigoblaauwe kleur is kenmerkend voor de spijkerbroek, die niet voor niets ook wel *blue jeans* wordt genoemd. Het indigo pigment, dat voor de diepblauwe kleur zorgt, heeft een lange geschiedenis. Het gebruik van het woord indigo kan voor verwarring zorgen: het verwijst namelijk zowel naar het pigment, de kleur van het geverfde textiel, als de kleurstof houdende planten *wede* en *indigo*. Beide (groene) planten leveren een vergelijkbare blauwe kleurstof. De verfstoffen lijken zo sterk op elkaar, dat zelfs bij een chemische analyse van de kleurstof in historisch textiel niet te achterhalen is of iets met *wede* dan wel met *indigo* is geverfd. Het bereiden van de blauwe verfkuipe en het verfstof is ingewikkeld en arbeidsintensief. Het verfbad is in eerste instantie wit-groen; pas als het textiel in aanraking komt met zuurstof kleurt het blauw. Hoe vaker het weefsel geverfd wordt, hoe dieper de kleur. Een belangrijk kenmerk van indigo is dat het kleurvast is. In 1826 is in het geheim door de Franse Jean Baptiste Guimet een synthetisch blauw ontwikkeld, dat aan het einde van de 19de eeuw commercieel beschikbaar werd gemaakt door de Duitse *Badische Anilin- und Soda Fabrik* (BASF). De vraag naar synthetisch indigo overtrof al snel de vraag naar de traditioneel geproduceerde kleurstof.

Inslagdraden

Hiermee wordt de horizontale inslagdraden (*weft*) bedoeld die de schering (verticale kettingdraden, *warp*) kruisen via de schietspoel tijdens het weefproces. De inslagdraden lopen haaks op de verticale zelfkant. In een spijkerbroek zijn de inslagdraden meestal *naturel* (ecru) en doorgaans minder sterk dan de scheringdraden, omdat ze aan minder druk en spanning zijn onderworpen. Zie ook 'Kettingdraad' en 'Zelfkant'.

Iro-Ochi - 色おち

De term *Iro-Ochi* betekent 'natuurlijke kleur' in het Japans en verwijst naar een broek waarbij alleen de blootgestelde delen van de stof zijn vervaagd tijdens het slijtproces.

Japans denim

Kwalitatief hoogwaardige denim uit Japan. De kwaliteit wordt in stand gehouden doordat de oorspronkelijke productiemethoden gehandhaafd zijn: de originele 28inch weefgetouwen en het hoogwaardige *ring spun* garen, dat nauwelijks krimpt. Japans denim wordt meestal in verschillende Indigo baden geverfd. Naar dit denim is veel vraag door de hoogstaande kwaliteit er van.

Jeans

Pas sinds begin jaren 50 verwijst jeans specifiek naar een kledingstuk; de spijkerbroek, die een aantal duidelijke kenmerken heeft, zoals de klinknagels (rivets), de vijf zakken en de stiksels op de achterzakken. Vanaf het midden van de 20ste eeuw droegen vrijwel alleen jongeren jeans, om zich zichtbaar af te zetten tegen de heersende normen en waarden. Dit veranderde in de jaren 70, toen het kledingstuk algemeen geaccepteerd werd.

Van oorsprong is jeans een geweven katoenen stof in keperbinding, dat voor allerlei kledingstukken werd gebruikt. Het verschil met denim is dat de kettingdraad en de inslagdraad dezelfde kleur hebben. Vanaf het midden van de 18de eeuw komt jeans in de huidige schrijfwijze voor in Engeland en twee decennia later ook in Nederland. Dat jean ook als jeans wordt geschreven houdt niet per definitie in dat het om een meervoudsvorm gaat, maar komt vermoedelijk voort uit de Franse spelling van Genua: *Jannes* of *Gènes*. Jean en jeans werden willekeurig gebruikt.

Daar waar jeans dus aanvankelijk verwees naar een stofsoort, wordt het woord nu gebruikt voor een kledingstuk.

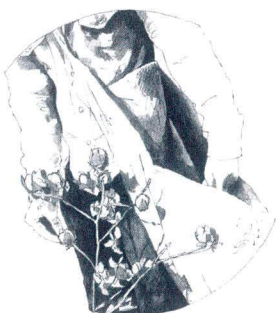
Jelt denim

Het merk Lee gebruikte vanaf 1925 het exclusieve *Jelt* denim. Dit is een 11,5 oz. weefsel, maar heeft de kwaliteit van een 13 oz. weefsel door het speciaal gesponnen garen. De 'J' in een Lee 101J jasje staat voor *Jelt*.

K

Kammen

Kammen is het scheiden van langere en kortere katoenvazels. Dit proces wordt uitgevoerd voordat de vezels tot garen worden gesponnen.

Katoen

Een plantaardige textielvezel verkregen uit de katoenplant. Katoen wordt al meer dan 7000 jaar gebruikt om textiel van te maken. De vezel is bestand tegen hoge temperaturen en kan daarom worden gekookt en geperst. Het slijt niet snel en neemt 10% aan kracht toe als het nat is. Katoen is goed voor meer dan 40% van de totale wereldproductie aan vezels.

Al in de eerste eeuw na Christus schreef Plinius in zijn *De wereld, Naturalis Historia* over 'woldragende bomen' uit Egypte. Deze bomen droegen pompoenachtige vruchten ter grootte van een kweeper. Als die helemaal rijp waren, scheurden ze open en vertoonden dan bolletjes van dons, waarvan uiteindelijk kleding werd gemaakt. De Egyptenaren noemden de boom *gossypium* (katoenboom). Het duurde tot de late 16de eeuw voordat katoen via Italië en Nederland, Noord-Europa bereikte. Zie ook 'Staple'.

Kettingdraad

De verticale en vaak indigoblauwe draden bij een keperbinding, waar de inslagdraad over en onder doorgaat volgens een vast patroon.

Kettingsteek

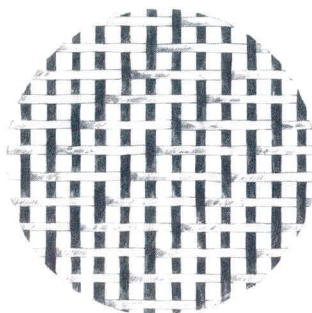
De steek die gebruikt wordt om de zoom in jeans te maken. Hierbij wordt een draad gebruikt, die telkens lussen maakt die in zichzelf haken. Dit resulteert in een stiksel dat lijkt op een geschakelde ketting.

Keperbinding

De keperbinding is een weeftechniek die zorgt voor de karakteristieke diagonale lijnen in een stof. De binding is niet afhankelijk van het soort materiaal en kan daarom zowel in katoen, zijde, linnen, wol, of in een combinatie van deze stoffen worden uitgevoerd. Bij alle stoffen is er een kettingdraad (ook schering genoemd) en een inslagdraad. De kettingdraden lopen in de lengte van de stof, de inslagdraden in de breedte. De wijze waarop deze draden elkaar kruisen bepaalt de sterkte en het uiterlijk van de uiteindelijke weefsels. Ook de dikte en kwaliteit van de draden heeft invloed op de soepelheid en duurzaamheid van de stof. Bij denim wordt de binding vaak als 3x1 aangeduid, wat verwijst naar het aantal gewezen inslagdraden per kettingdraad. Het klassieke denim is volgens de 3x1 methode gewezen, in tegenstelling tot denim van lichter gewicht (onder 10.5 oz.) dat volgens de 2x1 methode gewezen is. Bij het 3x1 weefsel gaat de inslagdraad over, over, over, onder, over, over, over, onder enz. de kettingdraad.

Keperbinding - Left-Hand Twill (LHT)

Een denimweefsel waarbij de weeflijn van de keperbinding schuin van linksboven naar rechtsonder loopt, wat het beste te zien is aan de binnenkant van de broek. De stof is door deze weefmethode soepeler dan *raw* of denim in *right-hand twill*.

Kleurtoon

Dit verwijst naar de extra kleurtinten die in denim stof kunnen voorkomen. Deze zijn soms door middel van een verfproces toegevoegd. Indigo denim bijvoorbeeld, kan een zwarte, bruine, grijze, groene, rode of gele zweem hebben.

Kleurvastheid

Dit is de mate waarop de kleur zich hecht aan de stof. Indigo is de meest gebruikte verfstof voor denim kledingstukken vanwege de kleurvastheid. Contact met water en blootstelling aan zonlicht leidt vaak tot verlies van de kleur.

Klinknagel

In 1873 vroeg Levi Strauss, op initiatief van de van oorsprong Letse kleermaker Jacob Davis, patent aan op de met koperen klinknagels verstevigde werkbreek. In dit patent, met nummer 139/121, lag de nadruk op de toepassing van de klinknagel of rivet op elk uiteinde van de zak, als 'verbetering van de bevestiging van de zakopeningen van een broek', zodat de gestikte naden niet konden scheuren. Over denim wordt niet gesproken. Klinknagels worden ook wel ter decoratie van een kledingstuk gebruikt.

Knoop

Kleine, meestal ronde sluiting die twee stukken weefsel samenvoegt. De traditionele knoop bestaat uit twee delen: een korte nagel die in de stof geslagen wordt en de zichtbare knoop die over de nagel gedrukt wordt. Meestal zijn ze gemaakt van een legering, zoals aluminium, koper en messing. Zie ook 'Donut knoop'.

Knoopsluiting

De gulf in de oorspronkelijke werkbreek werd met knopen gesloten, in plaats van met de later geïntroduceerde rits, waar Lee in 1926 patent voor heeft aangevraagd.

L

Label

Een toevoeging aan de spijkerbroek dat het betreffende merk en aanvullende informatie uitdraagt. Op het label staat bijvoorbeeld het logo van het merk en de maten van het kledingstuk.

Laser

Een laser wordt gebruikt om kleurstoffen uit het oppervlak van het weefsel te branden om zo een versleten effect te creëren. Deze techniek is doorgaans duurzamer dan bijvoorbeeld zandstralen.

Laundurette

Laundurette verwijst naar de wereldberoemde scène voor de LS&CO commercial uit 1985, waarmee het merk zijn basics opnieuw lanceerde. Nick Kamen, in die tijd een bekend tieneridool, trok zijn spijkerbroek uit in een volle wasserette met de muziek van Marvin Gaye *I heard it though the grapevine* op de achtergrond. De commercial was gemaakt door het Britse reclamebureau Bartle Bogle Hegarty.

Leren label

Dit is een rechthoekig label gemaakt van leer, imitatieleer of papier en wordt meestal op de tailleband boven de rechter achterzak bevestigd. Het label is in 1886 voor het eerst gebruikt door LC&CO. Hierop waren toen al de twee paarden afgebeeld, die op volle kracht in tegenovergestelde richting een broek uit elkaar proberen te trekken. Ondanks het aansporen van de paarden, lijkt dit niet te lukken. Op het etiket staat meestal het logo van het merk, het lotnummer van de jeans en de maat. In 1954 verving LC&CO het leren exemplaar op de 501 door een papieren etiket.

Loomstate

Het denim dat rechtstreeks uit het weefgetouw komt en nog op geen enkele manier is behandeld. Jeansstof in meest pure vorm. Alle denim die voor 1920 is geproduceerd was *Loomstate* denim.

Loop dyeing

Dit is de meest oorspronkelijke methode voor het verven van denim. Bundels van garen worden door vaten met indigo getrokken en vervolgens in de open lucht neergelegd. Zo kan de indigo oxideren voordat het garen het volgende blauwe verbad ingaat. Dit proces zorgt voor meer consistente, rijkgeschakeerde indigo tinten dan andere processen. Het is een van de drie belangrijkste manieren om garen een indigo kleur te geven. Zie ook 'Slasher dyeing' en 'Rope dyeing'.

LS&CO

Afkorting voor Levi Strauss & Co. Loeb Strauss, die in 1847 van Duitsland naar Amerika emigreerde, veranderde zijn naam in Levi Strauss toen hij in 1853 in San Francisco zijn groothandel in manufacturen Levi Strauss & Co. oprichtte. Op de in 1873 gepatenteerde rivets stond: 'L.S. & Co. S.F. Pat May 1873'. Nadat het patent in 1890 was verlopen, werd de tekst veranderd in 'L.S. & Co. S.F. Cal.'.

Lyocell

Lyocell is een kunstmatige vezel op natuurlijke basis. De vezel is biologisch afbreekbaar omdat de grondstof bestaat uit houtpulp en daarom zeer milieuvriendelijk. Lyocell is duurzaam en veelzijdig, en kan zo worden gemanipuleerd dat het op een andere stof lijkt.

M

Microsanding

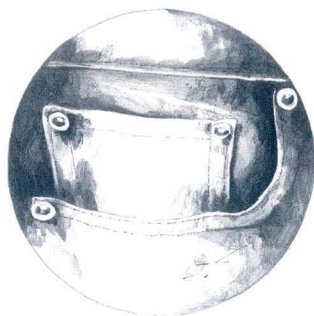
Het proces waarbij denim over horizontale rollen wordt getrokken, die bedekt zijn met schuurpapier of een andere schuurmiddelachtige structuur. Het resultaat is dat de kleur van de stof vervaagd en de textuur wordt verzacht.

Millwash

Millwash is een term voor denim dat al gewassen is voordat de stof bij de fabrikant wordt afgeleverd.

Mother cotton

Zo genoemd omdat de vruchten van deze katoenplant de 'moeder' van het gewas van volgend jaar worden.

Muntzakje

Dit kleine zakje (coinpocket) is strikt functioneel en is te vinden in de rechter steekzak aan de voorkant van de spijkerbroek. Het zakje is vermoedelijk voor het eerst verschenen in 1890. Door de jaren heen is het zakje steeds kleiner geworden, maar heeft zijn functionaliteit behouden.

N

Natuurlijk indigo

Indigo is een kuipkleurstof, wat inhoudt dat het niet uit zichzelf in water oplost. Deze belangrijke eigenschap zorgt ervoor dat de kleurstof, wanneer deze is opgenomen in een vezel, waterbestendig is. Om de kleurstof om te zetten naar een verbinding waarmee geveerd kan worden, moet het worden 'verkuipt'. Van oudsher waren er verschillende methoden om de verkuip te bereiden. Bij de oudste methoden gebruikte men gistende organische materialen, zoals meekrap, als reductiemiddel. Toevoeging van kalk, soda of urine zorgde er door het alkalisch bestandsdeel voor dat de kleurstof zich aan het textiel hecht. Natuurlijk indigo is, in tegenstelling tot de synthetische variant, kleurvast en zal niet vervagen wanneer het wordt gewassen.

O

O.F.

Afkorting voor *other fibers* of 'andere vezels'. Dit is soms te lezen op het was etiket van kledingstukken die van gerecycled materiaal gemaakt zijn. Stoffen die geproduceerd worden in het gebied rond Prato in Italië, bestaan vaak uit gesponnen garens van een mengsel van gerecycled wol of van 'andere vezels'.

One-Piece Fly

In 1877 is door Mr. D. Neustadter patent aangevraagd om de gulp te verstevigen door middel van een dubbel gevouwen lap stof dat uit een deel bestaat. Zie ook 'knoopsluiting'.

Olifantenpijp

Jeans met een lage taille en van onderen wijd uitlopende pijpen (*flare jeans*). Deze stijl, waar in de jaren 70 een enorme vraag naar was, beleefde een (kortstondige) comeback rond de jaren '90 en in 2000.

One wash

Verwijst naar een zeer zachte en soepele denim, die slechts één keer is gewassen na *Loomstate*. Het minimaal wassen gebeurt vaak vanuit milieuoogpunt, maar ook om een specifieke *look and feel* te creëren. Het is een Japanse uitvinding uit 1991 die nooit tot Europa of de Verenigde Staten is doorgedrongen.

Open End (O.E.)

Het meest voorkomende type denim, aangeduid als 'O.E.'. *Open end* denim is een machinale manier van garen spinnen met turbine machines. *Open end* denim levert sterke jeans op voor minder geld en in minder tijd. Het mist wel de kwaliteit van *ring spun* denim, althans volgens sommigen. Zie ook 'Ring spun'.

Opschuren

Het plaatselijk opschuren van denim. Een van de laatste ingrepen om een 'gedragen' look te krijgen. De voor- en achterzijde van de jeans worden 'geborsteld' met een kleine elektrische schuurmachine waarmee eventuele ruwe randen glad gemaakt worden.

Overall

In de Verenigde Staten werden tot de Tweede Wereldoorlog spijkerbroeken of andere werkkleding *overall* of *waist overall* genoemd, omdat het vaak over de gewone kleren gedragen werd.

Overtwisted denim

Denim met een opzettelijk gekreukte uitstraling. Dit is het gevolg van het dubbel gesponnen garen dat voor het denim gebruikt is.

Oxidatie

Onderdeel van het verfproces, waarbij het met indigo geverfde garen blootgesteld wordt aan zuurstof. Door het oxideren wordt de diep blauwe kleur zichtbaar.

Oz.

De afkorting voor ounce, ongeveer 28 gram. Denim wordt gewogen in oz. per vierkante meter.

P

Paperbag waist

Zeer wijde tailleband, die met een riem aangesnoerd wordt.

Pasvorm

De pasvorm beschrijft en bepaalt de snit, de vorm en het ontwerp van elke soort jeans. Verschillende merken bieden uiteenlopende lengtematen en details aan, zoals een *loose fit* (ruime pasvorm), een *skinny* pasvorm, een *bootcut* of een rechte pasvorm en komen zo diverse voorkeuren en lichaamsvormen tegemoet.

Patchwork

Jeans opgebouwd uit lapjes denim of andere stoffen, waardoor de broek eruit ziet als deze zelf ontworpen is.

Patent nr. 139/121

Dit is het patent dat in 1873 aan Levi Strauss en zijn zakenpartner Jacob Davis werd toegekend. De toevoeging van koperen klinknagels aan werkbroeken ter versterking van de zwakke punten bleek een revolutionaire ontwikkeling. Het patent verliep in 1890.

Polyester/katoen

Een mengsel van polyester en katoen dat denim extra sterk maakt en tegelijkertijd de jeans een authentieke uitstraling geeft. De vezels worden vaak door fabrikanten gebruikt om zwakkere onderdelen van spijkerbroeken te versterken. De combinatie zorgt ervoor dat zowel het krimpen als het kreukelen van de jeans verminderd.

Puimsteen

Puimsteen is licht, poreus versteend lava en ontstaat als lava met water wordt gemengd. De stenen worden gebruikt om kleding mee te *stone washen*, omdat het materiaal ruw en licht van gewicht is.

R

Railtracks

Deze term beschrijft het vervagen van de buitenste naden van een jeans. Bij dit vervagen ontstaan er contouren in de vouwen aan de binnenkant van de broek die op rails lijken.

Raw denim

Ongewassen indigoblauwe denim dat op geen (na)behandeling heeft gehad. Daarom voelt de stof stug en stijf aan. De term RAW denim is door G-Star geïntroduceerd. Dit merk was in 1996 de eerste die deze term gebruikte voor de onbehandelde, ongewassen kledingstukken. Zie ook 'Dry denim'.

Riemplussen

Lussen rond de taille om een riem op zijn plaats te kunnen houden. Zij vervingen de breitelknopen uit 1920 na de opkomst van de riem na de Eerste Wereldoorlog. De meeste jeans hebben vijf riemplussen, maar sommige merken, zoals Wrangler, hebben er zeven, voor extra steun.

Rechte broekspijp

De term die een consistente beenwijdte aangeeft, van de taille tot de opening onder aan het been.

Red Tab

Dit behoeft nauwelijks uitleg. De *Red Tab* is het beroemde kleine rode label aan de rechter achterzak van de 501 jeans. Het label werd voor het eerst in 1936 toegevoegd om de broek onderscheidend te laten zijn ten opzichte van concurrenten. Hierdoor was een spijkerbroek van dit merk van een afstand en in een oogopslag te herkennen. Het is de eerste keer dat een label zo prominent aan de buitenkant van een kledingstuk werd geplaatst. Oorspronkelijk werden wit geborduurde hoofdletters gebruikt: LEVI'S. Vanaf 1971 is dit veranderd in Levi's. Zie ook 'Big E'.

Reverse denim

Een noviteit binnen denim, gepatenteerd door de Japanse ontwerper Toshi Hosogai. Hosogai kwam met een ontwerp waarbij een jeans op de normale manier, maar ook binnenstebuiten gedragen kan worden. De binnenkant van de broek heeft een *clean finish* en kan daardoor niet onderscheiden worden van de buitenkant of 'goede' kant.

Right-Hand Twill (RHT)

De meest voorkomende keperbinding voor denim: *right-hand twill*. De keperlijn loopt van rechts boven naar links onder. Deze keperbinding vormt een steviger en dichter weefsel. Na verloop van tijd is de vervaging van de stof duidelijker zichtbaar dan bij andere.

Ring dyeing

Hierbij wordt alleen de buitenste laag van het garen gekleurd, de kern van het garen blijft wit. Dit is het beste te zien in een dwarsdoorsnede van de gesponnen draad. Het proces wordt gebruikt voor jeans waarbij slijtage door het dragen van de broek een gewenst effect is: als het blauw afslijft, wordt de ecru kleurige binnenkant zichtbaar.

Ringspun denim

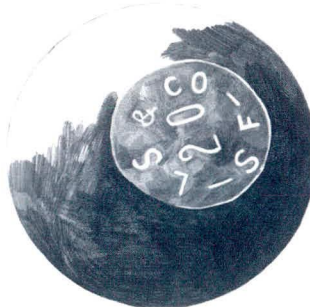
Dit denim heeft een ongelijke structuur vanwege de garens met onregelmatigheden en verdikkingen. *Ringspun* denim is relatief sterk en gaat lang mee. Ook wel 'dubbel *ringspun* denim' genoemd. Zie ook 'Open End'.

Ritssluiting

De ritssluiting werd uitgevonden in 1893 en in 1913 geperfectioneerd. In eerste instantie werd het in het Engels een *hookless fastener* genoemd. Toen het voorkrimpen van denim stoffen werd geïndustrialiseerd, werd de rits vaker vervangen voor de traditionele knopen. Lee kwam in 1925 voor het eerst met een ritssluiting voor de 101Z. Zie ook 'Knoopsluiting'.

River washing

Een was-methode voor denim met puimstenen en enzymen, om de stof een verouderde uitstraling te geven. De methode eist zijn tol van het milieu en wordt daarom tegenwoordig niet vaak meer gebruikt.

Rivet

Zie 'Klinknagel'.

Rode draad in zelfkant

Het denim dat LS&CO vóór 1983 gebruikte had een rode draad in de zelfkant. Dit rode garen gebruikte Cone Mills, die het denim voor LS&CO vervaardigde, in de zelfkant om herkenbaarheid toe te voegen. Destijds dé *standard of excellence*. Denimliefhebbers beweren dat de rode draad nog altijd de hoogste kwaliteit van deze stof aangeeft. Zie ook 'Cone Mills'.

Roestbruin stiksel

Kenmerkende kleur voor de stiksels, die vaak worden gebruikt door fabrikanten van denim.

Rope Dyeing

Algemeen beschouwd als de beste methode om garen met indigo te verven. Het garen worden kort in indigo baden gedompeld. Door de korte verftijd, kleuren de garens niet helemaal. Het resultaat is dat de kleur sneller verdwijnt dan bij garen dat de indigo volledig heeft geabsorbeerd. Dit is een van de drie belangrijkste manieren om garen indigo te kleuren. Zie ook 'Slasher dyeing' en 'Loop dyeing'.

Rope effect

Het verschieten van de kleur op de zoom van jeans. Oude Levi's XX staan bekend om dit effect.

S

Sanforized

Geeft aan dat de spijkerbroek een bepaalde afwerking heeft ondergaan om krimpen te voorkomen. Pure ongewassen denim krimpt nog tot 20% bij de eerste wasbeurt. Door de stof te behandelen (*sanforizen*) voordat het wordt gesneden en gewassen, vermindert de kans op krimp tot minder dan 3%. Het proces is vernoemd naar Sanford Lockwood Cluett en werd gepatenteerd in 1928. De Lee jeans werd al snel voorbehandeld, Blue Bell gebruikt het proces voor hun overalls en de Lady Levi's, geïntroduceerd in 1938, waren ook van voorgekrompen denim.

Schuren

Het gehavende gedeelte van een denim broek, daar waar de stof gebruikssporen laat zien van het vele dragen. Vaak kunstmatig veroorzaakt door de ongewassen jeans met puimstenen te wassen.

Selvedge (Brits)/ Selvage (Amerikaans)

Zie 'Zelfkant'.

Serge de Nîmes

Het woord denim zou een verbastering zijn van serge de Nîmes. Serge was een verzamelnaam voor wollen, halfwollen en zijden stoffen, die werden geweven in een keperbinding. Denim zou een verkorting zijn van 'de Nîmes', oftewel 'uit Nîmes', een plaats in het zuiden van Frankrijk, die in de 18de eeuw een belangrijke rol speelde in de productie van textiel, waaronder serge en laken. In deze periode was er echter ook een uit Spanje afkomstige wollen stof bekend met de naam nim. De definitieve etymologie van denim blijft hierdoor een punt van discussie. Zie ook 'Denim'.

Shrink-to-fit

Voor dat er *sanforized* en *stone washen* bestond, werden jeans een paar maten te groot gekocht, omdat de broeken na het thuis wassen nog zouden krimpen. De *shrink-to-fit* jeans werd eerst behandeld om de stof te laten krimpen en om de stijve structuur te verzachten. Alle 501 modellen tot 1959 waren *shrink-to-fit*. Nog steeds biedt een selecte groep fabrikanten de *shrink-to-fit* aan - voor de *die hard* denim fan. Zie ook '*Sanforized*' en '*Stone washen*'.

Singeing

Als de jeans na alle behandelingen zo goed als klaar is, blijft het 'schroeien' (*singeing*) over. Hierbij worden alle losse vezels met een kleine, gecontroleerde vlam weggebrand.

Skewing

Om te voorkomen dat de broekspijpen gaan draaien tijdens het krimpen, kan het weefsel schuin, in de tegenovergestelde richting van de keperbinding, getrokken worden. Karin Hakanson patenteerde deze methode in 1976. Denim is meestal tussen 4% en 10% schuin getrokken, afhankelijk van het gewicht van het denim en de dikte van de keperdraad. Zie ook 'Keperbinding'.

Skinny jeans

Verwijst naar een zeer nauwsluitende jeans die de contouren van de benen volgt en taps toeloopt naar de enkels. De jeans zijn geïntroduceerd door Raf Simons, al snel opgevolgd door Hedi Slimane.

Slasher dyeing

Bij de *slasher* verf methode zijn denim garens in de vorm van een *warpsheet* voorbehandeld met chemicaliën en meerdere malen ondergedompeld in indigo verf. Het doek wordt vervolgens nabehandeld door het te wassen, te drogen en van grootte te veranderen. Na een laatste droogbehandeling is het proces voltooid. Het is een goedkope alternatief voor de *rope dyeing* methode. Zie ook '*Rope dyeing*' en '*Loop dyeing*'.

Slim fit

Deze broeken hebben een strakke en smalle pasvorm, met name rond de dijen, maar in tegenstelling tot *skinny* jeans zijn ze niet noodzakelijkerwijs taps toelopend. Ze zijn bedacht door Pierre Cardin en waren zeer geliefd in de jaren 70.

Slub(byness)

Slubs zijn onregelmatigheden in denim, die ontstaan wanneer de stof op (oude) 28 inch schietspoel weefgetouwen wordt geweven. Als gevolg van ongelijk gesponnen garens is het weefsel op sommige plekken dikker dan op anderen. Vroeger werden *slubs* gezien als kwalitatief arm, nu worden ze soms opzettelijk gebruikt om meer karakter aan de stof te geven.

Snow-wash denim

Een synoniem voor *acid-wash* denim, maar dit is een extremere variant, omdat sneeuw gewassen denim in zuren wordt gewassen totdat het helder witte highlights heeft.

Spijkerbroek

Het woord spijkerbroek is een samenvoeging van 'spijker' en 'broek'. De spijkerbroek is vanaf 1954 gedefinieerd als een 'meestal blauwe uit denim vervaardigde en op de naden met enigszins glimmende, op spijkerskoppen gelijkende hechtungen bezette broek'. Nederland is een van de weinige landen die voor het kledingstuk een eigen naam gevonden heeft. Wie deze naam bedacht heeft, is niet bekend. Elders is het meestal jeans, zo ook in Frankrijk en Vlaanderen. In Nederland is naast spijkerbroek ook jeans gangbaar taalgebruik.

Spijkerstof

'Spijkerstof' is pas in 1984 in de Van Dale opgenomen als een 'stevige katoenen stof voor werk- en vrijetijdskleding', naar analogie van de spijkerbroek. De eerste vermelding van de stof is te vinden in het *Limburgsch Dagblad* van 14 juli 1972, waarin staat dat 'er welhaast geen jong meisje meer [is] of het loopt in jeans: een strakke broek gemaakt van spijkerstof.'

Staple

Een vezel wordt vaak met een bepaalde lengte aangeduid. *Staple* verwijst naar de katoenvezel en de lengte van het draad. In het algemeen worden langere draadlengtes meer gewaardeerd, omdat deze makkelijker gesponnen kunnen worden en zachtere en sterkere garens opleveren.

Stijfsl

Een proces (*starching*) dat op denim stof wordt toegepast, meestal na het schroeien. Stijfsl wordt toegevoegd om het weefsel te verstevigen. Wanneer een ontwerp in één keer uit een stapel van veertig lagen denim wordt gesneden, zorgt dit ervoor dat de textiel niet verplaatst raakt of vouwt. Als men ruwe denim produceert zorgt dit stijfsl voor de stijfheid van het weefsel. Sommige denim producenten passen tegenwoordig het stijfsl met de hand toe om het borstelproces te bevorderen.

Stiksel (op de achterzak)

Achterzakken van jeans die gestikt zijn met decoratieve details. Typisch voor spijkerbroeken. In de jaren 70 vond een explosieve, bijna overdreven manier van het stikken van motieven plaats, maar dat was slechts een kortstondige trend. Vanaf de jaren 80 gebruikten merken eenvoudiger patronen, maar wel zo, dat zij zich daarmee van anderen konden onderscheiden.

Stone washing

Tijdens het wassen van denim wordt puimsteen toegevoegd om de kleur van het denim te vervagen en de stof ruwer te maken. Het resultaat is een versleten uitstraling van de broek. In de jaren 70 werd hiermee onder meer geëxperimenteerd door het Franse jeansmerk Marithé + François Girbaud. Vanaf de jaren 80 werd dit proces geïndustrialiseerd om aan de grote vraag naar gebleekte jeans te kunnen voldoen. Zie ook 'Puumsteen'.

Streng

Een aantal in elkaar gedraaide draden. De meeste denim is geweven in garen van twee of drie samengewonden draden.

Stretch denim

Verwijst naar een denim weefsel van katoen en elastine. Een bepaald percentage elastine zorgt ervoor dat de spijkerbroek zich perfect om het lichaam sluit. In 1962 was Cone Mills de eerste (Amerikaanse) fabriek die deze broeken produceerde. Zie ook 'Cone Mills'.

Sulphur Bottom

Sulphur bottom is het proces waarbij jeans met zwavel kleurstof wordt behandeld voorafgaand aan de indigobaden. Dit levert diepere kleuren op in minder tijd. Ook is er een kleinere hoeveelheid indigo nodig. Jeans die zo behandeld zijn, krijgen een geel- of grijsachtige gloed. Zie ook 'Kleurtoon'.

Synthetisch Indigo

Zie 'Indigo'.

T

Tapered jeans

Een specifiek model spijkerbroek dat slank aansluit op het lichaam en smal toeloopt naar de enkels.

Tate-Ochi - 縦おち

Een Japanse term die zich laat vertalen als 'waterval'. Het verwijst naar de verticale vershoten lijnen in (oud) gemaakt denim, vervaardigd van *slub* garen. Deze opzettelijke onregelmatigheden in de draden zorgt ervoor dat de dikkere delen sneller vervagen. Zie ook '*Slub*'.

Trekkkracht

Dit geeft de kracht van het denimweefsel weer. *Ringspun* garen wordt meestal gezien als het garen met de grootste trekkkracht en is dus het stevigst.

Trens

Deze trens, of steken, zijn vaak dicht tegen elkaar aan geplaatst op de stof. Zij dienen als versterking op kwetsbare plekken, zoals ritsen en zakopeningen.

Triple needle stitch

Vaak in verband gebracht met de oorspronkelijke werkkleding. Een *triple needle stitch* zorgt voor sterkere naden van het kledingstuk.

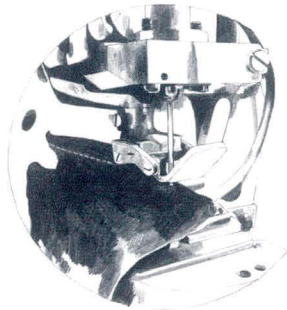
Trucker jas

Jargon voor het type spijkerjack dat door Levi's in 1962 werd geïntroduceerd onder de naam 557XX. Het is de eerste jas die van de karakteristieke puntige *pocket flaps* werd voorzien. Ook wel bekend als het Levi's type III jacket.

U

Union Special

Union Special Machine in Chicago is het grootste industriële naaimachine productiebedrijf in de Verenigde Staten. Sinds jaar en dag staat het hoog aangeschreven vanwege de onderscheidende kwaliteit van de kettingsteek machines. Vooral het zeldzame 43200G model kan een strakke en sterke kettingsteek produceren.

Unisex

De spijkerbroek geldt bij uitstek als kledingstuk dat unisex, dus zowel door mannen als door vrouwen, gedragen kan worden.

V

Verven

Bij het verproces van het denim, worden de katoengarens ondergedompeld in een aantal indigobaden. Na elk bad wordt het denim uitgehangen om de indigo te laten oxideren, waardoor uiteindelijk de kleur verandert van geel naar groen naar blauw. Bij de laatste stap worden de garens gespoeld om zo overtollige kleurstoffen te verwijderen.

Vintage

Een term die te pas en te onpas wordt gebruikt, maar zoiets betekent als 'iets uit het verleden' of tweedehands. In het algemeen wordt kleding die ouder is dan 25 jaar als vintage beschouwd. Dit kan ook kleding zijn die niet eerder is gedragen en in de oorspronkelijke staat ergens ligt opgeslagen, ook wel aangeduid als *dead stock vintage*.

Voering van een zak

De (niet zichtbare) stof die gebruikt wordt voor de voering van de steekzakken aan de voorzijde van jeans. Vaak gemaakt van extra sterk katoen om er verzekerd van te zijn dat de zakken lang mee gaan.

Voorkrimpen

Tijdens de productie rekken stoffen uit. Zodra ze zijn gewassen en de vezels weer kunnen ontspannen, krimpen ze weer terug naar hun oorspronkelijke lengte. Voorkrimpen of *sanforizing* neemt dit effect weg. Zie ook 'Sanforized'.

Vouw

Zie 'Whiskers'.

W

Waist overall

De naam die Jacob Davis en Levi Strauss aan hun eerste werkbrok met rivets (klinknagels) in 1873 gaven. Het woord *jeans* was nog door niemand bedacht en gebruikt. Dat gebeurde pas in de jaren 50, een eeuw later. Zie ook 'Overall'.

Wasserij

Een wasserij is een productiebedrijf dat denim wast, kleurt of zandstraalt. Italië, Japan, Turkije en de Verenigde Staten zijn de koplopers in deze industrie, omdat de technieken die daar toegepast worden innovatief, geavanceerd en invloedrijk zijn.

Weefgetouw

Een machine (*loom*) die stoffen produceert door verticale draden (de kettingdraden) met horizontale draden (de inslag) te weven.

Wet processing

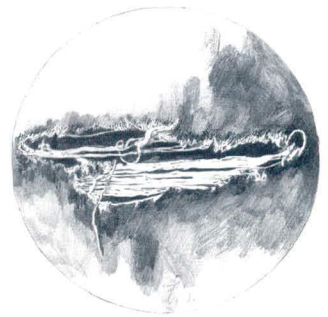
Verzamelnaam voor uiteenlopende finishingtechnieken met water of andere vloeistoffen, in combinatie met een kunstmatige behandeling van denimstof of kleding.

Wede (Isatis tinctoria L.)

Tot het begin van de grote ontdekkingsreizen in de 16de en 17de eeuw was wede een Europese 'indigo' en diende het als belangrijkste blauwe verfstof voor textiel. Ook uit wede wint men het indigo pigment. Wede is een plant met langwerpige bladeren en kleine gele trosbloemen die circa 90 centimeter hoog wordt. Wede komt voor in streken met een gematigd klimaat zoals Nederland, Duitsland (Thüringen), Frankrijk (Toulouse, Languedoc) en Engeland (Noord-Umbrîe). In de middeleeuwen werd wede gezien als de koningin onder de middeleeuwse kleurstoffen, mede omdat ze om economische redenen zeer van belang was. Zie ook 'Indigo'.

Whiskers

Dit zijn de horizontale witte kreukels in de spijkerbroek bij kruis, dij en knieën. De rimpelingen ontstaan door het veelvuldig dragen van jeans en geven de broek een versleten uitstraling. Het effect kan ook machinaal worden aangebracht in de fabriek via technieken zoals laseren of zandstralen.

Worn-in denim

Denim dat een verschoten en gedragen look heeft door intensief, veelvuldig dragen of door kunstmatig ingrijpen.

Worn-out denim

Een was proces waarbij gezandstraalde kledingstukken worden *gestonewashed* voor een (kunstmatig) gedragen of verschoten look.

Wortelbroek

Een ruim vallende (spijker)broek. De vorm is vergelijkbaar met die van een wortel: breed aan de bovenkant, smaller naar de onderkant. Ook wel bekend als *peg jeans*.

X

XX

De naam van het jeansmodel dat door Levi's vóór 1890 is gemaakt en dat de iconische naam 501 kreeg. XX betekent 'Dubbel Extra Zwaar'. Het XX symbool was tot 1968 op de tag te zien en betekende dat het denimweefsel bij Cone Mills was geweest.

Y

Yoke

Het v-vormige inzetstuk aan de achterkant van jeans dat de curve van het zitvlak vormt. Hoe dieper de 'V', hoe groter de curve. Er zijn veel varianten van yokes bedoeld voor verschillende soorten lichaamsbouw.

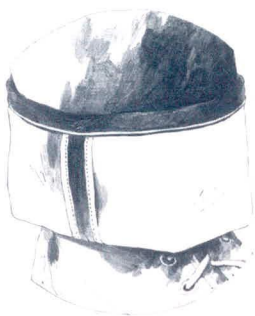
Z

Zadelsteek

Wanneer bij het naaien een extra dik draad gebruikt wordt. Meestal toegepast om een authentiek, ouderwets effect te krijgen.

Zandstralen

Zandstralen is een van de manieren om het populaire versleten uiterlijk aan een broek te geven. Bij deze techniek worden jeans letterlijk door middel van een hogedruksput bestraald met zand. Vanwege de vaak slecht geventileerde ruimtes en lange werkdagen worden de werknemers hierbij blootgesteld aan hoge concentraties kwartsstof. Hierdoor lopen ze een verhoogde kans op een acute, ongeneeslijke (en soms dodelijke) vorm van stoflongen. De zandstraalmethode is inmiddels verboden voor leveranciers van Nederlandse bedrijven.

Zelfkant

Duidt op de afgewerkte, gekleurde verticale rand langs de denimstof. Soms is deze gestikt met een gekleurde draad. De zelfkant voorkomt dat het uiteinde van denim gaat rafelen en geeft jeans een mooie, afgewerkte look, die zichtbaar is bij het omslaan van de broekspijpen. De kleur varieert per merk en producent. Vintage Levi's broeken hebben bijvoorbeeld een geheel witte strip en later een enkele rode draad. Wrangler heeft een gele en Lee heeft vaak een duidelijke witte zelfkant.

Zoom

Een proces waarbij de rand van de stof tweemaal wordt gevouwen en daarna vastgenaaid, zodat de stof niet gaat rafelen. In de fabriek wordt denim vaak gezoomd met een kettingsteek.

Zware denim

Alle denim die meer dan 12 oz. weegt, wordt als zware denim beschouwd. Zie ook 'Oz.'.

ILLUSTRATIES

Joost Stokhof, The Things We Are
www.thethingswears.com

BRONNEN

De *Denim Dictionary* is tot stand gekomen uit een samenwerking tussen Tenue de Nîmes en het Centraal Museum. Er is geprobeerd een zo volledig mogelijk beeld te geven van alle termen die gerelateerd zijn aan blue jeans. Ook is getracht om alle jaartallen zo nauwkeurig mogelijk te achterhalen, maar bronnen spreken zich regelmatig tegen. Voor de totstandkoming van dit woordenboek is onder meer gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- Blu/blue jeans, Il blu popolare, Milaan, 1989
- *The Denim Bible*, Sportswear International, 2006
- Denim: From Cowboys to Catwalk, Paul Trynka & Graham Marsh, 2005
- *Histoires du Jeans 1750-1994*, Parijs, 1994
- 'Blue Denim by the Bay: The Levi Strauss & Co. Archives', in: *Costume*, 2009, no 43
- *Textiellexicon*, verklarend weeftechnisch woordenboek, Amsterdam, 1991
- *The Denim Bible*, Sportswear International, 2006

Online:

- Paul Trynka's online *denim glossary*:
www.trynka.net/trynka.net/Glossary.html
- Rawr Denim's Denim Dictionary:
www.rawrdenim.com/dictionary/
- Midwest Vintage:
www.midwest-vintage.com/en/vintagehistory/
- Superfuture:
supertalk.superfuture.com/index.php?forum/22-superdenim/
- Textilia:
www.textilia.nl/ondernemen/artikelen/rid120-Jeans_van_A_tot_Z.html?printversie=1
- In de mode:
www.indemodenu.nl/trends/jeans-alfabet

www.tenuedenimes.com

